

Општина Трговиште
Краља Петра I Карађорђевића 4.
17525 Трговиште
Тел.: +381 (017) 452 207
Факс: +381 (017) 452 710
www.trgoviste.rs

Centar za razvoj Jablaničkog
i Pčinjskog okruga

Пана Ђукића 42, 16000 Лесковац, Србија, Тел/факс: +381 (0)16 233 440, 233 441,
info@centarzarazvoj.org, www.centarzarazvoj.org

СТРАТЕГИЈА РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ТРГОВИШТЕ 2014 - 2018.

Трговиште, Фебруар 2014.

Канцеларија за одрживи развој
недовољно развијених подручја

Пројект израда Стратегије руралног развоја општине
Трговиште финансира Канцеларија за одрживи развој
недовољно развијених подручја.

Centar za razvoj Jablaničkog
i Pčinjskog okruga

Процес израде Стратегије фасилитира Центар
за развој Јабланичког и Пчињског округа.

	САДРЖАЈ	
	Садржај	2.
	Листа скраћеница	3.
1.	Увод	5.
2.	Циљеви стратегије и значај за Општину	6.
3.	Правни и стратешки оквир израде стратегије	7.
3.1.	Правни оквир-Законска регулатива	7.
3.2.	Национални стратешки оквир	11.
3.3.	Регионални стратешки оквир	13.
3.1.	LEADER приступ	14.
4.	Методологија	15.
4.1.	Процес израде стратегије	15.
4.2.	Истраживачке методе	17.
4.2.1.	Квантитативне методе	17.
4.2.2.	Квалитативне методе	17.
4.2.2.1.	ПЛА/ПРА методологија	19.
4.2.2.2.	Методолошки оквир и анализа идентификационих карата села	22.
4.2.2.3.	Анкетирање и интервјуисање	23.
5.	Анализа постојећег стања	24.
5.1.	Анализа ресурса и друштвено-економска анализа општине Трговиште	24.
5.1.1.	Географски положај и конфигурација терена	24.
5.1.2.	Климатске карактеристике општине Трговиште	25.
5.1.3.	Педолошке и хидролошке карактеристике општине Трговиште	25.
5.1.4.	Флора и фауна	26.
5.1.5.	Непокретна заштићена културна добра	27.
5.1.6.	Насељеност и демографски индикатори	27.
5.1.7.	Локална привреда	33.
5.1.8.	Пољопривреда	38.
5.1.9.	Јавне службе и социјална инфраструктура	41.
5.1.10.	Рурална инфраструктура	46.
5.1.11.	Животна средина	50.

5.2.	Партиципативна анализа потреба и потенцијала у општини Трговиште	51.
5.3.	SWOT анализа	63.
5.4.	Визија, стратешки циљеви и приоритети у руралном развоју општине	65.
6.	Мере и инструменти за реализацију Стратегије	66.
7.	Институционална и организациона инфраструктура за имплементацију Стратегије	69.
8.	Финансијски механизми за имплементацију Стратегије	71.
9.	Акциони план за спровођење Стратегије руралног развоја општине трговиште 2014-2018	73.
10.	Начини праћења и имплементације Стратегије	96.
	Прилог № 1: Чланови Радне групе за рурални развој општине Трговиште	99.
	Прилог № 2: Концепти пројекта	101.

Скраћенице

АДА	Аустријска Развојна агенција
БЈРМ	Бивша Југословенска Република Македонија
ЦГС	Конкурентска схема грантова за саветодавство
ЕУ	Европска унија
ІРА	Инструмент за претприступну помоћ
ІРАРD	Инструмент претприступне помоћи за рурални развој
LEADER	Повезаност руралне економије и развојних акција/Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale
ІД	Идентификациона карта села
ЛАГ	Локална акциона група
ЈП	Јавно предузеће
МПШВ	Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Србије
МСП	Мала и средња предузећа
НБС	Народна банка Србије
НКД	непокретна културна добра
НРП	Недовољно развијена подручја
НСЗ	Национална служба за запошљавање
НВО	Невладина организација
ПЛА/ ПРА	Партиципативно учење и деловање и Рурална процена на основу учешћа - Participatory Learning and Action and Participatory Rural Appraisal
РПГ	Регистровано пољопривредно газдинство
ПСС	Пољопривредна Саветодавна и Стручна Служба
РДА	Регионална агенција за развој: Центар за развој Јабланичког и Пчињског округа
РПП ЈП	Регионални просторни план општина Јужног поморавља
РРА	Републичка радио-дифузна агенција
СКГО	Стална конференција градова и општина
STAR	Serbia Transitional Agriculture Reform Project - Пројекат реформе пољопривреде у транзицији
UNDP	United Nations Development Programme
USAID	Агенција за међународни развој САД
WB	Светска банка -World Bank

1. Увод

Савремено друштво налази се на значајном раскршћу, услед тешко помирљивих захтева тржишне економије, која на једној страни захтева ефикасност и профитабилност, док на другој страни постоји захтев у погледу еколошке прихватљивости и смањења претња и ризика по животну средину. Концепт одрживог развоја је у оквирима ЕУ усвојен као ефикасан одговор на постојеће изазове у погледу развоја економије и савременог друштва. Према Популационом фонду Уједињених нација (UNFPA)¹, од 2008. године више од половине становништва Планете би требало да насељава градове. Рурална подручја свих 27 земаља ЕУ обухватају око 90% укупне територије и 56% становника. Због тога јачање политике руралног развоја добија на важности и уврштава се међу развојне приоритете ЕУ. У досадашњем периоду остваривања Заједничке аграрне политике развој руралних подручја традиционално се ослањао на пољопривредну производњу као главног носиоца материјалног развоја. Након суштинских промена Заједничка аграрна политика се од политике подршке пољопривредној производњи, пре-усмерава према повећању квалитета производа, изазовима тржишта, коришћењу нових развојних могућности и очувању околине. Увођење руралног развоја је одговор на проблеме које су погодили сеоске заједнице, услед дотадашње политике подршке пољопривреди кроз подстицајне мере усмерене на подршку производњи преко субвенција по количини произведене робе или по обрадивој површини. Спроведене реформе и увођење руралног развоја у шему подршке и финансирања, уз примену принципа одрживог развоја, стварају се услови за ренесансу руралног подручја и "сеоског начина живота" на територији ЕУ. Према критеријумима OECD-а, руралним областима се сматрају оне средине у којима је густина насељености испод 150 становника по километру квадратном. У Србији ове области заузимају 85% територије у којима живи више од половине укупног становништва (55%), са просечном густином насељености од 63 становника по квадратном километру. Дугорочан тренд смањења броја становника у руралним областима заступљен је посебно на југу и истоку Србије, што је довело до дисбаланса у развоју између урбанизованих и руралних области. Последњих деценија тренд напуштања села је на забрињавајућем нивоу. Општина Трговиште је погранична општина и налази се на тремеђи Републике Србије, Републике Македоније и Републике Бугарске. Основна карактеристика општине је вишедеценијска неразвијеност, појава новог транзиционог сиромаштва, интензивно демографско пражњење, кумулирани економски социјални и проблеми. Општина не достиже ни 1/3 просека НД по становнику Србије. Суочена са нагомиланим проблемима општина Трговиште је започела процес њиховог решавања применом модела одрживог развоја. У сарадњи са Канцеларијом за одрживи развој недовољно развијених подручја реализује пројекат Израда Стратегије руралног развоја општине Трговиште 2014- 2018. Стратегија руралног развоја општине Трговиште 2014- 2018 (у даљем тексту: Стратегија) је петогодишњи програмски документ и инструмент настао партиципативном анализом потенцијала и дефинисањем приоритета у сврху ефикаснијег и ефективнијег управљања развојем територије, а кроз смернице за развој приоритетних области: пољопривреде, предузетништва и инфраструктуре. Стратегија треба да омогући суочавање са најважнијим развојним изазовима а који се не могу превазићи без националне и спољне подршке. Она треба одреди предуслове за доследно и потпуно коришћење средства развојних иницијатива националног или европског карактера са циљем побољшања социјално економских услова општине. Имплементација Стратегије треба да допринесе економском просперитету руралног подручја, односно да обезбеди боље услове за живот и рад становништва на подручју општине Трговиште. Стратегија је резултат мулти-секторског приступа и пуне партипације приватног, јавног и невладиног сектора општине. Залагањем свих актера у процесу израде Стратегије постављени су циљеви и приоритети развоја и дефинисан конкретан Акциони план за рурални развој општине Трговиште.

¹ UNFPA, the United Nations Population Fund: <http://www.unfpa.org/pds/urbanization.htm>

2. Циљеви стратегије и значај за општину

Општина Трговиште припада IV групи изразито недовољно развијених јединица локалних самоуправа чији је степен развијености испод 60 % републичког просека². Остварени национални доходак и висина инвестиција по глави становника у општини је далеко испод републичког просека и не достиже ни 1/3 просека НД по становнику Србије. Основна карактеристика општине је вишедеценијска неразвијеност, појава новог транзиционог сиромаштва, интензивно демографско пражњење, кумулирани економски социјални и проблеми. Већина индустријских предузећа више није у функцији, а велики број запослених радника у овој грани је остало без посла. Разлози за овакво стање су многобројни, почев од лоше економске политике на свим нивоима, затим изостанка иновација у производњи, непостојања повољних кредита, спорој приватизацији и спорим институционалним реформама. Досадашњи развој, је у првом реду био везан за коришћење потенцијала за пољопривреду, и кроз ангажовање мање квалификоване радне снаге. Заостатак у развоју у протеклом периоду је резултирао миграцијама људи са села у друге градове и емиграцијом младих људи са села. Демографско пражњење, заостајање у економској развијености и недовољно диверсификована економска структура подручја, условили су маргинализацију општине. Недостатак одговарајућег кадра одражава се на економију у целини, јер утиче на ефикасност и конкурентност привреде. Наведени проблеми представљају развојне изазове општине Трговиште. Процес њиховог решавања могућ је једнино применом модела одрживог развоја преко процеса стратешког планирања. У сарадњи са Канцеларијом за одрживи развој недовољно развијених подручја општина Трговиште реализује пројект "Израда Стратегије руралног развоја општине Трговиште 2014- 2018". Циљ израде ове Стратегије је комплексна социо-економска анализа ситуације на територији општине како би се идентификовали специфични модели развоја и формулисала дугорочна концепција уравнотеженог и одрживог развоја кроз активирање потенцијалних територијалних ресурса општине. Стратегија поставља циљеве и одређује приоритете и мере за рурални развој општине и пружа конкретан Акциони план за рурални развој који одсликава потребе локалног становништва. Она омогућује општини суочавање са најважнијим развојним изазовима који се не могу превазићи без националне и спољне подршке. Уједно утиче на стварање предуслова за потпуно коришћење средства предприступних фондова ЕУ (IPARD³-а).Реализацијом Стратегије очекује се побољшање социјалних и економских услова за одрживи рурални развој општине, односно:

- Унапређење конкурентности пољопривредног и шумарског сектора базираног на одрживом развоју;
- Унапређење животне средине и крајолика;
- Унапређење квалитета живота у руралним подручјима, уз подстицање диверзификације руралне економије.
- Развој одрживе пољопривреде аутохтоних, традиционалних и производа са географским пореклом, развој прераде и локалног тржишта кроз промоцију руралног, агро и еколошког туризма.
- Дефинисање развојних мера које ће активирати потенцијале села и мотивисати становништво на повећање квалитета живота у сеоским подручјима у условима тржишне привреде.
- Успостављање партнерства јавног, приватног и невладиног сектора и заједничко деловање у оквиру локалних акционих група по принципима LEADER-а.

² Уредба о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2013.г. "Службени гласник РС", бр.62/2013.

³ IPARD Пета компонента Инструмента за претприступну помоћ намењена руралном развоју.

3. Правни и стратешки оквир израде стратегије

3.1. Правни оквир-Законска регулатива

Пољопривреда Србије налази се пред изазовом који намеће приступање Европској Унији. Овај процес доноси бројне промене као што су промене у структури производње, организовању фарми, управљању ресурсима, систему контроле производње, приступу тржишту, односу према очувању животне средине, руралном развоју и усвајању европских стандарда. Приближавање Европској Унији подразумева постепено преузимање водеће улоге у процесу програмирања и реализације средстава којима ЕУ помаже тај процес. Република Србија у процесу европских интеграција добила је статус кандидата, што јој отвара пут ка фондовима ЕУ за рурални развој. Нови Претприступни инструмент (ИПА) захтева увођење одговарајућих структура за управљање фондовима ЕУ и одговарајућа финансијска средства из националног буџета којима ће се подржати пројекти финансирани из ИПА програма. Србија је започела процес израде Националног програма руралног развоја 2014-2020 и стварања децентрализованих структура управљања што су предуслови за коришћење ИПАРД средстава ЕУ. Србија улаже велике напоре како би се придружила спровођењу Заједничке пољопривредне политике Европске уније. Усвајањем Закона о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју и сетом под законских аката омогућено је стварање предвидљивог амбијента за пољопривредну производњу, лакше планирање средњорочних и дугорочних инвестиција, унапређење конкурентности, увођење јединствене евиденције о подстицајима као и усаглашеност са прописима ЕУ. Овим прописима предвиђени су подстицаји и физичким и правним лицима (пољопривредници, задруге, предузећа, верске заједнице и друге организација које се баве пољопривредном производњом). Аграрна политика и политика руралног развоја, постаје јединствена за читаву територију Републике Србије а омогућује се аутономним покрајинама и локалној самоуправи да утврђују и сопствене мере подршке за спровођење те политике на свом подручју и то кроз локалне стратегије развоја и плаћања премије осигурања, регреса за складиштење у јавним складиштима и регреса за репродуктивни материјал. Полазна основа и основни референтни документи за израду Стратегије су законска решења из области пољопривреде, руралног и регионалног развоја као и припадајући подзаконски акти из ових области.

Закон о пољопривреди и руралном развоју ("Сл. гласник РС", бр. 41/09 и 10/13): Ово је кровни закон за аграрни сектор и рурални развој. Њиме се уређују циљеви и начин остваривања пољопривредне политике, корисници подстицаја, евидентирање и извештавање у пољопривреди, регистар пољопривредних газдинстава, интегрисани пољопривредни информациони систем и низ других решења везаних за операционализацију политике у области пољопривреде и руралног развоја. Мерама структурне политике, које се предвиђају законом, подстиче се економска ефикасност пољопривредне производње ради осигурања стабилног дохотка и одговарајућег пожељног животног стандарда на сеоском подручју. Тим мерама предвиђено је више врста помоћи и то: подручјима с отежаним условима рада у пољопривреди тзв. "маргинална подручја"; унапређење програм заштите животне средине, очување биолошке разноврсности, инвестиције у пољопривредна газдинства и програм диверзификације руралне економије и унапређење квалитета живота у руралним областима.

Закон о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју ("Сл. гласник РС" број 10/13): Овим законом уређује се врсте подстицаја, начин коришћења подстицаја, Регистар подстицаја у пољопривреди и руралном развоју, као и услови за остваривање права на подстицаје у пољопривреди и руралном развоју. Закон утврђује да јединице локалне самоуправе могу да утврђују мере подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја за подручје своје територије. Међутим оне не могу да утврђују мере подршке које се односе на директна плаћања, осим за премију осигурања за усеве, плодове, вишегодишње засаде, расаднике и животиње, регресе за трошкове складиштења у јавним складиштима, регресе за репродуктивни материјал и то само за вештачко осеменавање и за кредитну подршку, суфинансирање камата за пољопривредне кредите, репроматеријала, куповине пољопривредне механизације, машина у сточарству, воћарству и повртарству, куповину стоке, ветеринарских трошкова.

Закон предвиђа да јединице локалне самоуправе могу да оснивају правна лица за подршку за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја. Средства за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја обезбеђују се у буџету јединице локалне самоуправе и користе се у складу са програмом подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја који одобрава министарство пољопривреде. Закон о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју предвиђа директна плаћања, подстицаје мерама руралног развоја и посебне подстицаје. Директна плаћања обухватају: премије, подстицаје за производњу, регресе и кредитну подршку. Подстицаји за мере руралног развоја обухватају подршку програмима који се односе на:

- 1) Инвестиције у пољопривреди за унапређење конкурентности и достизање стандарда квалитета и то:
 - Инвестиције у пољопривредну производњу;
 - Успостављање и јачање произвођачких група;
 - Инвестиције у прераду пољопривредних производа и маркетинг.
- 2) Одрживи рурални развој и то:
 - Спровођење агроеколошких мера;
 - Органска производња;
 - Очување биљних и животињских генетичких ресурса;
 - Надокнада пропуштене добити као последицу спровођења добре пољопривредне праксе, добробити животиња и других политика заштите и очувања животне средине.
- 3) Унапређење руралне економије и то:
 - Инвестиције за унапређење и развој руралне инфраструктуре;
 - Унапређење економских активности на селу кроз подршку непољопривредним активностима;
 - Економске активности у смислу додавања вредности пољопривредним производима, као и увођење и сертификацију система безбедности и квалитета хране, органских производа и производа са ознаком географског порекла;
 - Унапређење обука у области руралног развоја.
- 4) Припрему и спровођење локалних стратегија руралног развоја.
 - Припрема локалних стратегија руралног развоја;
 - Спровођење локалних стратегија руралног развоја.

Подстицаји за унапређење конкурентности и достизање стандарда квалитета су врста подстицаја који се спроводе у циљу унапређења тржишног пословања, достизања стандарда квалитета и унапређења конкурентности. Подстицаји за одрживи рурални развој су врста подстицаја који се спроводе у циљу унапређења заштите животне средине. Подстицаји за унапређење руралне економије су врста подстицаја који се спроводе у циљу унапређења квалитета живота у руралним подручјима. Подстицаји за припрему и спровођење локалних стратегија руралног развоја су врста подстицаја који се спроводе у циљу омогућавања локалним учесницима руралног развоја да дугорочно побољшају потенцијале својих локалних средина кроз израду и подршку у спровођењу локалних стратегија руралног развоја. За подручја са отежаним условима рада у пољопривреди подстицаји за мере руралног развоја утврђени су у минималном износу од 45% укупне вредности инвестиције/пројекта. Подзаконским актима (Табела № 1.) ближе су прописани врсте, услови, начин остваривања права на директна плаћања и подстицаје за мере руралног развоја као и максималне износе подстицаја по кориснику.

Табела № 1.: Преглед подзаконских прописа

ПРАВИЛНИК	УРЕДБА
- Правилник о упису у регистар пољопривредних газдинстава и обнови регистрације, као и о условима за пасиван статус пољопривредног газдинства ("Службени гласник РС", број 17/13). - Правилник о условима, начину и обрасцима захтева за остваривање права на регрес за гориво ("Службени гласник РС", број 24/13) - Правилник о условима, начину и обрасцу захтева за остваривање права на премију за млеко ("Службени гласник РС", број 28/13) - Правилник о начину остваривања права на основне подстицаје у биљној производњи и обрасцу захтева за остваривање тих подстицаја ("Службени гласник РС", број 29/13) - Правилник о одређивању подручја са отежаним условима рада у пољопривреди ("Службени гласник РС", број 29/13) - Правилник о начину остваривања права на подстицаје у сточарству за квалитетна приплодна грла ("Службени гласник РС", број 37/13) - Правилник о начину остваривања права на подстицаје у сточарству за тов јунади, тов свиња и тов јагњади ("Службени гласник РС", број 37/13) - Правилник о коришћењу подстицаја за органску производњу ("Службени гласник РС", број 38/13) - Правилник о коришћењу подстицаја за производњу садног материјала, сертификацију и клонску селекцију ("Службени гласник РС", број 48/13) - Правилник о подстицајима за унапређење руралне економије кроз увођење и сертификацију система безбедности и квалитета хране, органских производа и производа са ознаком географског порекла ("Службени гласник РС", број 48/13) - Правилник о подстицајима програмима за инвестиције у пољопривреди за унапређење конкурентности и достизање стандарда квалитета кроз подршку унапређења квалитета вина и ракије ("Службени гласник РС", број 48/13) - Правилник о условима, начину и обрасцу захтева за остваривање права на регрес за премију осигурања усева, плодова, вишегодишњих засада, расадника и животиња ("Службени гласник РС", број 48/13) - Правилник о начину остваривања права на подстицаје у сточарству за краве дојиље ("Службени гласник РС", број 57/13) - Правилник о коришћењу подстицаја за унапређење стручног знања и усавршавања људских капацитета ("Службени гласник РС", број 59/13) - Правилник о подстицајима програмима за инвестиције у пољопривреди за унапређење конкурентности и достизање стандарда квалитета кроз подршку подизања вишегодишњих производних засада воћака, винове лозе и хмеља ("Службени гласник РС", број 59/13) - Правилник о начину остваривања права на подстицаје у сточарству по кошници пчела ("Службени гласник РС", број 60/13) - Правилник о начину остваривања права на подстицаје у сточарству за производњу конзумне рибе ("Службени гласник РС", број 61/13) - Правилник о подстицајима за подршку инвестицијама у примарну пољопривредну производњу ("Службени гласник РС", број 62/13) - Правилник о подстицајима за унапређење економских активности на селу кроз подршку непољопривредним активностима ("Службени гласник РС", број 81/13) - Правилник о подстицајима за очување животињских генетичких ресурса ("Службени гласник РС", број 83/13) - Правилник о подстицајима за очување биљних генетичких ресурса ("Службени гласник РС", број 85/13) - Правилник о коришћењу подстицаја у органској производњи за краве дојиље ("Службени гласник РС", број 94/13) - Правилник о коришћењу подстицаја у органској сточарској производњи по кошници пчела ("Службени гласник РС", број 94/13)	- Уредба о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју у 2013. години ("Службени гласник Републике Србије", број 20/13) - Уредба о утврђивању програма извођења радова на заштити, уређењу и коришћењу пољопривредног земљишта за 2013. годину ("Службени гласник РС", број 29/13)

Закон о регионалном развоју ("Службени гласник Републике Србије", бр. 51/09 и 30/10): Овим законом уређују се: називи региона и начин одређивања области које чине регион и јединица локалне самоуправе које чине област, разврставање региона и јединица локалне самоуправе према развијености, развојна документа, начела, мере, подстицаји и финансирање и спровођење, као и корисници финансијски извори за спровођење развојних пројеката, евалуацију мера и политике регионалног развоја. Овим законом се успоставља пет региона у сврху подстицања регионалног развоја: регион Војводине, Београдски регион, регион Шумадије и Западне Србије, регион Источне и Јужне Србије и регион Косово и Метохија. Према степену развијености Закон разликује две групе региона. Развијене регионе, чији је степен развијености изнад републичког просека бруто домаћег производа по глави становника и недовољно развијене регионе, чији је степен развијености испод републичког просека бруто домаћег производа по глави становника, као и четири групе јединица локалне самоуправе према степену развијености а према републичком просеку. Законом се ближе одређују надлежности субјеката регионалног развоја, права, дужности и услови по питању улоге у регионалном развоју и изради планских докумената. За регион Јужне и Источне Србије Закон предвиђа три агенције. Према Закону, регионална развојна агенција може да се оснује у облику привредног друштва или удружења основаног за обављање послова односно унапређење регионалног развоја.

Закон о сточарству ("Службени гласник Републике Србије", бр. 41/09 и 93/12): Закон о сточарству односи се на гајење домаћих животиња (магараца, свиња, коња, коза, живине, крзнашица, кунића, пчела, говеда, бивола, риба и др. водених организама (аквакултура) и других гајених животиња). Уређивање сточарства је засновано на начелу недискриминације које подразумева једнак третман и подједнаке могућности за одгајиваче/власнике домаћих животиња, а кроз прикључење основној одгајивачкој организацији и ако је "сагласан да учествује у реализацији одгајивачког програма" (чл.4.), под условом да и сам одгајивач испуњава одговарајуће услове за прикључење. Поједнаке могућности и начело недискриминације су примењени и кроз дефинисање субјеката у сточарству на правна и физичка лица и предузетнике, односно пружа се могућност свим заинтересованим странама да се укључе у бављење сточарством (уколико испуњавају одговарајуће услове).

Закон о пољопривредном земљишту ("Службени гласник Републике Србије", бр. 62/06, 65/08 и 41/09): Према закону о пољопривредном земљишту пољопривредна основа земљишта је обавеза Републике, а треба да буде усаглашена са Националним програмом за пољопривреду и Националним програмом за рурални развој. У оквиру обавеза локалних самоуправа је обавеза усвајања годишњег програма заштите, коришћења и уређења пољопривредног земљишта у државној својини које је на територији локалне самоуправе. Поступак давања пољопривредног земљишта у државној својини у закуп се спроводи ограничењем права учешћа у првом кругу јавног надметања за закуп пољопривредног земљишта у државној својини, који спроводи јединица локалне самоуправе на чијој је територији предметно земљиште, на физичка и правна лица уписана у Регистар пољопривредних газдинстава која имају пребивалиште, односно седиште у катастарској општини (за физичка лица) или јединици локалне самоуправе (за правна лица) у којој је предметно земљиште. Уколико први круг не успе, у другом кругу јавног надметања за закуп пољопривредног земљишта у државној својини право учешћа имају и физичка и правна лица која нису просторно везана, уз услов да су уписана у Регистар пољопривредних газдинстава.

Закон о обављању саветодавних и стручних послова у области пољопривреде ("Службени гласник Републике Србије", бр. 30/10): Овим законом су створени предуслови за ефикаснији трансфер знања и технологија у области пољопривреде и пораст конкурентности пољопривреде као основног економског сектора руралних подручја.

Закон о органској производњи ("Службени гласник Републике Србије" бр. 30/10): Овим законом уређује се производња пољопривредних и других производа методама органске производње, циљеви и начела органске производње, методе органске производње, контрола и сертификација у органској производњи, прерада, обележавање, складиштење, превоз, промет, увоз и извоз органских производа, као и друга питања од значаја за органску производњу.

Закон о безбедности хране ("Службени гласник Републике Србије", бр. 41/09): Закон о безбедности хране има циљ да "обезбеди висок ниво заштите живота и здравља људи и заштиту интереса потрошача, укључујући начело поштења и савесности у промету храном, узимајући у обзир када је то могуће заштиту здравља и добробити животиња, као и здравља биља и заштите животне средине" (чл.3.). Усвајањем Закона остварени су предуслови за измену система безбедности хране у складу са међународним уговорима и прописима и обавезним стандардима које спроводе ЕУ, FAO, WHO и WTO. Овим Законом се ниво безбедност хране регулише на нивоу "од њиве до трпезе" тако што су прописане обавезе свих субјеката у ланцу производње и пласмана хране и хране за животиње. Безбедност хране утврђује се на основу услова у свакој фази производње, прераде и промета, као и припреме и начина употребе од стране потрошача и на основу информација доступних потрошачу, укључујући податке на декларацији. Законом о безбедности хране прописано је да се анализа ризика врши као редовна активност у систему безбедности хране, а на основу научних доказа и мишљења Стручног Савета за процену ризика у области безбедности хране (радна група коју оснива МПТШВ). Стручни савет, између осталих послова, има обавезу да у раду примењује информације и смернице Европске агенције за безбедност хране (EFSA). Законом се уводи обавеза самоконтроле субјеката у пословању храном да успоставе систем за осигурање безбедности хране у свим фазама производње и објектима, "осим на нивоу примарне производње" и у "у складу са принципима добре произвођачке и хигијенске праксе и анализе опасности и критичних контролних тачака (HACCP)" .

Закон о добробити животиња ("Службени гласник Републике Србије", бр. 41/09): Доношењем овог закона Република Србија је искључила дотадашње поимање животиња као економског ресурса. Законом су јасно издвојене одредбе које се односе на животиње које се употребљавају у производне сврхе, научно истраживачке сврхе, као радне и службене животиње, за кућне љубимце, за животиње које се користе на јавним скуповима (нпр. на изложбама) као и за напуштене и изгубљене кућне љубимце. Овим законом је дефинисана морална обавеза људи да брину о животињама (као о бићима која имају осећања те могу претрпети стрес, бол и патњу), посебно оним врстама од којих и човек егзистенцијално зависи. У том смислу под добробити животиња сматра се брига и гајење животиња у таквим условима да животиња живи и обавља животне активности тако да јој се не проузрокују психичка (страх, стрес) и физичка патња (бол и повреде). Законом су прописане обавезе свих власника и држалаца животиња у остваривању добробити животиња кроз заштиту животиња: од злостављања, при држању, промету, превозу, узгоју, спровођењу истраживања и експеримената, лишавању живота и клању.

Закон о здрављу биља ("Службени гласник Републике Србије", бр. 41/09): Овим законом уређује се унутрашњи промет, складиштење и увоз биља и биљних производа (фитосанитарна контрола), услови за пружање услуга у области заштите здравља биља и мере и услови за пружање услуга у области заштите биља, а у складу са међународно прихваћеним стандардима и препорукама IPPC (Међународне конвенције о заштити биља). Законом о заштити здравља биља прописана је обавеза уписа у посебан Регистар МПШВ субјеката који послују средствима за исхрану биља и оплемењивача земљишта, што је обавеза прописана и осталим законима из области пољопривреде. Овим законом се укида надлежност локалне самоуправе у заштити биља, а предвиђа се могућност гајења организама који су непријатељи штетних организама прописаних листама штетних организама и објеката, што омогућава да се заштита биља спроводи на еколошки подобан начин.

3.2. Национални стратешки оквир

Важност регионалног развоја и умањење дисбаланса у развоју између региона обухваћени су у свим оквирним стратегијама: Стратегији одрживог развоја, Стратегији регионалног развоја, Стратегији за смањење сиромаштва и другим. Ниже ће бити наведене неке од њих, хронолошким редом, с акцентом на регионални и рурални развој. Такође ће бити наведени Програми који се односе на рурални развој и пољопривреду.

Стратегија за смањење сиромаштва у Србији: Стратегија за смањење сиромаштва усвојена је у Влади Републике Србије 2003. године.

Стратегијом се апострофира озбиљност проблема сиромаштва руралних области и озбиљност сиромаштва на селу у односу на сиромаштво у урбаним срединама, а акценат је на смањењу сиромаштва. У стратегији се као разлог за поменуте разлике наводи чињеница да за већи део сеоског становништва не постоји сигурност по питању прихода (посебно у периоду транзиције). Разлози неразвијености и заостајања руралних подручја у развоју су: депопулација, неповољна демографска и образовна структура становништва, међу-регионалне демографске разлике и фрагментација заједница неразвијених подручја. Циљеви Стратегије за смањење руралног сиромаштва су усмерени на мултидисциплинаран приступ и укљученост осталих привредних сектора и делатности кроз стимулацију запошљавања и побољшање квалитета живота односно стандарда руралног становништва. Остваривање посебних и стратешких циљева треба да се оствари кроз: унапређење пољопривредне производње и руралне инфраструктуре, стручна усавршавања и образовање сеоског становништва и побољшање садржаја и квалитета живота ових области. "Одржив развој приватног пољопривредног сектора" и "нова улога пољопривреде у руралној економији" су препознати као главни модалитети за смањење руралног сиромаштва. То подразумева да је већи број људи ангажован у примарној производњи, а да се остали људски ресурси усмере на прерађивачки сектор и остале аспекте руралне економије. Као што је наведено, Стратегијом се развој сеоских подручја повезује и са аспектима који утичу на квалитет живота и здравља становништва, а кроз активности које су у складу са побољшањем стања животне средине: развој инфраструктуре (побољшање водоснабдевања и канализационог система), одрживу употреба земљишта, очување и управљање шумским ресурсима и уопште биодиверзитетом.

Национална стратегија одрживог развоја ("Службени гласник Републике Србије" 57/08): Стратегија одрживог развоја усвојена је 2008. године. Одрживи развој стратегијом се дефинише као "циљно оријентисан, дугорочан, непрекидан, свеобухватан и синергетски процес који утиче на све аспекте живота (економски, социјални, еколошки и институционални) на свим нивоима". Стратегијом су дефинисани приоритети за остваривање визије стратегије до 2017. године. Поред сваког од приоритета одрживог развоја, у стратегији се наводе механизми односно начини за њихово постизање, па је тако предуслов за постизање конкурентне тржишне привреде и уравнотеженог економског раста макроекономска стабилност, завршетак приватизације, унапређење услова за привлачење страних директних инвестиција, повећање извоза, подстицање иновација и развој малих и средњих предузећа, постизање сигурности у снабдевању енергијом уз повећање енергетске ефикасности и произвођача и потрошача (посебно привреде) и промовисање информатичког друштва. Да би се остварио развој инфраструктуре и равномеран регионални развој неопходно је остварити: проширење и унапређење саобраћајне инфраструктуре; развој комуналне инфраструктуре; смањење регионалних неравномерности и сиромаштва и подизање регионалне конкурентности; подстицање равномерног регионалног развоја и локалних развојних иницијатива тако што ће се отворити различите могућности сарадње приватног и јавног сектора уз сагледавање родне димензије и перспективе развоја; адекватно коришћење простора, као важног ресурса за регионални развој; одрживи развој енергетске инфраструктуре у складу са очекиваним динамичним привредним растом; рурални развој. У области регионалног и локалног одрживог развоја Стратегијом је дефинисано једанаест циљева везаних за децентрализацију, јачање регионалне сарадње, међурегионалне сарадње и конкурентности, смањење регионалних диспропорционалности у развоју (унутар региона и између села и града), континуално јачање и унапређивање комуналне инфраструктуре, заштиту и коришћење природних ресурса којима у надлежности локалних самоуправа применом економских инструмената (нпр. фондова за заштиту животне средине) у складу са принципима одрживог развоја, боља организација и координација локалних самоуправа, администрације на локалном нивоу и јавних предузећа и интензивирање примене принципа јавности у раду, обавештавања и партиципације грађанства у процесе планирања и одлучивања. У Стратегији се наглашава значај шумарства у примени флексибилних механизма Кјото протокола и значај развоја агро и руралног туризма, посебно у областима у којима пољопривреда због природних услова или неких других ограничавајућег фактора не може бити примарна економска делатност.

Национални програм руралног развоја 2011-2013: Национални програм руралног развоја МПШВ усвојен је 2011. године. То је први званично усвојен документ који се бави руралним развојем. Овим програмом су прописане мере подршке приоритетним секторима пољопривреде: житарица, индустријског биља, меса и млека, винове лозе, воћа и поврћа. Стратешки циљеви програма су:

1. Одрживо унапређење пољопривредног и прехранбеног сектора циљано усмереним инвестицијама ради унапређења и повећања њихове конкурентности;
2. Унапређење стандарда безбедности хране, ветеринарских и фитосанитарних стандарда, стандарда заштите животне средине и других стандарда у складу са правним тековинама ЕУ (Acquis Communautaire);
3. Одрживом развоју руралне економије и руралних области и опште подстицање проширења пољопривредних активности на селу.

Национални програм пољопривреде Србије 2010 -2013: Национални програм пољопривреде је инструмент спровођења пољопривредне политике, а заснован на Закону о пољопривреди и руралном развоју и дефинисан чланом 5. Закона ("Службени гласник Републике Србије" бр. 41/09). Национални програм пољопривреде је намењен великом броју корисника од јавних установа и предузећа, до приватних предузећа и индивидуалних пољопривредних произвођача до страних инвеститора и донатора. Програм се доноси како би се осигурала стабилна и предвидљива политика овог временски захтевног сектора. Општи циљеви програма су: повећање конкурентности пољопривреде; безбедност хране; подршка животном стандарду људи који нису својим степеном развоја у могућности да прате економске реформе, а зависе од пољопривреде; одрживи развој села; заштита животне средине и припрема пољопривреде Републике Србије за приступање ЕУ. Поред општих циљева дефинисани су и посебни циљеви као и механизми тј. активности за њихово реализовање.

Процес израде Националног Програма Руралног Развоја 2014-2020 и стварање децентрализованих структура управљања за коришћење ИПАРД средстава ЕУ су у току .

3.3. Регионални стратешки оквир

Релевантни документи на регионалном нивоу омогућавају планирање и имплементацију мера и активности за унапређење стања у руралном развоју региона, али и увид у историјске прилике развоја и социо-економске ситуације у региону.

Регионална Стратегија руралног развоја Јабланичког и Пчињског округа 2013-2018: Ово је програмски документ и инструмент настао партиципативном анализом потенцијала и дефинисањем приоритета у сврху ефикаснијег и ефективнијег управљања руралним развојем региона. Овај документ је резултат рада на под-пројекту "Израда Регионалне Стратегије руралног развоја Јабланичког и Пчињског округа", у оквиру пројекта "Подршка одрживом развоју општина Јабланичког и Пчињског округа", који је реализовао Центар за развој Јабланичког и Пчињског округа уз финансијску подршку Аустријске агенције за развој (АДА). Регионална Стратегија руралног развоја Јабланичког и Пчињског округа 2013-2017 полази од претпоставке да су потребе радикалне промене у развоју руралног простора региона, које захтевају битно побољшање услова за рад и живот становништва на овом простору. За реализацију Стратегије руралног развоја Јабланичког и Пчињског округа одређена су три стратешка приоритета. Стратешки циљеви руралног развоја доприносе остварењу дефинисане визије руралног развоја Јабланичког и Пчињског округа. Ови циљеви омогућују стављање ресурса региона у функцију одрживог развоја, што се у потпуности уклапа у ЕУ принципе регионалног и руралног развоја. Стратешки концепт је развијен на основу проактивног приступа економске и друштвене интеграције руралног простора региона и реалистичног приступа при одређивању приоритета руралног развоја региона. Израда Стратегије руралног развоја општине Трговиште у потпуности је у складу са приоритетима и циљевима Регионалне Стратегија руралног развоја Јабланичког и Пчињског округа 2013-2018.

Израда Стратегије руралног развоја општине Трговиште преко мере/пројекта "Израда и имплементација локалних стратегија руралног развоја кроз успостављање приватно-јавног партнерства и локалних акционих група" доприноси унапређењу квалитета и услова живота у руралним подручјима Региона.

Регионални просторни план општина Јужног Поморавља ("Службени гласник Републике Србије", бр. 83/10): Овај просторни план израђен је у сврху спровођења, односно реализације националних, регионалних и локалних развојних интереса (заустављање негативних економских и демографских трендова). "Доношењем Просторног плана обезбедиће се плански основ за: рационалну организацију, изградњу, уређење и коришћење простора; заштиту животне средине; побољшање квалитета живљења локалног становништва унапређењем инфраструктурне и комуналне опремљености и развојем привреде (у првом реду малих и средњих предузећа и туризма); и смернице за институционално-организациону, управно-контролну и информатичку подршку примене".

3.1. LEADER приступ

Већина локалних самоуправа у Србији има стратешке планове развоја у којима су рурални развој и развој пољопривреде препознати као приоритетне области. Треба имати у виду да је проблем постојећих стратешких планова непотпуна развијеност, односно одсуство партиципације сеоског становништва и реалног приказа стања на терену. Подстицање социјалног капитала се може вршити постепеним увођењем локалних стратегија руралног развоја. Оне утичу у позитивном смислу на интересовање и активно учешће локалног становништва кроз остваривање јавно-приватног партнерства (ЈПП) у облику локалних акционих група (ЛАГ). Процес израде ове стратегије имао је све поменуте чињенице у виду, а приступ партиципативности остварен је применом ПЛА/ПРА методологије. Још од 1992. године Европска Унија, развија специфични приступ и примењује програме руралног развоја под називом LEADER, кроз које финансира различите активности руралних заједница. LEADER приступ се заснива на сарадњи између државне управе, локалне самоуправе, невладиног сектора и приватног сектора у циљу дефинисања приоритета односно смерница развоја на локалном нивоу, развијање капацитета и размене искустава и знања. Сарадња се остварује кроз локалне акционе групе (ЛАГ). Локалне акционе групе су један од облика јавно – приватног партнерства у чијем саставу се налазе представници горе наведених група⁴. Србија је у овом тренутку далеко од програма LEADER, колико је далеко њено прикључење Европској Унији. Међутим концепт на коме се LEADER заснива и потреба за формирањем ЛАГ-ова одавно је присутна у руралним срединама Србије и процеси препознавања потребе за успостављањем локалних партнерства зарад развоја руралних области увелико су у току. Будући да претприступни фондови ЕУ (IPARD) предвиђају подршку успостављању ових партнерства и њиховим почетним корацима у развоју и спровођењу локалних стратегија руралног развоја, сада је потребно отпочети припремне радње које ће омогућити да се, чим политичке прилике и статус то дозволе, одмах реализују пројекти од значаја за рурални развој. Наиме, припрема руралних заједница за усвајање и спровођење интегрисаних развојних стратегија, кроз локално партнерство у склопу другог приоритета (допринос одрживом развоју руралних подручја) IPARD програма треба да створи предуслове за примену LEADER приступа и програма у Србији. Из тог разлога је значајно да се стратешки документи на локалном нивоу припреме и реализују према LEADER приступу, како би се успоставиле ефикасне локалне акционе групе и њихова сарадња на решавању развојних проблема и убрзао напредак руралних подручја у будућности.

⁴European Commission (2007) Instrument for Pre-accession Assistance (IPA) Multi-annual Indicative Financial Framework for 2009-2011, COM (2007) 689 Final.<http://ec.europa.eu/leaderplus>

4. Методологија

4.1. Процес израде стратегије

Методологија израде Стратегије базира се на мулти-секторском приступу, партиципативној анализи репрезентативних села општине Трговиште и примени LEADER приступа. LEADER приступ се заснива на сарадњи између државне управе, локалне самоуправе, невладиног сектора и приватног сектора у циљу дефинисања приоритета односно смерница развоја на локалном нивоу, развијање капацитета и размене искустава и знања. Сарадња се остварује кроз локалне акционе групе (LAG). Методологија прати дефинисане процедуре за израду развојних докумената које су наведене у Уредби о структури, методологији израде, начину усклађивања развојних докумената, начину спровођења јавне расправе, као и начину и роковима излагања на јавни увид развојних докумената регионалног развоја ("СЛ. ГЛАСНИК РС", БР. 15/2011). Процесом израде Стратегије руководи радна група сачињена од представника јавног приватног и невладиног сектора општине Трговиште, односно појединаца, организација и институција из општине Трговиште који имају интерес за развој овог документа. Консултантску помоћ Радној групи и читавом процесу израде Стратегије обезбеђује Центар за развој Јабланичког и Пчињског округа Лесковац. Процес израде и усвајања Стратегије састоји се из више корака који су међусобно повезани (Табела № 2). Сама израда развојног документа може се поделити у две кључне етапе: Обезбеђење институционалног уређења за израду развојног документа и организовање процеса израде стратегије. Први корак у изради Стратегије је стварање јаког партнерства јавног, приватног и невладиног сектора у циљу прецизног идентификовања потенцијала и развојне перспективе општине. Доношењем Одлуке о покретању процеса израде Стратегије руралног развоја општине Трговиште број 320-4111 од 09.09.2013. формално је извршено је институционално уређење и започет процес израде развојног документа. У наредној етапи реализован је оперативни део процеса израде Стратегије који се састоји се из три дела:

I Припремни део:

1. Идентификација заинтересованих страна: Обухвата анализу заинтересованих страна које могу да утичу на процес израде развојног документа и на које би имплементација развојног документа имала утицај, а нарочито:
 - идентификација кључних заинтересованих страна;
 - идентификација њихових капацитета и интереса;
 - одређивање њихове улоге у припреми и имплементацији развојног документа. У току процеса припреме Стратегије организују се консултације са заинтересованим странама.
2. Формирање Радне групе за рурални развој општине Трговиште (РГРТ). Радна група образована је од представника јавног, приватног и цивилног сектора, при чему учешће приватног и НВО сектора износи 50% у складу са LEADER приступом. Радна група усвојила је план рада за израду развојног документа.
3. Укључивања партнера у процес израде Стратегије.

II Стратешки део:

1. Дефинисања актуелног окружења на локалном нивоу прикупљањем квантитативних и квалитативних података (друштвено-економска анализа, анализа ресурса):
 - a. Анализа тренутног стања у руралном развоју општине (опште карактеристике руралног подручја. Основ анализе су постојећи стратешко-плански документи, студије, програми и истраживања.
 - b. Партиципативна анализа потреба и потенцијала локалних заједница/села у општини: Спровођење ПЛА/ПРА активности у селима општине. Анкетирање чланова руралних домаћинстава у изабраним селима: најмање 10 руралних домаћинстава по пилот селу. Интервјуисање заинтересованих страна, представника локалних самоуправа, организација цивилног друштва и представника приватног сектора.
2. Разматрање извршених друштвено-економских анализа, и израда SWOT анализе општине Трговиште.
3. Дефинисања визије, стратешких циљева и приоритета у руралном развоју општине.

III Оперативни део:

1. Одређивања инструмената и мера за реализацију приоритета.
2. Одређивања институционалне и организационе инфраструктуре за имплементацију.
3. Одређивања финансијских механизма и подстицаја за имплементацију.
4. Израда Акционог плана за спровођење развојног документа
5. Одређивања начина праћења и имплементације развојног документа.

Табела № 2.: Процес израде и усвајања Стратегије руралног развоја општине Трговиште 2014- 2018

КОРАК	НАЗИВ АКТИВНОСТИ	ОПИС АКТИВНОСТИ	ПЕРИОД РЕАЛИЗАЦИЈЕ
I	Припремни део израде Стратегије	1. Доношење Одлуке о покретању процеса израде Стратегије руралног развоја општине Трговиште. 2. Израда плана рада за израду Стратегије и правилника о раду Радна групе за рурални развој општине Трговиште (РГРТ). 3. Идентификација кључних заинтересованих страна, капацитета, интереса и улоге у припреми и имплементацији развојног документа. 4. Образовање Радне групе за рурални развој општине Трговиште. Представљање циљева израде Стратегије, усвајање плана рада и Правилника о раду и промоција РГРТ. Споразум о оснивању Радне групе за рурални развој општине Трговиште, потписан од стране 41 представника 24 институција/ организација и појединаца из општине Трговиште.	Септембар 2013
II	Стратешки део израде Стратегије	1. Дефинисање актуелног окружења за рурални развој на локалном нивоу применом квантитативних и квалитативних метода: – Студија Профил заједнице - анализа тренутног стања у руралном развоју општине. – Анкетирано 50 домаћинства у селима: Барбаце, Горњи Козји Дол, Сурлица, Црвени Град и Шапранце. Организовано 5 ПЛА/ПРА Радионица и у рађено 5 ИД карата наведених села. Интервјуисани представници локалне самоуправе и јавних предузећа,) и цивилног сектора (укупно 21 интервју). Урађена Студија потребе и потенцијали локалних сеоских заједница у општини Трговиште. 2. Представљање резултата истраживања и израда SWOT анализе општине.; 3. Партиципативно дефинисање визије, приоритета циљева и мера руралног развоја; 4. Партиципативно дефинисање листе потенцијалних пројеката/израда акционог плана за реализацију стратегије 5. Одређивање инструмената, мера, финансијских механизма, институционалне и организационе инфраструктуре за имплементацију стратегије и начина праћења и имплементације развојног документа	Септембар - Новембар 2013
III	Јавна расправа	1. Израда прве верзије документа - Нацрт Стратегије 2. Јавна расправа/дебата у општини са циљем унапређења нацрта Стратегије 3. Прикупљање предлога и сугестија за побољшање нацрта Стратегије и израда 5 концепата пројекта (Прилог 2).	Децембар 2013
IV	Прикупљање мишљења надлежних Министарства и институција	1. Представљање коначног нацрта Стратегије и прибављање мишљења надлежних орган и организација	Јануар 2014
V	Усвајање Стратегије	1. Усвајање Стратегије на седници Скупштине Општине Трговиште 2. Организовање конференције: Промоција Стратегије националним и међународним ауторитетима.	Фебруар 2014

4.2. Истраживачке методе

Применом различитих истраживачких метода и техника и стварањем синергетских ефеката између пројекта омогућено је објективно сагледавање могућности руралног развоја општине Трговиште. Територија истраживања је општина Трговиште која обухвата 35 насеља (Мапа № 1). Идентификовање специфичних развојних ограничења општине и објективно сагледавање њихових потреба и могућности развоја извршено је применом квантитативних и квалитативних метода. Обе методе су спроведене паралелно. Од квантитативних метода коришћена је метода анализе садржаја докумената, техником директне квантитативне (статистичке) анализе садржаја докумената и метода структуралне анализе техником класичне квалитативне анализе садржаја докумената. У оквиру квалитативних метода коришћен је облик испитивања са техником анкете, структурни интервјуи и ПЛА/ПРА метода. У раду је примењен и метод SWOT анализе који се иначе користи као методолошко средство у анализи и дефинисању кључних фактора који имају највећи утицај на рурални развој општине.

4.2.1. Квантитативне методе

Прикупљање квантитативних података за потребе израде Стратегије извршено је преко чланова радне групе за рурални развој. У процесу дефинисања актуелног окружења за рурални развој на локалном нивоу урађен је документ Профил заједнице (Анализа тренутног стања у руралном развоју општине). Он представља синтезу квантитативних података за општину Трговиште. Основни извори података су Попис 2011, Општине у бројкама 2005-2012, DevInfo база података за Србију и постојећа стратешко планска документа општине. За анализу прикупљених података употребљена је метода анализа садржаја докумената, техником директне квантитативне (статистичке) анализе садржаја докумената и методе структуралне анализе техником класичне квалитативне анализе садржаја докумената. Извршена је анализа доступне литературе, истраживачких радова, стратешких и законских документа који се односе на рурални развој у Европи, Србији, Региону и општини. Систематизација и интерпретација података дата је у контексту представљања социо-економског окружења општине.

4.2.2. Квалитативне методе

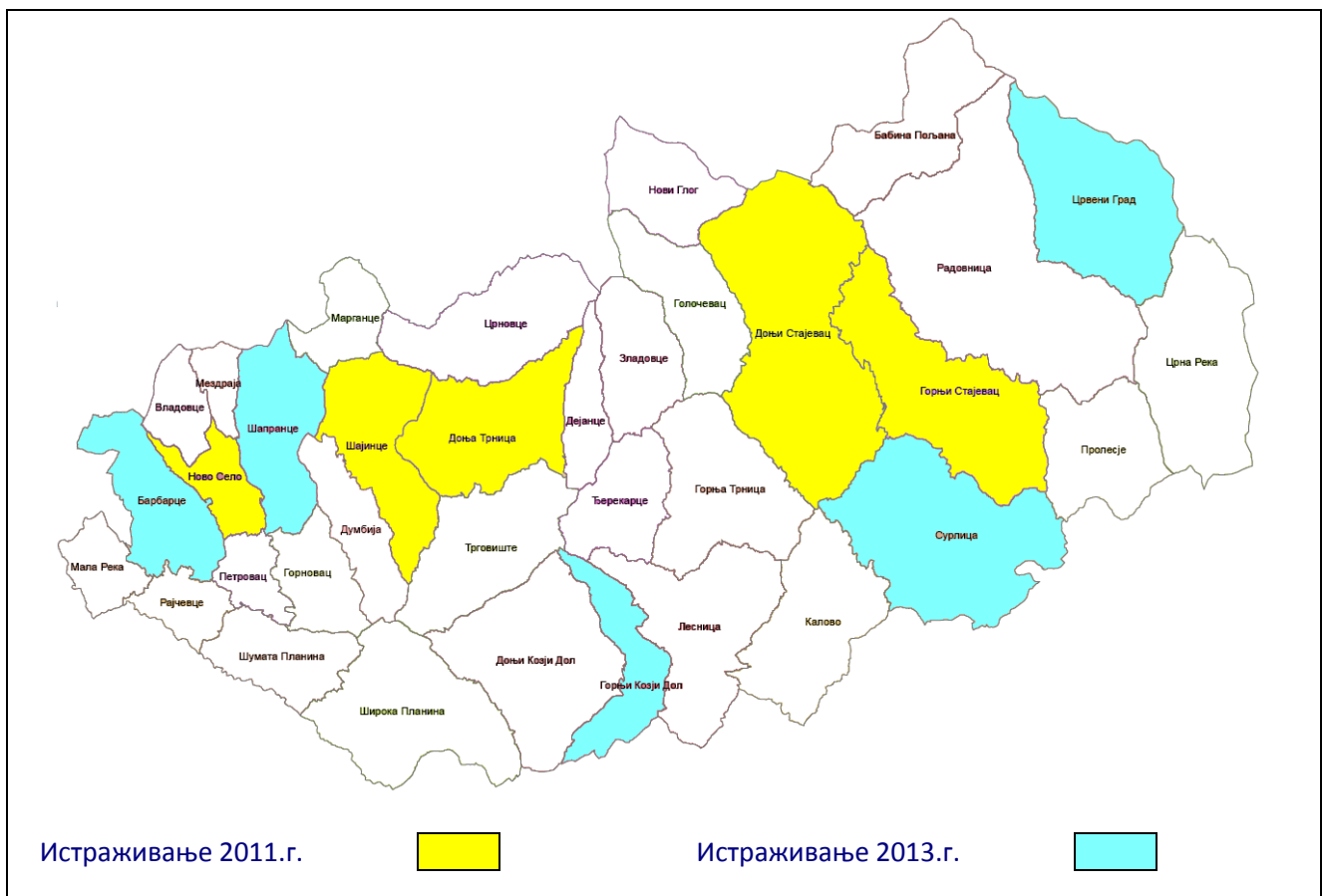
Статистичка и анализа садржаја докумената није довољна за комплексну анализу социо-економског окружења у општини. Поготово ако се зна да је принцип "од локалног нивоа на горе" (*bottom up*) важан аспект за одрживи рурални развој и да он подразумева активно учешће свих заинтересованих лица и организација у планирању, одлучивању и спровођењу друштвено-економског развоја. Успешно планирање руралног развоја није могуће без партиципативног укључивања сеоског становништва у овај процес. У том смислу су примењене следеће методе технике: теренско анкетно истраживање, Структурни интервјуи са заинтересованим странама, ПЛА/ПРА методологија у раду се сеоским заједницама и SWOT анализа. Резултати добијени применом квалитативних метода приказани су у Студији Анализа потреба и потенцијала сеоских заједница у општини Трговиште. Студија обухвата идентификацију специфичних развојних ограничења села у општини. Комбинацијом истраживачких метода и стварањем синергијског ефекта са реализованим пројектима омогућено је креирање комплексне анализе социо-економског окружења општине, чији су циљеви:

1. Дефинисање профила руралне заједнице општине применом партиципативних метода.
2. Стварање документоване и аналитичке основе за јавну расправу о руралној економији општине.
3. Формулисање препорука за креирање различитих развојних мера на основу сагледавања појединих потреба и потенцијала сеоских заједница.

Наведени циљеви представљају део израде конкретних мера руралног развоја које доприносе социјално-економском развоју општине.

Циљне групе истраживања су домаћинства репрезентативних села, мештани репрезентативних села - учесници ПЛА/ПРА радионица различитог пола и доба старости и представници организација и институција из приватног, јавног и цивилног сектора (у даљем тексту: учесници истраживања). Истраживање за потребе израде Стратегије руралног развоја општине Трговиште организовано је у периоду септембар-октобар 2013.г. Истраживање је реализовано у селима: Барбаце, Горњи Козји Дол, Сурлица, Црвени Град и Шапранце. Истоветно истраживање на територији општине Трговиште спроведено је 2011 године на STAR пројекту "Потребе и потенцијали локалних сеоских заједница у Јабланичком и Пчињском округу". Резултати овог истраживања потпуно су подударни са истраживањем из 2013 са аспекта примењене методологије и величине узорка. Тада су ПЛА/ПРА и теренска истраживања спроведена на територији села: Радовница, Доњи Стајевац, Ново Село, Доња Трница и Шајинце.

Мапа № 1.: Територија истраживања

Поређењем резултата истраживања 2011/2013 установљено је одступање до нивоа статистичке грешке. Обједињавањем резултата истраживања из 2011 и 2013 повећана је величина узорка (100 домаћинства/10 села, 10 ИД карти/10 села, 40 интервјуа) и сами тим поузданост добијених резултата. На овај начин истраживањем је покривено 28.57% насеља општине Трговиште. Истраживачки материјал (анкетни упитници, интервјуи и ИД карте) за ниво општине налази се у бази података, односно архиви општине. Анкетно истраживање је усмерено на пољопривредна домаћинства, без обзира на социо-економску структуру (величина фарме, чланови домаћинства, извор прихода и друго). Листа села, одређена за потребе истраживања, представља репрезентативни узорак који одсликава просечну руралну заједницу општине. Општина је у сарадњи са локалним актерима руралног развоја, решењем одредила села где се спровode истраживања. Главни критеријуми који су том приликом поштовани су величина и значај села за општину, географски положај и одређене специфичности села (близина културноисторијских споменика, близина заштићених природних добара, адекватна заступљеност равничарских и планинских села).

Табела № 3.: Листа репрезентативних села Општине Трговиште у којима су реализована истраживања

Истраживање 2011.г.			Истраживање 2013.г.		
№	Назив села	Сагласност институције	№	Назив села	Сагласност институције
1.	Радовница	Решење број 320-867	6.	Барбаце	Одлука број 320-4111 од 09.09.2013.
2.	Доњи Стајевац		7.	Горњи Козји Дол	
3.	Ново Село		8.	Сурлица	
4.	Доња Трница		9.	Црвени Град	
5.	Шајинце		10.	Шапранце	

4.2.2.1. ПЛА/ПРА методологија

Партиципативно учење и деловање и Рурална процена на основу учешћа (Participatory Learning and Action and Participatory Rural Appraisal,) јесте термин који обухвата широк распон сличних методологија, приступа и начина понашања. Заједничко за све те приступе јесте да настоје на пуном укључивању људи у процес учења о сопственим потребама и могућностима, као и на активностима које произлазе као одговор на потребе и могућности циљне групе. Партиципативно учење и деловање је дугорочан процес модерације различитих циљних група који води ка конструктивном удруживању, дијалогу и доношењу заједничких одлука и ставова. Партиципативним учењем и деловањем заправо се омогућава укључивање свих актера цивилног друштва (предузетници, представници власти, представници невладиног сектора, локално становништво, итд.) и отпочиње партнерско деловање које обезбеђује одрживост очекиваних и остварених резултата. ПЛА/ПРА методологија има широку примену у земљама у развоју и то ради постављања темеља програмима и пројектима за смањење сиромаштва (пројекти за развој локалне заједнице и смањење разлика). Принципи ПЛА су одређени знањем о томе да заједница може ући у развојни процес једино уколико је он инициран од стране самих чланова заједнице изнутра. Најважнији део идентификације садашњег стања јесте свест чланова заједнице о том стању и начин на који га они разумеју. Живот пољопривредника није ограничен само на пољопривредна питања, већ је много комплекснији и састоји се од три главна система: економски, пољопривредни и социо-културни. Сваки од њих се састоји од мањих под-система. Циљ пољопривредника јесте да одржава тај систем у равнотежи и да у складу са тим доноси одлуке. Поред суочавања са проблемима у пољопривреди он је суочен и са економским и социјалним потешкоћама што га спречава да побољша животни стандард. Основне карактеристике партиципативног учења и деловања (ПРА):

- Мерење углова - Будући да је основни интерес сазнање о што ширем оквиру тренутне ситуације, анализа треба да буде широко структурисана. То се постиже тзв. мерењем углова, које се односи на композицију ПЛА тима, извор информација, методе и средства ПРА.
 - тим треба да буде састављен од особа различитог пола, годишта, професионалног и локалног знања.
 - извор информација је мишљење чланова заједнице, секундарни подаци о заједници, стручне особе, сопствена моћ запажања и искуство активног учешћа у свакодневном животу.
 - методе које се користе су планирање, дијаграми, рангирање, полу-структурисани интервјуи.
 - ПРА средства: представљање ситуације у селу, временска линија, рангирање на основу извора прихода, мапа ресурса, сезонски календар и категоризација према животном стандарду.
- Континуирана анализа: Подаци који се стекну на једном састанку са члановима заједнице одмах се анализирају и тако припремају за наредни састанак. На тај начин се знање о ситуацији заједнице постепено надграђује већ током дискусије са члановима заједнице.
- Флексибилност и неформалност методе: Све методе су полу-структурисане. У складу са процесом дискусије се преиспитују, прилагођавају и модификују.

4. Оптимално незнање и одговарајућа непрецизност⁵: У току дискусионог процеса примају се разне информације.
Стицањем знања о ситуацији стиче се могућност разликовања потребних и непотребних примљених информација. ПЛА тренери примају информације са оптималним незнањем и не прецизношћу, али морају бити оспособљени да мере незнања и непрецизности поставе сами у сагласности са упознавањем ситуације, као услова и оквира који одређује информације.
5. Критичка свест: За суд о информацији потребна је критичка свест. Примењено у овом контексту то значи да ПЛА тренер треба да узме у обзир све услове који могу утицати на објективност добијене информације неопходне за ситуациону анализу.
6. На пример лоша берба чини да људи своју ситуацију виде негативније док богатији у заједници често дају сасвим супротне информације од сиромашнијих.

Примена ПЛА/ПРА методологије обухвата два корака: I корак: анализу ситуације у селу и II корак планирање. У оба корака се примењују различита средства и технике. Ситуациона анализа је први корак у активној процени села где сами становници села излажу и анализирају своју ситуацију уз подршку модератора. Чланови локалне заједнице активно учествују у овој анализи и на основу ње доносе праве и правовремене одлуке у вези с побољшањем тренутне ситуације у селу. ПЛА/ПРА модератори учествују као помагачи и они се оствареним сазнањима користе како би дали подршку даљем усмеравању заједнице на развојни процес и анализе мера које је потребно спровести да би се постигло побољшање. Резултати ситуационе анализе, који се добијају сарадњом модератора и чланова заједнице, користе се у идентификацији проблема и потенцијала локалне заједнице, а уједно и за добијање сазнања о потребној подршци за отклањање проблема и/или искоришћење потенцијала.

Представљање ситуације у селу кроз идентификацију потенцијала и проблема заједнице

Представљање ситуације у селу примењује се као прво у низу средстава за ситуациону анализу (ПРА) зато што омогућава стицање увида у начин на који мештани виде своју ситуацију, које проблеме и потенцијале сматрају важним, и даје општи оквир за примену осталих ПРА средстава. Ово средство се користи како би се остварио увид у тренутну ситуацију која влада у локалној заједници, а на основу разговора са њеним становницима. Разговор се води тако што се мештанима дозволи да сами изнесу своје мишљење о томе који су проблеми, а који потенцијали њиховог села.

ПЛА/ПРА модератори заказују пленум на који су позвани сви чланови заједнице: мештани села, представници разних удружења (пољопривредника, сточара, жена, мањина, осетљивих група, пензионера, привредника). Састанак воде двоје ПЛА/ПРА модератора у неколико фаза.

Фазе састанка/пленума су:

- уводна реч (до 10-15 минута),
- представљање - ПЛА/ПРА модератора и институција из којих долазе,
- објашњење сврхе састанка/пленума - односно циљ доласка у локалну заједницу/село и сврха састанка,
- објашњење начина рада и давање временске одреднице рада,
- главни део састанка/пленума (30-45 минута) у коме се одвија дискусија са члановима заједнице чији је циљ ситуациона анализа, као корак у развојном процесу, а пре свега идентификацијом потенцијала и проблема заједнице;
- визуализација - записивање сваког потенцијала/проблема на картици (папир формата А5 у две боје) и постављање на велики лист папира, табла или зид који је претходно подељен на два дела, две колоне (потенцијали - проблеми).
- стварање опција за побољшање (до 15 минута) - после завршетка пленарног дела, следи стварање опција, најважније средство ПЛА/ПРА методологије, које се примењује у фази планирања. У овом делу

⁵ Партиципативни приступ често је у супротности са конвенционалним приступима истраживања. Конвенционална истраживања најчешће се карактеришу контролом коју обављају научници и стручњаци за развој који долазе споља, тј. представљају спољње сараднике. Спољни сарадници унапред су поставили план пројекта и спроводе истраживања без икаквог утицаја или учешћа чланова локалне заједнице. У конвенционалном приступу не само да нема укључивања локалног становништва у процесе планирања и имплементације развојних пројеката већ се потпуно искључује и њихово познавање локалног окружења, као и познавање структуре њиховог друштвеног, економског и политичког система.

се врши разврставање - категоризација проблема у три групе према својим могућностима учешћа у решавању тих проблема:

- **МИ САМИ** - проблем који мештани могу да реше сами;
- **МИ САМИ УЗ ПОМОЋ СА СТРАНЕ** - сви проблеми сврстани у ову категорију су они у чијем решавању мештани могу да учествују делимично, уносом властитих средстава (удруживањем или индивидуално), али им је потребна додатна подршка, пре свега, финансијска;
- **САМО УЗ ПОМОЋ СА СТРАНЕ** - мештани не могу сами да реше проблеме у локалној заједници, већ сматрају да то може да учини само локална самоуправа или држава (надлежна министарства).

Кад се заврши пленарни део, рад се наставља са мањим групама мештана, у којима се спроводе специфична средства ПЛ А методологије:

1. **Временска линија.** Ово специфично ПРА средство, омогућава стицање увида у прошлост села. Обухвата информације које расветљавају: економски, социо-културни, пољопривредни систем села, са свим променама које су се у тим системима догодили у прошлости, при чему се истовремено указује и на узроке садашњег стања и на узроке стања у прошлости. Средство се примењује у мањој групи (2-3) састављеној од старијих чланова локалне заједнице.
2. **Мапа ресурса.** Она омогућава увид у потенцијале и могућност експлоатације ресурса села у сврху побољшања животних услова. Мапом ресурса стичемо увид како су развијене поједине гране пољопривредне производње којима село располаже. Средство се примењује у мањој групи (2-3) млађих мештана. Мапу ресурса цртају сами мештани и сами обележавају ресурсе на њој: главне путеве, реке, водене површине, брда, удаљеност од суседних градова/села, пашњаци, ратарске површине, баште извори воде, воћњаци, ...
3. **Сезонски календар.** Овим средством се добијају информације о климатским условима подручја у коме је средство примењено, о најзначајнијим гранама пољопривреде за дато подручје, о најважнијим не пољопривредним делатностима заступљеним у локалној заједници (сеоски туризам, традиционални занати, мала и средња предузећа, прерађивачки погони, итд.), као и о динамици активности према половима. Сви параметри су визуализовани у једногодишњем периоду, за сваки месец посебно. Сезонски календар се примењује у групи од два до три млађа члана локалне заједнице који су радно активни.
4. **Категоризација према изворима прихода.** Ово средство даје увид у економски систем и изворе прихода села. Средство се примењује у малим групама, од 2 до 3 учесника. Циљ примене овог средства јесте визуализовано представљање учешћа пољопривреде у укупном економском систему села. Средство раздваја приходе из пољопривредних и непољопривредних делатности и покушава да изворе прихода распореди на основу два критеријума унутар сваке групе. Први критеријум јесте значај појединог извора прихода с обзиром на његов економски допринос домаћинству које га остварује. На основу тог критеријума, извори прихода су означени редним бројевима. Други критеријум јесте број домаћинства, изражен у процентима, који остварује наведени извор прихода. Укупан збир процената не мора да износи 100%, јер ћете можда постојати домаћинства која истовремено имају и пољопривредне и непољопривредне приходе.
5. **Категоризација према животном стандарду.** Овим средством добијамо увид у социо-економски стандард мештана, тј. припадника локалне заједнице. Чланови заједнице који учествују у раду разликују домаћинства према животном стандарду. Циљ је да се сва домаћинства разврстају по категоријама, при чему се наводе карактеристике различитих категорија животног стандарда у датој заједници према виђењу учесника. Средство се примењује у мешовитој групи (2-3), различите етничке, националне, културолошке структуре и састављеној од млађих мештана. Категоризацијом према животном стандарду, као ПРА средством, омогућава се увид у начин на који мештани праве разлике према стандарду домаћинства, разврставајући их у различите категорије и процентуално одређујући број домаћинства у свакој од њих. Применом овог средства укупан збир процената требало би да износи 100%.

На основу спроведених ПЛА/ПРА активности у селу саставља се ПЛА/ПРА истраживачки извештај, односно ИД карта.

4.2.2.2. Методолошки оквир и анализа идентификационих карата села

Анализа садржаја је истраживачка метода помоћу које се на систематичан, квантитативан и објективан начин бележи учесталост и садржај порука у процесу комуникације. На основу квантитативних података закључује се о ставовима, схватањима, вредностима, намерама и циљевима стваралаца порука и њиховим односима са другим друштвеним групама и организацијама. У овој Студији анализирани су кључни социо-економски показатељи 10 села општине како би се одредила специфична развојна ограничења и објективно сагледале њихове потребе и могућности даљег развоја.

Табела № 4.: Методолошки оквир

ИНДИКАТОР		
ОСНОВНИ ПРОБЛЕМ И ПОТЕНЦИЈАЛИ		
Основни проблем и потенцијали	Основни проблеми – по категоријама	Проблеми у примарној производњи – економски аспект
		Социо културни проблеми
		Физичка инфраструктура
	Основни потенцијали – по категоријама	Природни и производни потенцијали
ЉУДСКИ И ФИЗИЧКИ РЕСУРСИ		
Људски и физички ресурси	Демографска структура и људски потенцијал	Густина насељености и инфраструктура
		Структура домаћинства
		Степен образовања
		Родна структура
	Запосленост и диверсификација делатности руралне радне снаге	
	Физички капитал	Земљиште
		Обим производње
		Објекти
		Механизација
ИЗВОРИ ПРИХОДА		
Извори прихода	Непољопривредни извори прихода домаћинства	
	Приходи од пољопривреде и њихова структура	
СОЦИЈАЛНИ ПАРТНЕРИ И САРАДЊА		
Социјални партнери и сарадња	Релевантне институције- значај и сарадња	
	Развојни програми и сарадња	
ПЕРЦЕПЦИЈЕ ДОМАЋИНСТВА О РУРАЛНОМ ОКРУЖЕЊУ		
Перцепције домаћинства о руралном окружењу	Положај и перспектива руралних заједница	Оцена животног стандарда
		Процена потенцијала
		Процена будућности
	Квалитет живота у селу, социјални сервиси и инфраструктура	Доступни сервиси
		Рурална физичка инфраструктура
		Процена квалитета живота
ПОСЛОВНО ОКРУЖЕЊЕ И ЕКОНОМСКА ИНФРАСТРУКТУРА		
Пословно окружење и економска инфраструктура		Извори информисања и стручна помоћ
		Државни програми помоћи
		Доступност тржишта

Основна јединица анализе су резултати примене ПЛА методологије, односно 10 ИД - идентификационих карата села општине Трговиште. Већина ИД карата писана су на сличан садржински и методолошки начин.

Зато је анализа је заснована на сличностима које у њима постоје а разлике и специфичности уочене приликом анализе посебно су истакнуте. Подаци добијени из резултата примене ПЛА методологије (ИД карата) класификовани су по одређеним обележјима и груписани у релативно самосталне целине. Зависно од обележја, подаци су разврстани у квантитативне и квалитативне. Сређен податак задржава особена својства, али изражава својства групе у коју је разврстан. То омогућава да се различити подаци ипак искажу као хомогене целине и да се квантитативно, односно нумерички изразе. Груписање је вршено на нивоу општине где су индикатори за 10 села општине излистани, сортирани и груписани према заједничким карактеристикама. Сврха груписања је стварање услова за пребројавање обележја у свакој групи, на основу чега се добијају фреквенције (учесталости) тих обележја. Конкретно: проблеми 10 села општине излистани, сортирани и груписани према неким заједничким карактеристикама. Дељењем броја проблема у групи са укупним бројем проблема добијено је процентуално учешће. Групе су униформисане како би се могло извршити поређење просечних резултата са сличним истраживањима у региону. Систематизација података из ИД карата извршена према унапред дефинисаном методолошком оквиру (Табела № 4.). Овај оквир је послужио за груписање и одређивање фреквенције одређених социо-економских индикатора села. Резултати анализа су табеларно и графички интерпретирани тако што је за одређене индикаторе приказан просек за ниво општине Трговиште.

4.2.2.3. Анкетирање и интервјуисање

Анкета - Упитник за рурална домаћинства на подручју општине: Теренско анкетно истраживање за потребе израде Стратегије руралног развоја општине Трговиште је спроведено на статистички репрезентативном узорку, оформљеном случајним одабиром домаћинстава. Истраживањем су обухваћена 100 домаћинства на територији 10 насеља/села општине Трговиште. Узорак је стратификован тако да обухвати делове пилот подручја који припадају руралним областима, према међународним стандардима (OECD дефиниција). Јединица посматрања било је домаћинство са пољопривредном производњом. Истраживање је усмерено на пољопривредна домаћинства, без обзира на социо-економску структуру (величина фарме, чланови домаћинства, извор прихода и друго). Резултати истраживања су упоредиви са резултатима истраживања на националном нивоу (Богданов, 2007)⁶ и резултатима партиципативних анализа, односно резултатима ПЛА/ПРА радионица и ИД картама одабраних села. Упитник за рурална домаћинства је укључио сет питања из следећих тематских области:

- Селекциона питања
- Подаци о члановима домаћинства
- Подаци о газдинству
- Перцепција потенцијала, ставови, процене, жеље, планови
- Партнерство и оцена државне/локалне подршке руралним областима
- Инвестиције и
- Листа приоритета (потребе и недостаци).

Добијени резултати анкетног истраживања су табеларно и графички интерпретирани тако што је за свако обележје (одговор) приказан просек за 2011/2013 на нивоу општине. Резултати анкете груписани су према статистичкој дефиницији типова домаћинстава, субјективној процени извора прихода, значаја пољопривредних прихода и перцепцији будућности домаћинства.

Структурни интервју развијен је у неколико модела, зависно од типа заинтересоване стране. Спроведено је укупно 30 интервјуа (9 интервјуа 2011 и 21 интервју 2013), на подручју општине, у оквиру следећих заинтересованих групација: Јавни сектор (представници локалне самоуправе и јавних предузећа), приватног сектора (предузећа и предузетници) и цивилног сектора (удружења грађана). Структура интервјуа омогућила је дефинисање потенцијала, проблема и приоритета у развоју општине Трговиште.

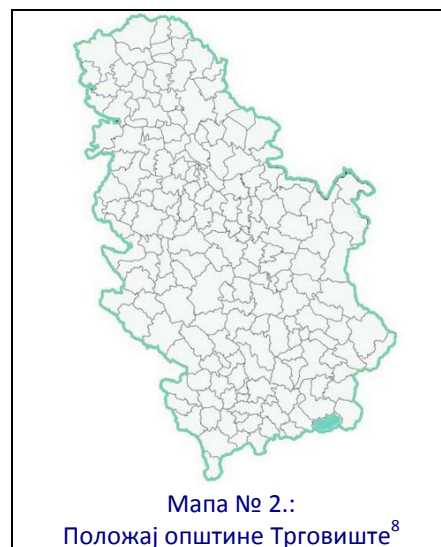
⁶ Богданов, Н. (2007): Мала рурална домаћинства у Србији и рурална нефармска економија. УНДП, МПШВ. Београд

5. Анализа постојећег стања

5.1. Анализа ресурса и друштвено-економска анализа општине Трговиште

5.1.1. Географски положај и конфигурација терена

Територија општине Трговиште захвата крајњи јужни део Србије и као таква на југу се граничи са Македонијом у дужини од око 40 km. На истоку границу чини територија општине Босилеград у дужини од 18 km, на северу град Врање⁷ у дужини од 26 km и у правцу запада општина Бујановац од 8 km. Општина се простире на површини од 370 km², на надморској висини од 569 до 1831 mⁿ и заузима положај између 42°22' северне географске ширине и 22°05' источне географске дужине. Административно припада Пчињском округу чије је седиште у Врању. Насеље Трговиште, као центар истоимене општине, се развило на саставу Трипушнице и Козједолске реке, одакле Пчиња започиње свој 135km дуги ток. Карактеристична орографска обележја терена ширег подручја Трговишта условила су да су све саобраћајне комуникације везане готово искључиво за речне долине.

Мапа No 2.:
Положај општине Трговиште⁸

Мапа No 3.: Пчињски округ⁹

Једини асфалтни пут пролази средишњим делом територије, речном долином Пчиње и Трипушнице. Од аутопута Београд-Скопље-Атина (Коридор 10), овај пут се одваја код Давидовца и у правцу истока пролази кроз Кленике, затим Трговиште и наставља преко Доњег и Горњег Стајевца до Радовнице. Трговиште је од Врања удаљено 48 km, а од Радовнице око 15 km. Овакав географско - саобраћајни положај читавог подручја Горње Пчиње, који је изван главних магистралних железничко - друмских саобраћајница је изразито неповољно утицао на укупан привредни и друштвени развој општине Трговиште, што је задњих педесетак година изазвало знатно миграциона кретања па она спада у ред мањих општина Пчињског округа.

Територија Општине представља област оивичену планинским обронцима Белих Вода, Зладовачке планине, Аништа, Големог врха, Леснице, Копљаче, Петрове горе, а у унутрашњости је висока површ која је испресецана долинама брзих планинских река Трипушнице, Козједолске реке, Лесничке, Мале реке, као и главног речног тока Пчиње. Поменути површ има просечну висину од око 1300 m. Источни део територије има све карактеристике високо планинског подручја, док је западна брдовита до равничарска а најистакнутији врхови су Големи врх (1831 m), Аниште (1787 m), Чупино брдо (1782 m), Чукар (1543m) и В. Човек (1496 m). Шире подручје Трговишта највећим делом је изграђују кристаласти шкриљци Српско - македонске масе укоје су утиснуте веће и мање масе магматских стена полеозојске старости. Еруптивне стене се јављају у облику купастих узвишења и коса. Између њих су плитке долине, тако да се купе јављају као усамљене. Међу вулканским купама се истиче Борова Чука, изнад села Думбије. Врхови вулканских купа су стеновити или покривени танким слојем растреситог тла.

⁷ Град Врање је административно територијална јединица састоји из општине Врање и Градске општине Врањска Бања.

⁸ Извор: <http://www.kornrp.gov.rs/site/page/22/opstine>

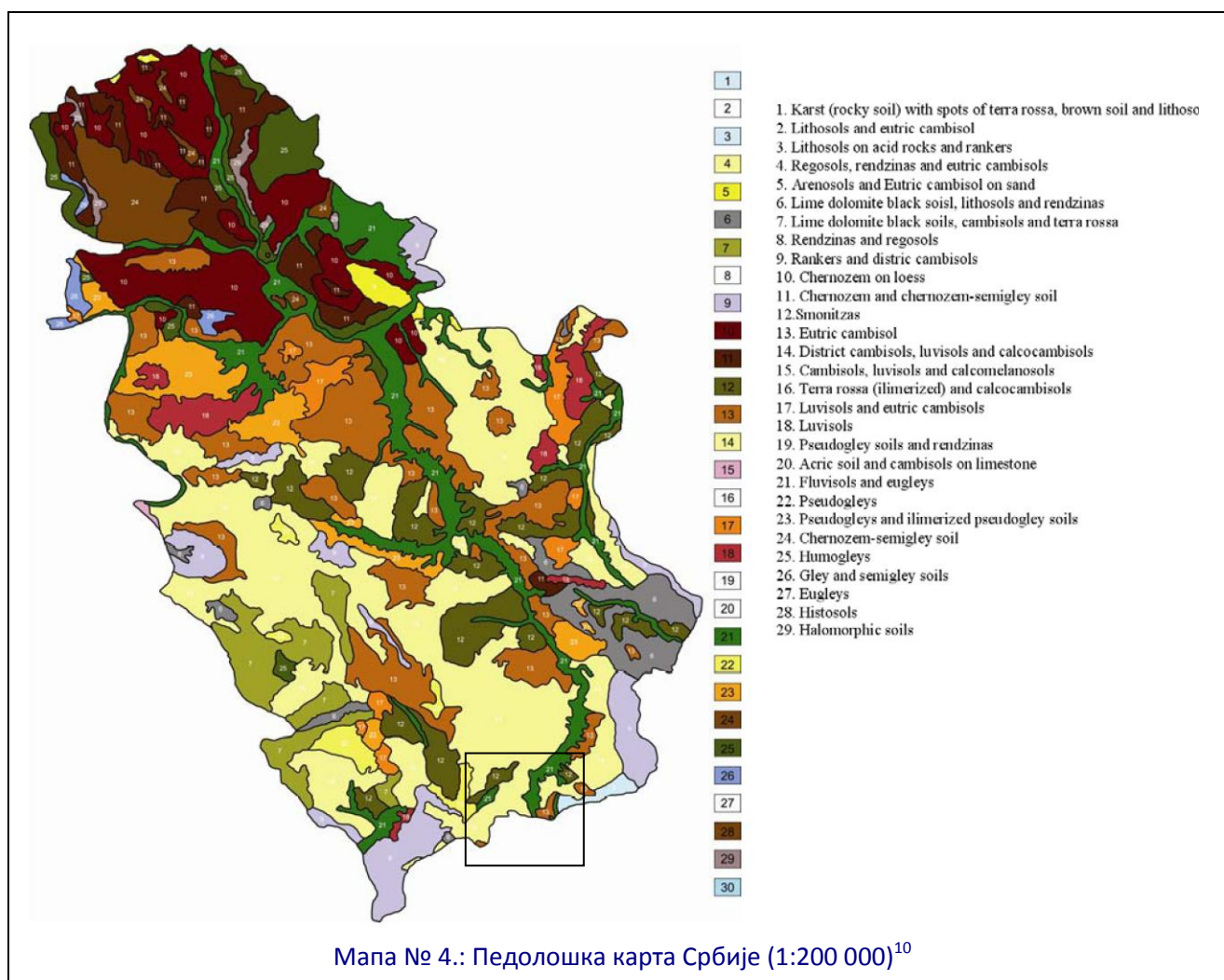
⁹ Извор: <http://webzs.stat.gov.rs/axd/Registar/SlukeRegioni/Mapiranemape/UpravniOkruzi/Pcinjski.pdf>

5.1.2. Климатске карактеристике општине Трговиште

Општину карактерише умерено-континентална клима, коју одликују свежа и краћа лета, са дужим и доста оштрим зимама. Средње месечне температуре у јануару и фебруару су негативне, а остали месеци имају позитивне вредности. Заступљени су ветрови из свих праваца. У најчешће и најјаче спадају североисточни ветрови. Количина падавина у појединим деловима области током године креће се од 600 до 1200 mm. Највише падавина има на планинским врховима Козјака и Дуката, а најмање у западном делу Општине, низводно од села Шајинце (600 - 700 mm). Град је веома честа појава, и најчешће се јавља у периоду од маја до августа.

5.1.3. Педолошке и хидролошке карактеристике општине Трговиште

Педолошке карактеристике: Земљиште као основа за економски и социјални просперитет општине и условно обновљив ресурс захтева посебну пажњу. Према подацима Регионалног Просторног плана за Јужно Поморавље, у региону Јужне Србије преовлађују ранкери нарочито заступљени на метаморфитима, кисела смеђа земљишта везана за све типове стена, еутрична и подзоласта смеђа земљишта, смонице, смонице у огајчавању и варијетети земљишта алувијалног и делувилалног порекла као и гајњаче формиране на језерским седиментима и гајњаче у оподзолавању. Алувијална земљишта су карактеристична за ниже надморске висине и речне долине, посебно Јужне Мораве и њених већих притока, а планинско и шумско земљиште за земљиште на вишој надморској висини.

¹⁰ http://eusoils.jrc.ec.europa.eu/esdb_archive/eusoils_docs/esb_rr/EUR22646EN.pdf

Дејством различитих фактора створени су разноврсни типови земљишта на релативно малом простору општине Трговиште, која су по вертикалној зоналности сврстана у три ареала:

1. Први ареал обухвата алувијалне равни Пчиње, Трипушнице, Козједолске и Лесничке реке на чијим су се наносима формирале алувијална некарбонатна земљишта. Производне могућности као физичке и хемијске особине овог земљишта су доста променљиве због утицаја подземних вода и честих поплава. Она су најчешће плитка и средње дубока без јасно диференцираних хоризоната на попречним профилима. Претежно су песковитог и крупнозрног састава, пропустљива за воду, добрих ваздушних особина и лаку обраду, па спадају у ред потенцијално најплоднијих земљишта на којима се гаје ратарске и повртарске културе.
2. Други ареал обухвата читаво побрђе долине Пчиње и њених притока, на чијим су се терасама развила земљишта из групе смоница и гајњача. Смонице су развијене изнад алувијалног земљишта, на благо нагнутим нижим речним терасама долиноског побрђа на претежно глиновитим и лапоровитим подлогама. То су плодна, дубока и глиновита земљишта која са повећавањем надморске висине еволуирају у еродирани смонице.
3. Трећи ареал обухвата брдско планински обод у коме је рељеф најизраженији, клима хладније, валжнија и вегетације бујнија. На геолошку подлогу коју у основи чине кристалисти шкриљци Српско - македонске серије, вертикална зоналност се креће од еутрично смеђих земљишта на шкриљцима до дистрично смеђих на филитима. Зоналност у овом ареалу је условљена на подзоластим земљиштима и шкриљцима, од којих су саграђене Широка и Зладовачка планина.

На подручју општине постоји квалитетно земљиште погодно за пољопривредну производњу, али свакако је неопходно детаљније истражити педолошке карактеристике овог подручја, као и актуелизовати податке о коришћењу/намени земљишта у Пчињском округу и општини Трговиште. Све то би допринело да се употребе и користе адекватне сорте, агротехничке мере, те као резултат добију већи и квалитетнији приноси већег броја рентабилних врста, подигне ниво пласмана и повећа конкурентност пољопривредних производа региона на тржишту.

Хидрографија: Област којој припада Трговиште карактерише густа речна мрежа. Пчиња представља једини речни ток која одводи воду са подручја општине Трговиште. Од састава изворишних кракове Трипушнице и Козједолске реке у самом насељу, на надморској висини од 630 m. Пчиња тече према југозападу у дужини од 135 km и улива се у Вардар, јужно од Скопља. Укупна површина њеног слива је 2.840 km² од чега је у Србији 512 km². Пчиња је хидроенергетски потенцијал где средње годишњи протицај износи 14 m³/s. Максимални протицаји су у априлу, мају и марту а минимални у септембру и октобру. Горњи ток Пчиње са својим притокама, спада у ред бујичних токова а њен слив у подручја са израженим ерозивним процесима. То је један од највећих водопривредних проблема у сливу Пчиње. Поред Пчиње, најпознатије реке су Трипушница, Лесничка, Козједолска, Мала и Коћурска река. Трипушница извире на падини Доганице, код села Црне Реке на 1480 m. Извориште Лесничке реке је на висини од 1450 m на падини планине Чупина, а Козједолске реке код села Нерава, на висини од 1430 m. Мала река је лева притока Пчиње са извориштем код села Длабочице на граници Козјака и Ђерманске планине, док се извориште Коћурске реке (десне притоке Пчиње) налази на истоименој планини, код села Нове Брезовице. Област којој припада Општина карактеришу честе поплаве, које углавном наступају с пролећа. Поплаве су најчешће на реци Пчињи и Козједолској реци, а најмање на Трипушници. Минералних вода у Општини нема. Само у појединим селима постоје мали слани извори (Трговиште, Пролесје), који се сматрају лековитим.

5.1.4 Флора и фауна

Погодности фактора природне средине, а посебно климе са обиљем влаге, условиле су појаву разноврсног биљног покривача а самим тим и бројне врсте животињског свега на ширем подручју Трговишта. Аутохотона, самоникла вегетација представљена је углавном ливадским и шумским заједницама, са израженом вертикалном зоналношћу. Укупна површина под шумама износи 3.087,04 ha (у државном власништву се налази 3039.66 ha, док је остатак у приватном власништву).

Највише су заступљене у насељима Радовница, Козји Дол и Лесница. Регион листопадне вегетације заузима највеће пространство, и то углавном до 1400 m надморске висине. Од шумских састојина заступљене су разне врсте храста (сладун, грабић, цер, китњак), затим црни јасен и граб, на већим надморским висинама буква, бели граб и јавор, док су у долинама речних токова заступљене биљне врсте из редова јова, врба и топола. На теренима преко 1400 m су углавном заступљени четинари из реда борова. Посебно се издваја појава једног броја реликтних фитоценоза, међу којима је најраспрострањенија линцура и мачја леска. На најнижем појасу, који се пружа поред Пчиње и доњих токова Трипушнице, Казједолске и Лесничке реке, могу се срести остаци хидрофилних шума топола, врба, јасике, црне јове и других меких лишћара. Изнад овог појаса у проширеним деливима долине, јављају се земљишта која карактерише присутност ливада, вртова и ораничних површина. Травну вегетацију образују вишегодишње зељасте биљке на долинским, брдским и планинским ливадама. Посебну вредност локалној флори дају значајне количине јестивих гљива (вргањ, лисичара, црна труба и др.) које расту на овом простору, као и ендемске и ретке врсте попут једића, боровница, брусница, линцура и др. Простор Општине насељавају вукови, лисице, медведи, зечеви и птице, док су од ретких и угрожених врста заступљене птице грабљивице из реда соколова и орлова, као и шумски и кратконоги гуштери. Према расположивим подацима Завода за заштиту природе Србије на територији општине се не налазе заштићена природна добра, као ни добра са посебним природним вредностима предложених за заштиту. Међутим, у живописној клисури реке Пчиње, на око 5 км низводно од Трговишта, уз реку Пчињу, налази се група ерозионих остеока изграђена од моласних седимената зелене серије палеогене старости. Ово је група од више импозантних ерозионих остеока на стеновитом одсеку или литици долинске стране која се одликује изузетним морфогенетским и естетским обележјима. Због својих вредности ова група остеока је уврштена у списак Инвентара објеката геонаслеђа Србије под називом "Ђавољи камен", мада је на топографским картама за ове облике присутан и топоним "Вражји камен". У погледу биолошке разноврсности и флористичко-вегетацијских и фаунистичких одлика посебно се истиче долина реке Пчиње која представља рефугијално станиште у коме се јавља већи број реликтних шумских и жбунастих заједница термофилног карактера, пре свега различите шуме хрastoва и шуме букве. Напомиње се да се у непосредној близини планског подручја (источни део општине Бујановац, у граничном појасу са општином Трговиште) налази предео изузетних одлика "Долина Пчиње" ("Сл. гласник РС", бр. 55/96 и 2/03) којом су део долине реке Пчиње код манастира св. Прохор Пчињски, и делови планина Козјак и Рујан, установљени за заштићено природно добро прве категорије, на површини 2485 ha. Уредбом је на овом заштићеном подручју у целости утврђен режим заштите II степена.

5.1.5. Непокретна заштићена културна добра

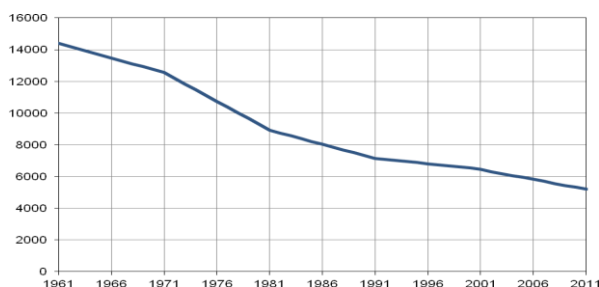
Према подацима Републичког завода за заштиту споменика културе, на планском подручју утврђено је 1 непокретно културно добро у категорији споменика културе, и то: црква Св. Богородице на локалитету "Вражји камен" (Одлука, "Сл. Гласник РС", бр. 28/83). Осим сеоских црква, објекти народног градитељства и остала евидентирана непокретна културна добра недовољно су истражена, валоризована и презентирана, иако представљају значајне туристичке потенцијале. Очуваност и уређеност сеоског етно-наслеђа није на задовољавајућем нивоу, пре свега услед константног напуштања локалног становништва, чиме су вредни примерци сеоске архитектуре изложени пропадању и рушењу. Међутим, у многим сеоским насељима могу се регистровати још увек очувани специфични амбијенти, рурална архитектура и објекти од аутохтоног материјала – стамбене зграде, привредни објекти, воденице поточаре и др.

5.1.6. Насељеност и демографски индикатори

Према Попису становништва, домаћинстава и станова у Републици Србији 2011 године на територији општине живи 5091 становника различите етничке припадности са доминантним српским становништвом (97.8%) и становништвом православне вероисповести. 2716 становника општине су мушкарци, а 2375 жене. Када је реч о кретању броја становника на територији општине Трговиште може се рећи да нема већих разлика у односу на већину мањих општина у Србији. Велики утицај на овакво кретање имали су процеси урбанизације и индустријализације који су започети после другог

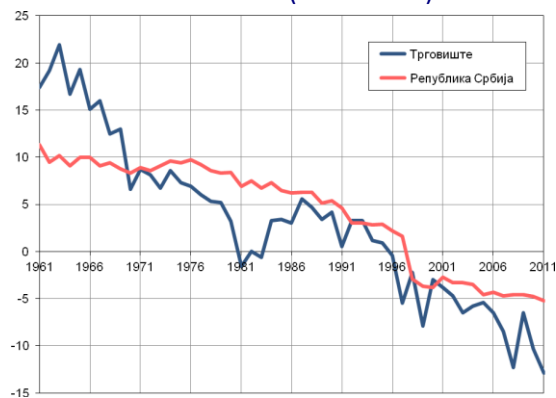
светског рата, и чији су утицаји довели до процеса деаграризације. На промену броја становника и данашње стање битно су утицали и географски положај општине као и социо - економски састав становништва. Становништво општине Трговиште након другог светског рата, према пописима који су вршени бележи мало повећање само у периоду 1948-1953 године, док у наредним међупописним периодима долази до опадања, тако да је број становника према последњем попису 2011. године смањен у односу на 1948. годину за чак 67%. Према броју становника Трговиште спада у категорију најмањих општинских центара. Генерално посматрано изразит је тренд пада броја становника (График № 1) што је последица механичког одлива становништва и негативног природног прираштаја (-12.9).

График № 1.: Кретање Број становника (1961-2011)

Извор: РЗС Витална статистика

График № 2.: Природни прираштај, на 1 000 становника (1961-2011)

Извор: РЗС Витална статистика

Густина насељености на територији општине Трговиште је за 82.62% мања у односу на густину насељености у републици. Густина насељености на нивоу целе општине износи само 14 становника/км². Просечан број чланова домаћинства је, према попису из 2011, износи 2.88 што је тик нешто изнад просека Србије, који износи 2,85. Највеће насеље је Трговиште (1767 становника), а потом Радовница (865 становника), док су популационо најмања насеља Рајчевце (5 становника) и Думбија (8 становника). Неповољни демографски трендови су резултат стагнације привреде и друштвеног развоја у последњих 15 година. Унутрашње миграције (унутар општине, из планинских насеља у седиште Општине) су биле изразите и одвијале се у последње четири деценије прошлог века. Спољне миграције (из општине у развијеније регионе) су константне до данас. Осим социо-економских мотива за унутрашње и спољне миграције, највише утицаја на расељавање становништва из планинских насеља је имала веома лоша саобраћајна приступачност тих подручја. Дневне миграције становништва су веома изражене, јер учествују са 75 % у укупном броју становника. Миграције ка другим општинама, нарочито миграције младих, заступљене су са око 14%. Изражено је напуштање сеоских средина и њихово демографско пражњење. Миграције су највише биле изражене у периоду од 1981. до 1991. године. Економска структура становништва је једна од најзначајнијих друштвених структура. Према овој структури становништво се може поделити на пољопривредно и непољопривредно становништво. Друга значајна економска структура становништва је економска активност на основу које се становништво дели на активно, лица са личним приходима и издржавано становништво. Однос учешћа активног и издржаваног становништва зависи од полне и старосне структуре, као и од саме економске моћи подручја. Промене у укупном кретању и размештају становништва праћене су и његовим социо - економским реструктурирањем, које се манифестује континуираним смањењем учешћа пољопривредног у укупном становништву, и пољопривредно активног у укупно активном. Најбројнија старосна група је од 15. до 65. година, док је становништво старије од 65 година заступљено са 17 % у укупном броју становника. У односу на републички просек, бележи се нешто већи проценат млађих од 14. година. Више од половине становништва чини активно (61.60%), док неактивног становништва има 38.40%.

График № 3.: Становништво, према полу и старости, 2011. [%]

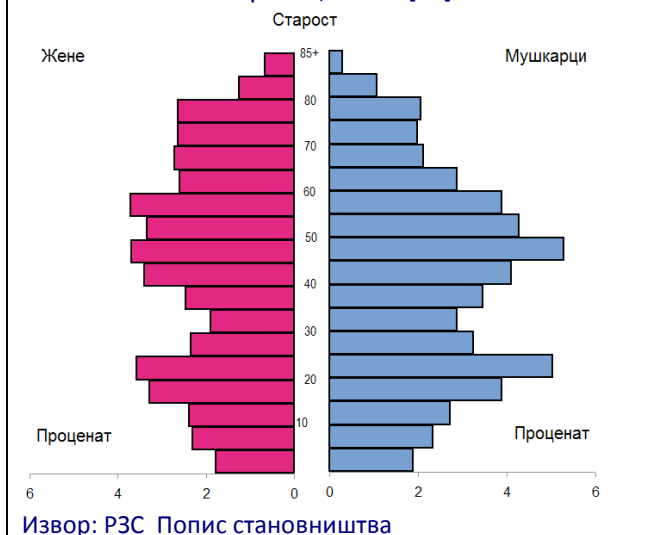
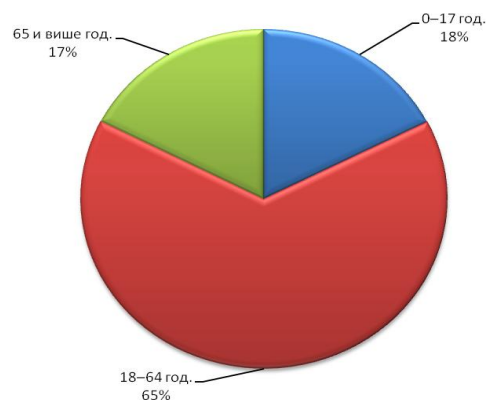

График № 4.: Становништво, према старосним групама, 2011. [%]

Табела № 5.: Демографска основа развоја општине Трговиште 2011. година

Подручје	Становништво преко 65 година [%]	Радно способно становништво [%]	Неписмено становништво старије од 15 год. [%]	Високо образовани [%]	Просечан годишњи прираштај на 1000 становника 2002-2011.
Општина Трговиште	65	61.6	6	3	-12.9

Извор: Становништво старије од 15 година према полу и образовању по попису из 2011.(РЗС)

Табела № 6.: Становништво према старосним групама и полу, 2010—2011.

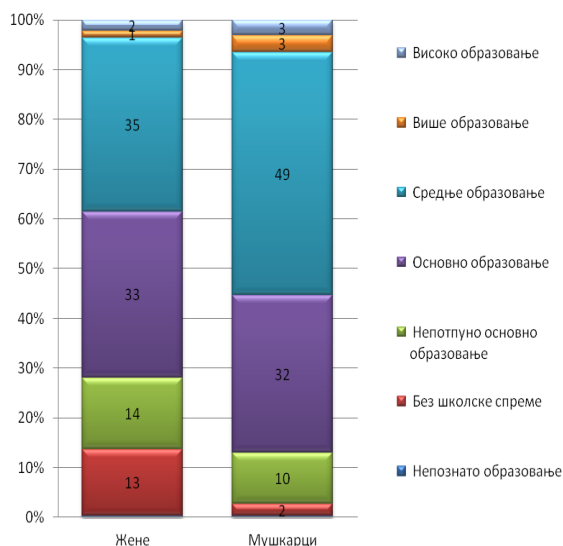
	2010*		2011**	
	Женско	Мушко	Женско	Мушко
Деца узраста до 6 година (предшколски узраст)	155	166	132	139
Деца узраста од 7—14 година (узраст основне школе)	257	269	197	214
Становништво 15—18 година старости (узраст средње школе)	155	179	137	148
Деца (0—17 година)	527	561	433	458
Млади (15—29 година)	504	660	468	619
Радни контингент становништва (15—64 година)	1531	1991	1542	1980
Укупан број становника	2477	2841	2375	2716

*Процена становништва средином године. ** Попис становништва 2011
Извор: РЗС Витална статистика, Попис становништва

Један од веома поузданих показатеља старосне структуре становништва је индекс старења. Он изражава однос старог и младог становништва. Уколико индекс старења премаши вредност 40, у демографској теорији се таква популација сматра старом. Колико је ситуација озбиљна у општини указује индекс старења од 94.6. Старосна структура становништва, значајно је неповољна, а један од разлога је миграција становништва, посебно млађег, у велике градске центре где су повољнији економски услови и могућности за овај део популације.

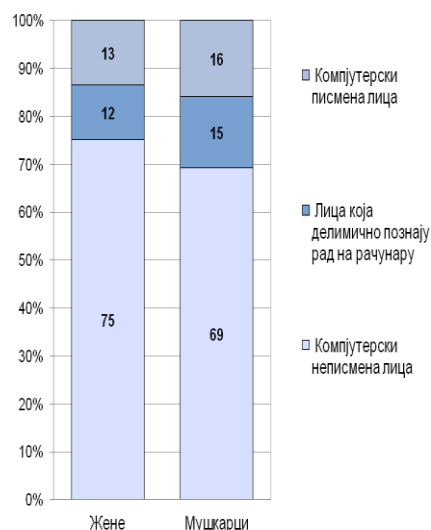
Неповољна старосна структура је утицала и на неповољну образовну структуру, у којој око 20% становништва старијег од 15 година у општини нема формално образовање, а мали је проценат становништва са вишим и високим образовањем (5.1%). Удео неписменог становништва на територији општине у пописној 2011. години износи 6%. Преко 88% неписмених је међу популацијом старијом од 65 година, највише међу женама на селу (4/5). Компјутерски писмених лица у општини има само 14.70%. Таква образовна и старосна структура је индикативна за развојну угроженост општине. У таквим условима, креирање нових радних места и могућности диверзификације активности и дохотка су значајно смањене, а становништво више изложено ризику сиромаштва.

График № 4.: Становништво старо 15 и више година према школској спреми и полу, 2011 [%]

Извор: РЗС Попис становништва

График № 5.: Компјутерска писменост, учешће по категоријама, 2011 [%]

Извор: РЗС Попис становништва

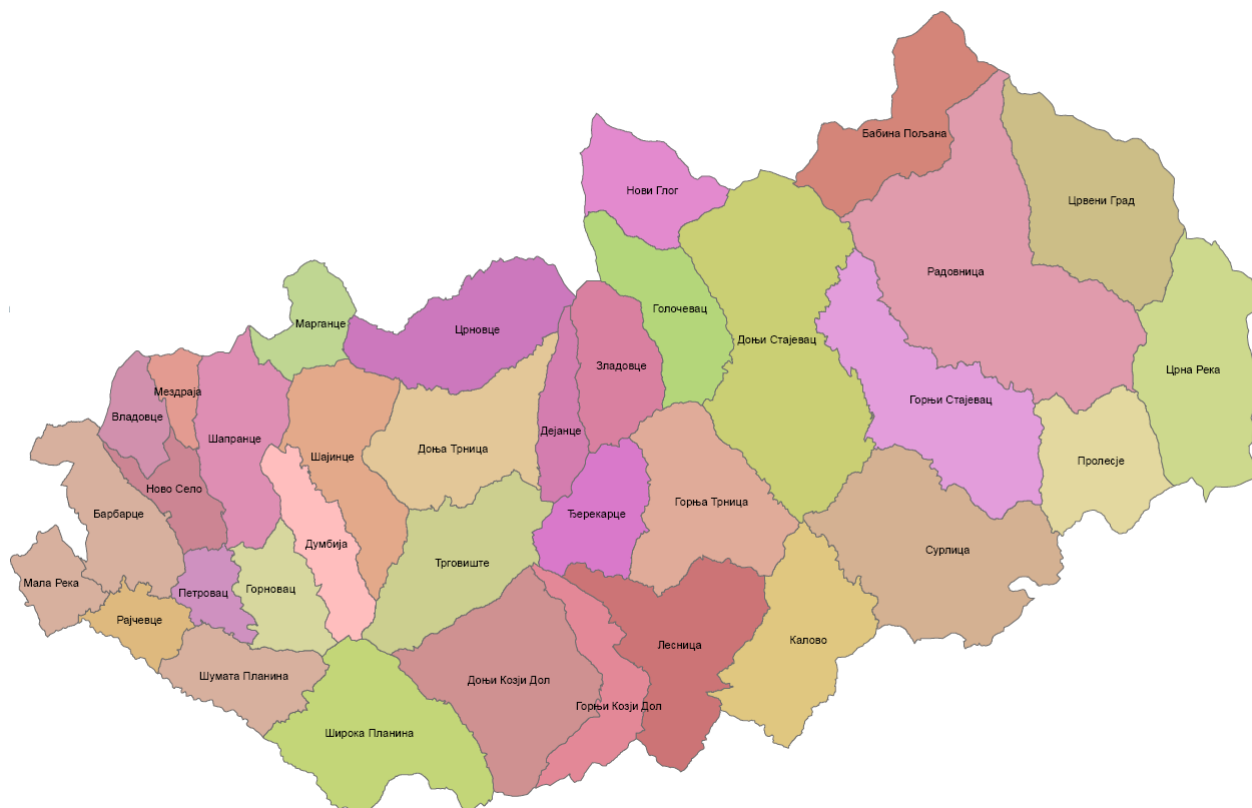
Табела № 7: Становништво старо 15 и више година према школској спреми и полу ,2011 године

Школска спрема	Укупно	Мушкарци	Жене
Без школске спреме	331	58	273
Непотпуно основно образовање	539	243	296
Основно образовање	1431	748	683
Средње образовање - свега	1870	1155	715
<i>Гимназија</i>	<i>51</i>	<i>24</i>	<i>27</i>
<i>Средње стручне школе у трајању краћем од 4 године</i>	<i>972</i>	<i>618</i>	<i>354</i>
<i>Средње стручне школе у трајању 4 године</i>	<i>834</i>	<i>500</i>	<i>334</i>
<i>Специјализација после средњег образовања</i>	<i>13</i>	<i>13</i>	<i>0</i>
Више образовање	107	79	28
Високо образовање	118	74	44
Непознато	13	6	7
Укупно	4409	2363	2046

Статистички подаци говоре да се удео пољопривредног становништва у укупном од седамдесетих константно смањује. Тако да је 1971. године оно износило 81,6% за општину и 39,5% за насеље, а 1991. године 26,6% и 2,9%. Овакви процеси резултат су масовног запошљавања радника у непољопривредним делатностима, као и школовања младих. Мрежа насеља представља недовољно интегрисан систем, кога чини 35 сеоских насеља, са Трговиштем као општинским средиштем. Ово је део под-система мреже насеља Пчињског округа, са Враћем као центром округа и осом развоја. То је последица, пре свега, механичког одлива становништва ("емигрантни тип општине") и негативног природног прираштаја. У општинском центру живи нешто више од 1/3 становништва Општине.

Запажа се да миграциона кретања ка општинском центру константно слабе у последњих 20-ак година, како услед погоршања економских и других услова, тако и услед све слабије атрактивности и гравитационе моћи општинског центра. Основни правац миграционих кретања становништва Општине усмерен је ка урбаном подручју Враћа (функционални центар Пчињског округа), а у нешто мањем обиму и дневне миграције на релацији сеоска насеља - општински центар (превасходно ради задовољења основних животних потреба становника).

Мапа № 4.: Насеља општине Трговиште¹¹

Табела № 8.: Географски индикатори општине Трговиште

Површина (km ²)	Број становника 2011.	Број насеља	Сеоска насеља	Просечан број становника по насељу 2011	Број насеља на 100 km ²	Број становника на 1 km ²
370	5091	35	35	145.46	9.46	14

Извор: Попис становништва 2011. године. Републички завод за статистику

¹¹ Извор: <http://webzrs.stat.gov.rs/axd/Registar/SlikeRegioni/Mapiranemape/CentralnaSrbija/ReTrgoviste.pdf>

Табела № 9.: Број становника по попису 2011 и површина насеља општине Трговиште

№	Назив насеља	Број становника			Површина насеља ха
		Укупно	Мушкарци	Жене	
1	Бабина Пољана	21	16	5	1101.8
2	Барбаце	125	65	60	873.9
3	Владовце	42	24	18	366.4
4	Голочевац	39	23	16	903.8
5	Горновац	40	21	19	567.3
6	Горња Трница	51	30	21	1314.4
7	Горњи Козји Дол	257	136	121	668.5
8	Горњи Стајевац	90	47	43	1741.6
9	Дејанце	40	22	18	429.7
10	Доња Трница	171	89	82	1237.6
11	Доњи Козји Дол	87	49	38	1636.5
12	Доњи Стајевац	386	215	171	2703.1
13	Думбија	8	4	4	624.6
14	Ђерекарце	97	51	46	714.3
15	Зладовце	99	54	45	756.4
16	Калово	24	12	12	1251.8
17	Лесница	97	50	47	1384.4
18	Мала Река	17	8	9	379
19	Марганце	28	12	16	464.3
20	Мездраја	15	10	5	221.9
21	Нови Глог	76	44	32	738.8
22	Ново Село	131	67	64	414.9
23	Петровац	10	7	3	322
24	Пролесје	39	24	15	955.9
25	Радовница	865	457	408	3135.5
26	Рајчевце	5	3	2	360.5
27	Сурлица	43	22	21	2015.9
28	Трговиште	1767	917	850	1205.9
29	Црвени Град	79	45	34	1633.6
30	Црна Река	36	22	14	1587.4
31	Црновце	92	48	44	1179.6
32	Шајинце	60	36	24	1052.3
33	Шапранце	74	38	36	942.3
34	Широка Планина	65	40	25	1492.4
35	Шумата Трница	15	8	7	688.2
Укупно		5091	2716	2375	37066.5

Извор: Попис становништва 2011. године. Републички завод за статистику

Анализом функционалне типологије насеља одређене на бази структуре активног становништва које обавља делатности у периоду 1971-2011. година, могу се уочити одређене промене у функционалним везама и односима међу насељима. До седамдесетих година прошлог века само је општински центар имао полифункционални карактер, док су сеоска насеља имала монофункционалну структуру, са становништвом које је претежно запослено у примарном сектору делатности (пољопривреда, шумарство), без садржаја централних функција. Од тада до данас, сеоска насеља општине су се слабо (или никако) функционално трансформисала, задржавајући свој претежно аграрни карактер и са изразито депопулацијским карактеристикама. Поред општинског центра, запажа се да је функцијска трансформација највише захватила насеља његове гравитационе зоне: Доњи Козји Дол, Горњи Козји Дол, Думбају, Ђерекарце и Доњу Трницу, као и Радовницу и Доњи Стајевац (секундарни центри). Према функционалној типологији, данас је највише заступљен аграрни тип насеља, у коме је становништво доминантно запослено у примарном сектору делатности (63% насеља). Према морфолошким условима, могу се издвојити 3 врсте насеља: једно су села која леже на долинским падинама (Шајинце, Шапранце, Доња Трница, Доњи и Горњи Стајевац, Радовница, Дејанце, Рајчевце, Шумата Трница, Калово, Лесница, Горњи и Козји Дол и др.), друга су на деловима темења пчињске површи (Сурлица, Бабина Пољана, Црвени Град, Широка Планина, Пролесје, Нови Глог), а трећа су везана за изворишне челенке (Црна Река). Сагледавајући развојне процесе и просторно-функционалне односе међу насељима на подручју Општине се могу уочити две зоне. Прва зона обухвата насеља у долини реке Пчиње са одређеним популационим и другим створеним потенцијалима и могућностима за даљи развој. Друга зона обухвата насеља у брдско-планинском делу Општине са израженим негативним тенденцијама броја становника, ниском комуналном опремљеношћу и недовољном локалном економском базом, од којих неким прети опасност потпуног пражњења и гашења (насеља у граничном појасу са Републиком Македонијом: Мала Река, Рајчевце, Петровац, Шумата Трница, Калово).

5.1.7. Локална привреда

Привреда: По свим економским критеријумима општина Трговиште се сврстава у једну од најнеразвијених пограничних општина у Србији. Према степену развијености јединица локалних самоуправа, Општина Трговиште припада IV групи изразито недовољно развијених јединица локалних самоуправа чији је степен развијености испод 60 % републичког просека (Уредба о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2013.г. "Службени гласник РС", бр.62/2013). Остварени национални доходак и висина инвестиција по глави становника у општини је далеко испод републичког просека и не достиже ни 1/3 просека НД по становнику Србије. Основна карактеристика општине је вишедеценијска неразвијеност, појава новог транзиционог сиромаштва, интензивно демографско пражњење, кумулирани економски социјални и проблеми. Некада у структури индустрије било је заступљено пет грана: индустрија обуће, дрвна, текстилна, прехранбена и хемијска. Од четири индустријска предузећа два се налазе у седишту општине (производно - прометно предузеће "Пчиња" и погон "Коштане" из Врања). Два индустријска капацитета изграђена су у сеоским насељима ("Јумко" - В погон у Радовници и "Симпо" - В погон у Доњем Стајевцу). Дугогодишња привредна криза у Србији нарочито је погодила индустрију. Индустријска предузећа у општини Трговиште такође су била погођена свим елементима кризе (смањење тражње, проблем обртних средстава, инфлација, технолошко заостајање) и посебно, као неразвијено подручје, одливом квалификоване радне снаге. Већина индустријских предузећа више није у функцији, а велики број запослених радника у овој грани је остало без посла. Разлози за овакво стање су многобројни, почев од лоше економске политике на свим нивоима, затим изостанка иновација у производњи, непостојања повољних кредита, спорој приватизацији и спорим институционалним реформама. Досадашњи развој је у првом реду био везан за коришћење потенцијала за пољопривреду и кроз ангажовање мање квалификоване радне снаге. Општина Трговиште припада тржишном мешовитом типу пољопривредне производње, која је ниско радно интензивна, средње продуктивна и средње тржишна са превагом сточарске производње. Сеоско становништво је ослоњено на примарну пољопривредну производњу без прераде и финализације производа у оквиру својих домаћинстава.

Подаци Агенције за привредне регистре показују да су у општини Трговиште у 2012.г. активна 42 привредна друштва и 158 предузетника. Од укупно 42 предузећа на територији општине, најмање је великих предузећа, док су најбројнија микро-предузећа, тј. она која запошљавају 1-5 радника. Главне активности привредних субјеката везане су за валоризацију природних ресурса којима ова општина обилује.

Табела № 10.: Број активних привредних друштава и предузетника у општини Трговиште (период 2010-2012)

	2010	2011	2012
Активна привредна друштва	42	42	42
Активни предузетници	170	163	158
Извор: Агенција за привредне регистре - Регистар привредних субјеката			

Просечна бруто зарада у општини Трговиште је испод републичког просека (30%). Просечна бруто зарада у општини за период јануар-август 2013 износи 40316 динара. Висина зарада у директној је вези са економским кретањима у општини. Према висини остварене просечне нето зараде општина Трговиште налази се међу најниже рангираним општинама (152 место у 2011.г., 155 место 2012.г. и 158 место 2013.г. од укупно 173 општина у Србији). Тенденција сталног пораста броја незапослених лица као производ приватизације и реструктурирања привредних субјеката значајно утиче на висину остварених зарада. У периоду од 2005-2012 број запослених се смањио за 18.67%. Према подацима РСЗ из марта 2013 од укупног броја запослених у општини 45.29 % ради у привреди, 45.57% у јавном сектору, док је у сектору услуга запослено 9.14%

Табела № 11.: Кретање броја запослених у општини Трговиште (период 2005-2012)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Правна лица	963	976	754	688	690	752	830	724
Приватни предузетници	194	214	308	366	315	228	170	217
Укупно	1157	1190	1061	1054	1005	980	1000	941
Извор података: Републички завод за статистику								

Ниска стопа запошљавања је један од најзначајнијих узрока депопулације општине. Мали број запослених становника је резултат малог броја активних индустријских капацитета. Релативно високо учешће пољопривредне производње у структури народног дохотка по секторима није последица развијености ове делатности, већ неразвијености других привредних активности/грана. Општина има висок степен незапослености. Стопа незапослености у општини 2011 износила је 32.12%. Овако висока стопа незапослености која је скоро 2 пута већа од укупне стопе незапослености у Србији драстично утиче на економско заостајање општине. Све ово указује на потребу преузимања хитних мера за стварање нових и очување постојећих радних места што није лако у изузетно конкурентном свету. Значајнија је чињеница да су млади највише погођени и њихов ниво незапослености премашује 60%. Жене су више погођене незапосленошћу у односу на мушкарце.

У односу на укупан број незапослених учешће жена од 20 до 54 година износи забрињавајућих 60.94%. Посебно је наглашен проблем запошљавања домаћица, пољопривредница и младих жена. Основни проблеми у запошљавању жена су неадекватна квалификациона структура, дискриминација по старости већа него за мушкарце, притисци ради одлагања закључења брака и родитељства и друго. Препреке у самозапошљавању су недостатак почетног капитала, несигурност економског окружења, кредитна неспособност, недостатак власништва над некретнинама, недостатак знања и вештина за предузетништво, недостатак самопоуздања и подршке. Квалитет понуде радне снаге услед нижег степена образованости и ниских компетенција радно-способног становништва је на критичном нивоу. Сиромаштво изазвано демографским и привредним падом, са растућим социјалним последицама и ниским животним стандардом становништва нарочито је распрострањено у руралним подручјима где су и највише стопе незапослености.

Табела № 12.: Индикатори запослености/незапослености у општини Трговиште за 2011 годину.

Радни контингент становништва (15—64 година)			Број запослених			Запослени у односу на број становника	Број регистрованих незапослених			Регистровани незапослени на 1 000 становника	Стопа незапослености
Ж	М	Т	Ж	М	Т		Ж	М	Т		
1521	1988	3509	346	595	941	19.2 %	491	636	1127	217	32.12%

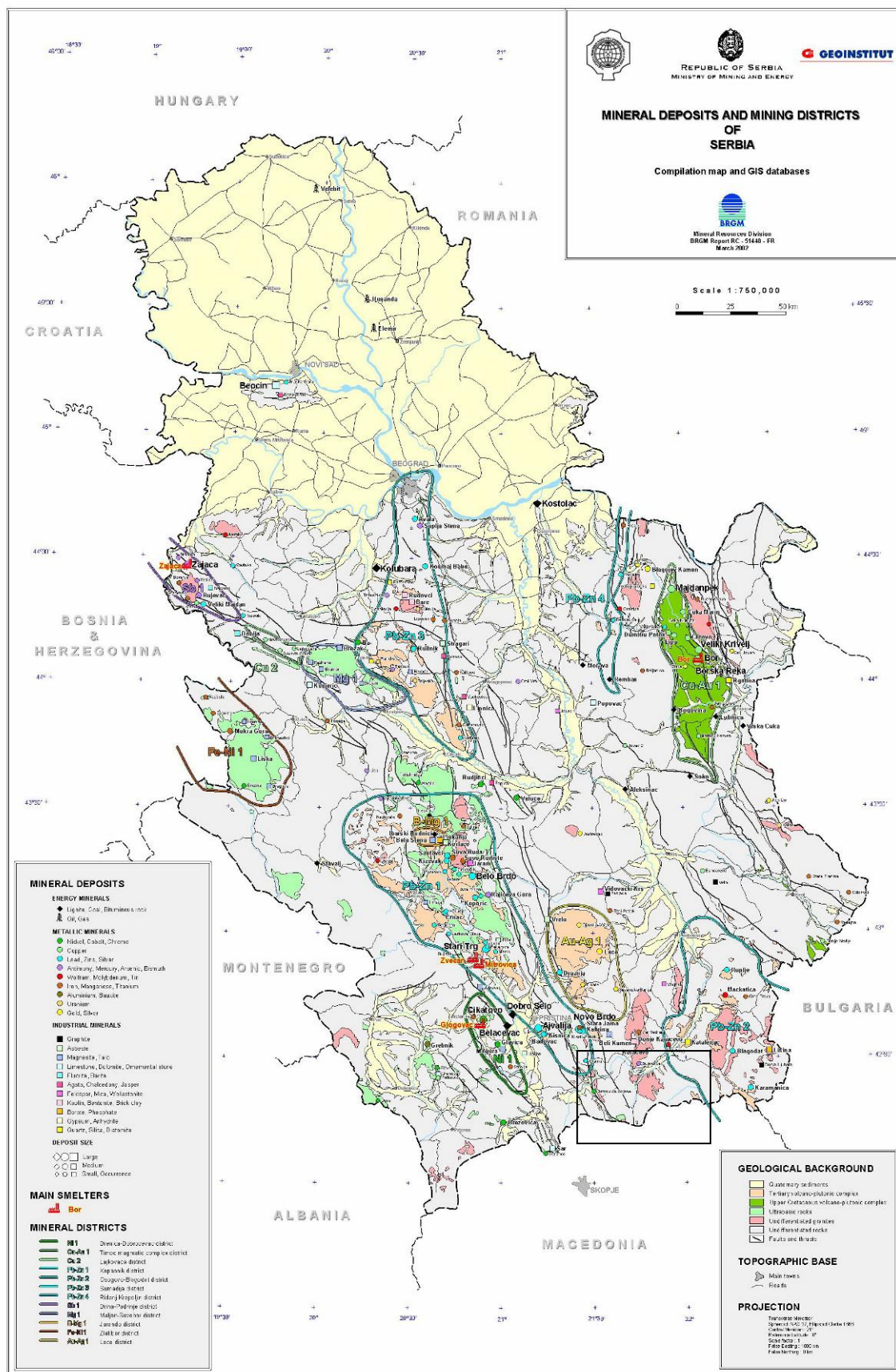
Извор података: Републички завод за статистику

Повољни услови за поједине врсте пољопривредне производње пружају солидну сировинску базу за развој прерађивачке индустрије. Међутим, на територији општине Трговиште се не врши прерада примарних пољопривредних производа. Производно - прометно предузеће "Пчиња" које се бавило производњом и прерадом након неуспешних приватизација од 15 априла 2011 је у стечају. Оно се налази се у самој варошици Трговиште, лоцирано у централном делу насеља, на десној обали реке Трипушнице, на површини од 6.624 m². Некада је у свом саставу имала четири радне јединице различитог профила (паковање и дорада кафе, зрнастих и прашкастих производа, производња хлеба, производња пастрмке . . .). Стављањем овог предузећа у функцију које је некада запошљавало преко 200 радника значајно би се одразило на локалну економију.

Прерада камена и експлоатација металичних и неметаличних сировина: На основу геолошке карте са утврђеним појавама минералних сировина општине Трговиште¹² и досадашњег степена истражености на ширем подручју општине Трговиште издвојена су седам перспективна рудна поља. Минералне сировине, чије је присуство установљено (олово, цинк, кварц, уранијум, злато) на подручју насеља Глог, Радовница и Пролесје, потребно је даље истражити ради утврђивања резерви и економске исплативости експлоатације. Неопходна су улагања у истраживачко - развојне активности, нарочито у истраживања минералних сировина (утврђивање резерви минералних сировина - олова, цинка, кварца и других и оправданости њихове експлоатације са економске и еколошке тачке гледишта). Од неметала на овом подручју утврђено је присуство цементних лапораца, каолина и полудрагог камена. Од енергетских минералних сировина на овом подручју је утврђено присуство угља и урана. Геолошки потенцијали на овом подручју су у протеклом периоду нису коришћени, што је последица одсуства инвестиционих улагања. Процењује се да ће у наредном периоду ови ресурси представљати све значајнији потенцијал, и то посебно: појаве минералних сировина руде олова и цинка, шљунка, песка и кварцног песка.

¹² Студија, Минерално - сировинска потенцијали територије општине Трговиште, Геозавод - РО Институт за истраживања минералних сировина, Београд, 1985.год.

Карта № 5.: Мапа минералних сировина у Србији¹³

¹³ Извор: <http://bokisingl.files.wordpress.com/2010/05/mapa-mineralnih-sirovina-u-srbiji.jpg>

Трговина: Промет у трговини на мало је веома важан индикатор економске снаге општине који рефлектује куповну моћ становништва. Он подразумева продају робе становништву за личну потрошњу и употребу, као и правним и физичким лицима за обављање делатности. Посматрана општина и Пчињски округ уопште је у незавидном положају када је у питању овај индикатор економске снаге. Пчињски округ у 2004.г се налази на 24. месту (26.215 РСД) од 25 ранжираних округа у Републици (Петковић, 2006). Мрежа малопродајних објеката у насељу Трговиште добро развијена, у погледу броја продавница), али је површина продајног простора по становнику (0,46 м²) испод норматива (1,0 - 1,2 м²). Такође се запажа релативно скромна понуда у оквиру специјализоване продаје која је заступљена само у продаји препарата за заштиту биља, обуће и текстила, што је последица суженог обима потражње, односно слабе концентрације потрошача. Подаци о откупу пољопривредних производа указују на неразвијеност мреже откупних станица, али и на низак ниво развијености пољопривреде, са веома малим обимом тржних вишкова пољопривредних производа.

Туризам: Постојећи природни потенцијали су одлични предуслови за развој планинског туризма. Велики број извора, потока, река Пчиња, релативно очувана природна средина, близина манастира Прохор Пчињски пружају знатне могућности за развој нарочито излетничког, ловног, риболовног и спортског туризма. Источни део општине је погодан и за развој зимских спортова, посебно локације Чупино Брдо, Црна Река, Петрова Гора и Вртена Бука. Поред тога локалитети „Вражји Камен (Доња Трница) и „Петрова Гора“ (Доњи Стајевац) као простори посебне природне вредности могу се валоризовати кроз туризам. Туризам у Општини је као привредна грана потпуно запостављен иако њени природни потенцијали пружају знатне могућности за развој нарочито ловног, риболовног и излетничког туризма. На руралном подручју постоје значајни потенцијали за развој сеоског туризма који је до сада био заснован на локалној иницијативи. Смештајни капацитети и број остварених ноћења на подручју Општине испод су просека за суседне општине Пчињског и Јабланичког округа. Туристичких манифестација скоро да нема сем једне "Дани преображења Трговишта" која се одржава августа месеца.

Шумарство: Укупна површина под шумама на територији општине износи 12636 ха, односно 10,5% укупних шумских површина Пчињског округа. Скоро 34% територије општине је под шумама које су углавном (84%) у приватној својини. Овај несумњиви природни потенцијал није у претходном периоду адекватно привредно валоризован, чему нарочито доприноси недовољно развијена шумска инфраструктура и уска грла у шумском репродукционом ланцу. Посечена дрвна маса 2009. године износи 13060 м³, од чега 12430 м³ лишћара и 630 м³ четинара. У току исте године посечено је 1263 м³ техничког дрвета.

Табела № 13.: Посечена дрвна маса у општини Трговиште у 2009 години [м³]

Посечена дрвна маса	Укупно		Техничко дрво	
	Лишћари	Четинари	Лишћари	Четинари
Државна својина	2138	543	0	464
Приватна својина	10292	87	720	79
Укупно	12430	630	720	543

Сакупљање шумских плодова и лековитог биља које врши локално становништво на целој територији општине представља извор додатних прихода. Откупна места углавном су организована од стране откупљивача који се дужи временски период баве прикупљањем и откупом шумских плодова. Неке од откупних станица имају и своје расхладне капацитете и коморе за чување робе. Откупљују се вргањ, лисичара, шумска боровница и шипурак. Пласман сакупљених шумских плодова и лековитог биља не представља већи проблем, јер се ради о производима који су на богатијим тржиштима све траженији, а њихова цена има тенденцију раста. Највећи део производа пласира се индиректно на тржиште ЕУ за сада углавном у ринфузним паковањима, фирмама које даље прерађују пакују и дистрибуирају. Мања количина производа се преради али само до облика полупроизвода (суви вргањ, саламурене гљиве и сл.). Предузетници главне препреке за развој финалних производа од шумских плодова и лековитог биља виде пре свега у недостатку инвестиција. На територији општине постоје 4 приватна предузећа која врше откуп и делимичну прераду шумских плодова.

Ловство: Ловачко удружење „Пчиња“ са седиштем у Трговишту, газдује ловиштем „Пчиња“ укупне површине 36 987 ha, од чега ловне површине обухватају 30000 ha. Удружење има 300 активних чланова. Стално гајене врсте дивљачи у ловишту су срна, дивља свиња и зец. Ловиште има: 2 стабилне чеке, 4 чеке на дрвету, 16 хранилишта за крупну дивљач, 15 хранилишта за ситну дивљач, 9 солишта и 8 појилишта. Удружење поседује ловачки дом површине 80 m². Ловни туризам у Општини није развијен у довољној мери али има изузетни потенцијал за развој.

Занатство: Тренутно најзаступљенији су занати који се тичу одржавања и поправки аутомобила, камиона, трактора и остале пољопривредне механизације. Затим следе занати грађевинске струке каменоресци, зидари, столари... Према општинским евиденцијама у насељу Трговиште је, средином 2003. године било 6 регистрованих занатских радњи различите делатности (фризерска, пекарска, каменорезачка, две кројачке и две столарске). Од старих заната још увек је заступљен грнчарски. Занатство је један од значајних потенцијала ове општине и квалитетна опција за диверсификацију руралне привреде али је недовољно искоришћен потенцијал, посебно у оквиру туризма. Поред значаја који у очувању традиције српског народа имају стари занати, они могу омогућити и побољшање стања родне равноправности у региону, кроз промоцију женског предузетништва преко израде рукотворина.

Недостатак одговарајућег кадра одражава се на економију у целини, јер утиче на ефикасност и конкурентност привреде. Оваква ситуација је последица садејства више фактора, али се у основи проблем може умањити усклађивањем образовања у складу са тржишним захтевима. Недовољан привредни развој остварио је негативне утицаје на укупан економско - социјални и просторни развој општине, одакле су проистекла ограничења у развоју са којима треба рачунати и у наредном периоду.

5.1.8. Пољопривреда

Плодно земљиште, повољна клима и дуга традиција у пољопривредној производњи учинили су Пољопривреду једном од најважнијих привредних грана у општини Трговиште. Општина припада тржишном мешовитом типу пољопривредне производње, која је ниско радно интензивна, средње продуктивна и средње тржишна, са превагом сточарске производње. Утицај нових технологија је ограничен или производњом малог обима или због недостатка споја између новог знања и корисника.¹⁴ Од укупног броја становника општине, пољопривредно становништво заузима 19,9%. На 56,6% територије општине (20793 ха) простиру се пољопривредне површине, од чега 34,8% заузимају ораничне површине, док је под пашњацима 44,8% и под ливадама 19,7%. Аграрна структура подручја је јако уситњена, јер се газдинства са више од 3 ha укупно коришћене обрадиве површине ретко срећу, чак и у планинским крајевима. Динамични процеси деаграризације становништва нису у претходном периоду искоришћени за побољшање/поларизацију аграрне структуре приватних газдинстава, која данас, генерално, најчешће нису у стању да обезбеде својим власницима нужни минимум новчаних прихода за подмиривање егзистенцијалних потреба, а још мање средстава за инвестирање у развој и укрупњавање пољопривредне производње. Проблем није у малом броју становништва које се бави пољопривредном производњом, већ у преовлађивању пољопривредника у поодмаклим годинама старости, који већином нису мотивисани за улагања у развој и унапређење пољопривредне производње. Из ових разлога евидентно је смањење ораничних површина, на рачун повећања површина под пашњацима и ливадама. Најважније социјалне проблеме општине чине неповољна старосна структура села, недостатак млађе радне снаге, мали поседи, застарела механизација и агротехника, недостатак квалитетне стоке и застарели засади воћа. Главна пољопривредна грана, у општини Трговиште, је сточарство, која има највећи потенцијал за остварење прихода од произведених вишкова.

¹⁴ STAR пројекат, подпројекат: “Потребе и потенцијали локалних сеоских заједница у Јабланичком и Пчињском округу” бр. АЕ022. (2011) Анализа потреба и потенцијали локалних сеоских заједница у Јабланичком и Пчињском округу. Лесковац

Сточарство, нарочито козарство, овчарство и живинарство, развијено је на целој територији општине посебно у планинским пределима. Ратарство и воћарство се интензивирају у протеклих 5 година. Доказ је све већа заинтересованости становништва за пластеничку производњу, производњу кромпира и за подизање воћних засада (јабука, шљива, боровница . ..).

Табела № 14.: Индикатори пољопривредне производње Општине Трговиште

Индикатор	Општина Трговиште	Пчињски округ
Пољопривредно земљиште (1+2+3+4) (ha)	20793	191542
1. Обрадиво земљиште (a+b+ц+d+e) (ha)	7225	74052
а) Жита (ha)	269	25088
б) Индустријско биље (ha)	3	936
ц) Поврће (ha)	246	7273
д) Крмно биље (ha)	1421	12955
е) Остало (ha)	5286	27800
2. Воћњаци и виногради (ha)	151	8207
3. Ливаде и пашњаци (ha)	14415	109248
4. Баре, трстици и рибњаци	-	35
Структура пољопривредних површина		
% Оранице	35.2	38.66
% Воћњаци и виногради	2.7	4.28
% Ливаде и пашњаци	62.1	57.04
% Баре, трстици и рибњаци	-	0.02
Структура засејаних површина		
% Жита	3.72	33.88
% Индустријско биље	0.04	1.26
% Поврће	3.40	9.82
% Крмно биље	19.67	17.49
% Остало	73.16	37.54
Говеда/100 ha обрадивог земљишта	25	17
Свиње/100 ha ораничног земљишта	18	15
Овце/100 ha пољопривредног земљишта	34	14
Општина Трговиште припада маргиналним подручјима, односно подручјима са отежаним условима рада у пољопривреди услед природних и социјалних ограничења. Маргиналним подручјима се сматрају територије или делови територија оних општина/градова које су дефинисане на основу Правилника о одређивању подручја са отежаним условима рада у пољопривреди („Службени гласник РС”, бр. 29/13). То су подручја општина/градова на чијој територији постоје природна (велика надморска висина, лош квалитет земљишта, велики нагиби терена, плављења и све врсте ерозије), законска (заштита природе и заштита изворишта вода) и социјална ограничења за развој интензивне пољопривредне производње на великим површинама.		
<i>Извор: РЗС - Општине и региони у Републици Србији, 2011</i>		

Пољопривредна производња је заступљена на великом броју газдинства и у основи се производи за сопствену потрошњу док се мање количине пољопривредних производа продају на тржишту. Ово је посебно битно за удаљеније руралне области. Приходе од продаје ових производа газдинство користи за куповину семена, садног материјала, плаћање трошкова у продавницама, плаћање здравствених услуга, образовање и путовања.

Сточарство: Подручје општине је брдско планинско, где квалитетни и здрави пашњаци пружају повољне услове за развој сточарства. По оствареном обиму и економском значају сточарство је значајна грана пољопривреде у општини. На овакву констатацију указују подаци о бројном стању стоке с једне, и структура коришћења пољопривредних површина, с друге стране. Говедарство је претежно екстензивног карактера. Расни састав говеда је добар, доминира преко 90% домаће шарено говече у типу сименталца. Просечно пољопривредно активно домаћинство поседује до 3 ха земље и до 3 грла стоке нижепродуктивних чистих аутохтоних раса и мелеза примитивних раса малог производног потенцијала са продуктивнијим расама. Недовољна, примитивна производња сточне хране у планинским деловима општине представља једну од кључних препрека за интензивирање сточарства иако је производња вишегодишњих легуминоза (црвена детелина, луцерка) и сакупљање сена са природних ливада основа ратарске производње у општини. Објекти за узгој стоке, посебно говеда не задовољавају основне зоохигијенске услове. Под тим се, пре свега, мисли на адекватне димензије шталских објеката, као и на постојање адекватне вентилације. Примери квалитетних штала могу се видети код ретких тржишно орјентисаних одгајивача крава и то не код свих. Систем држања је углавном везани, уз мањи број фарми са слободним системом. Опрема је најчешће застарела и скромна, мужа је у већини штала ручна. Овчарству се и данас придаје највећи значај, уз приметно смањење бројности оваца и окретање ка говедарству. Углавном се гаје домаће шарено и сименталско говече. Краве се гаје за потребе становништва, од којих добијају млеко и месо за прехрану, а млеко се прерађује у сир и кајмак у домаћој радиности, који се делом продају и на локалним пијацама. Још једна од значајних грана планинских предела је козарство. Највише се гаје у југозападним деловима Општине, где има доста храстових шума, чији плодови служе као храна овој стоци. Свињарство никада није имало значајну улогу у селу, јер област оскудева у житу, а жира нема у већим количинама. Обично се држе товљене свиње за потребе домаћинства, 1-2 у просеку. У периоду од 2001-2006. године полако се смањује њихов број. Живинарство је такође једна од перспективнијих грана сточарства у последњих деценију-две. Тежи се ка интензивном гајењу живине, нарочито кока носиља. Позитиван пример су фарме у Новом Селу, у којима се чувају коке носиље конзумних јаја и врши њихов узгој, на савремен начин. Број кока носиља на овим фарма износи 10000, а за узгој 6000, док се дневно произведе око 10000 јаја. Сточна храна се добија са природних и вештачких ливада и пашњака, који настају затрављивањем обрадивог земљишта лошијег квалитета. Приноси са ливада у долинама река су јако квалитетни, нарочито са ливада које се налазе на левој присојној долиној страни реке Пчиње. Од других култура гаји се грахорица, али са знатно нижим приносима, Уочава се висок принос са тзв. вештачких ливада, док је са природних нешто нижи. Пашњаци су заступљени у планинским пределима општине и омогућавају редовну испашу стоке која се држи у сеоским насељима. Највише су заступљени у изразитим планинским селима, као што су: Црна Река, Сурлица и др., док су најмање заступљени у нижем југозападном делу Општине. Генерално посматрано сточарска производња у општини је екстензивна а због недостатка радне снаге, услова држања стоке и лошег расног састава оно пропада деценијама.

Ратарство карактеришу изрезита екстензивност, нерационално коришћење ионако сиромашног педолошког покривача и поликултурни карактер. Овакви услови привређивања уз велику уситњеност поседа, могу само делимично задовољити потребе становништва за храном. Ратарска производња одвија се на ораницама и баштама сконцентрисаним на уском појасу који чине долиноско дно речних токова који просецају ову област речним терасама. Основне ратарске културе су пшеница и кукуруз. Просечна површина по домаћинству на којима су засејане ове културе износи 1-2 ха. Некада је раж била најважнија култура, како по величини простирања, тако и према приносима које је ова култура остваривала. Села у којима се највише гајила ова култура су планинског типа: Црна Река и Широка Планина. Слична ситуација је са јечмом, који се гајио на 1000 ха, углавном у планинским пределима и који је служио као сточна храна. Највише се гајио у селима: Сурлица, Нови Глог, Горновац и др. Пшеница се гаји на земљишту које карактерише појачана инсолација, на долиним странама и нижим површинама. Са порастом надморске висине и падом температуре, опада заступљеност ове културе. Највише се гаји у околини Трговишта, у Шајинцу и Доњој Лесници, док се готово уопште не гаји у Новом Глогу и Црној Реци. Приноси само делимично подмирују потребе становништва. Гајењу кукуруза погодују плодна влажна земљишта у долинама река. За повећање приноса ове културе врши се наводњавање из реке Пчиње и њених притока.

Најзначајнија ратарска култура је кромпир, којем погодује планинско земљиште слабијег квалитета. Тако, производња кромпира карактеристична је за целу општину. Од индустријског биља раније су биле значајна конопља, а мањим делом дукан. Данас су површине под овим културама знатно редуковане и извршена је њихова пренамена.

Повртарство је значајна делатност у целом крају. Баште се налазе углавном у близини река и потока. На њима се гаји паприка, парадајз, лук и купус, којима погодује већа влажност земљишта. Поврће се производи углавном за потребе становништва, док се пољопривредни вишкови остварују само у производњи кромпира. Користи се у засађивању квалитетан репро-материјал, а становништво се све више одлучује и за пластеничку производњу. Позитиван пример у остваривању високих приноса и ангажовања у овој области су становници Новог Села.

Воћарство и виноградарство: За развој воћарства постоје веома повољни климатски и педолошки услови, који нису искоришћени у довољној мери и на прави начин, па је ова грана прилично неразвијена и служи за потребе домаћинства. Површине на којима су засађени воћњаци су мали и износе 2.53% од укупних пољопривредних површина Општине. Воћњаци су углавном лоцирани на имању око кућа, а веома ретко се могу видети плантаже. Највише су заступљени у атарима насеља Трговиште и Козји Дол. Од појединих врста најзаступљеније су шљива, затим јабука, крушка, тешња и орах. Карактеристична је и појава боровнице у Црној Реци (природна) и Трници (култивисана). Мање количине воћа се износе на пијацу. У сортименту гајених врста воћа скоро подједнако су заступљене аутохтоне и савремене сорте. У новим засадама се углавном гаје високопродуктивне сорте. Када је у питању систем узгоја, доминирају полуинтензивни и екстензивнији засади. Ниски и колебљиви приноси (укупно и по јединици површине) су поуздан индикатор екстензивне и натуралне производње. Раније је виноградарство било значајно заступљено у нижем западном делу Општине. Грожђе које се у овом крају гајило било је са мањом количином шећера. Некада је ова област била позната по производњи квалитетног вина, нарочито у селима Мездраја, Владовце и Црновце и околним селима. Међутим, данас је ова грана у општини потпуно запостављена, упркос традицији, а у статистици није забележена у последњих шест година производња грожђа.

5.1.9. Јавне службе и социјална инфраструктура

Локална самоуправа: Органи локалне самоуправе су Скупштина општине; Председник Општине; Општинско веће и Општинска управа.

Скупштина општине је представнички орган који врши основне функције локалне власти, утврђене Уставом, законом и Статутом општине. Скупштину чине одборници, који се бирају на непосредним изборима, тајним гласањем. Скупштину општине чини 25 одборника. Од укупног састава скупштине 36% чине жене. За разматрање и решавање појединих питања из надлежности Скупштине, Скупштина образује стална радна тела, а по потреби се образују привремена радна тела. Стална радна тела Скупштине су савети, комисије и одбори. Скупштина је оснивач општинских јавних предузећа установа и организација. Општинска јавна предузећа:

1. ЈП Дирекција за изградњу и развој општине Трговиште
2. ЈКП Комуналац Трговиште
3. ЈП за туризам и заштиту животне средине (основано 14.08.2013)

Председник општине је извршни орган. Бира се из редова одборника, на време од четири године, тајним гласањем, већином гласова од укупног броја одборника Скупштине општине.

Општинско веће је орган који броји - 9 чланова које бира Скупштина општине и 2 члана по функцији. Седницом Општинског већа председава председник општине. Општинско веће своје послове обавља у складу са важећим законским прописима и Статутом општине Трговиште.

Општинска управа образована је као јединствена служба и обавља послове у складу са Законом, Статутом општине и Одлуком о организацији Општинске управе општине Трговиште. У Општинској управи образована су следећа одељења:

1. Одељење за привреду, финансије, имовинско-правне, стамбено-комуналне, инспекцијске, послове урбанизма и грађевинарства, заштита животне средине, заштита од пожара и непогода, приватно предузетништво, локалну пореску администрацију и локални економски развој.
2. Одељење за општу управу, јавне делатности, заједничке послове и јавне набавке.

Јавно правобранилаштво је организовано као посебна организациона јединица. У оквиру Општинске управе су и месне канцеларије и то: МК Ново Село, МК Шајинце, МК Доњи Стајевац и МК Радовница. Општинском управом као јединственим органом руководи начелник општинске управе. Начелника општинске управе поставља општинско веће, на основу јавног огласа, на пет година. Акт о унутрашњем уређењу и систематизацији општинске управе доноси начелник уз сагласност општинског већа. Општинска управа у складу са Законом о локалној самоуправи припрема нацрте прописа и других аката које доноси скупштина општине и председник општине, извршава одлуке и друге акте скупштине општине и председника општине, решава у управном поступку у првом степену о правима и дужностима грађана, предузећа, установа и других организација из изворног делокруга општине, обавља послове управног надзора над извршавањем прописа и других општих аката скупштине општине, обавља послове управног надзора над извршавањем прописа и других општих аката скупштине општине и обавља стручне и друге послове које утврди скупштина општине и председник општине. Основни циљеви буџета општине за 2013 су побољшање животног стандарда грађана, развој привреде и запошљавање, отварање новог инвестиционог циклуса, развој пољопривреде и села, смањење јавне потрошње кроз финансијску дисциплину, Наставак успешне и професионалне сарадње са донаторима и Свеобухватна социјална заштита. У току процеса припреме буџета локална самоуправа позива све грађане да узму активно учешће у буџетском процесу кроз давање сугестија, мишљења, коментара и предлога у вези са конкретним буџетским ставкама. У току 2011 у општини остварени су приходи и примања буџета локалне самоуправе по становнику у износу од 22717 РСД, односно око 230 ЕУР. У односу на остале општине Пчињског округа они су најмањи.. У структури расхода корисника буџетских средстава за 2011 образовање, здравствена и социјална заштита учествују са 55%.

Табела № 15: Структура расхода корисника буџетских средстава за 2011

Образовање	Здравствена и социјална заштита	Државна управа	Уметност, забава и рекреација	Друге делатности
51.00%	3.78%	38.29%	3.80%	3.13%

Извор: Општине и региони у Републици Србији, 2012. Републички завод за статистику Србије

Образовање: У општини Трговиште установе образовања заступљене су у оквиру предшколског образовања и васпитања, основног, средњошколског образовања. На територији општине Трговиште постоје 4 основне школе, по једна у Трговишту, Радовници, Доњем Стајевцу и Новом Селу. Све четири основне школе имају по сеоским насељима истурена одељења од I до IV разреда која карактерише смањење броја ученика, а нека истурена одељења су затворена. Преко 61,35% укупног броја ученика основних школа, обухваћено је основном школом "Бранко Радичевић" у Трговишту. На подручју општине, постоји једна средња стручна школа "Милутин Бојић" која образује средњи стручни кадар економске, трговинске и кожарске струке. Објект школе изграђен је 1982. године. Школу похађа 140 ученика у 7 одељења. Школа ради у једној смени. Предшколска установа "Полетарац" је једина установа овог типа у општини. У њеном саставу су и истурена одељења припремног предшколског програма у Радовници, Доњем Стајевцу и Новом Селу. Установа има укупно 33 деце, од чега је 32 предшколског узраста.

Табела № 16 .: Индикатори образовања општине Трговиште

ПРЕДШКОЛСКО ОБРАЗОВАЊЕ 2012.г.	
Предшколско образовање - број установа	1
Предшколско образовање - број објеката	2
Број деце старости 0-3 године у предшколском васпитању и образовању	0
Обухват деце узраста 0-3 године предшколским васпитањем и образовањем (у %)	3.0
Број деце узраста од 3 године до поласка у ППП* у предшколском васпитању и образовању	33
Обухват деце узраста од 3 године до поласка у ППП* предшколским васпитањем и образовањем (у %)	17.6
Број деце која похађају припремни предшколски програм	32
* ППП - обавезни припремни предшколски програм	
ОСНОВНО ОБРАЗОВАЊЕ 2012.г.	
Број основних школа - матичне школе	4
Број основних школа - подручна одељења	13
Број ученика/ца уписаних у основне школе - матичне школе	
у ниже разредe (I - IV)	160
у више разредe (V - VIII)	208
Број ученика/ца уписаних у основне школе - подручна одељења	
у ниже разредe (I - IV)	33
у више разредe (V - VIII)	0
Обухват деце основним образовањем (у %)	85.3
Број ученика/ца који су завршили 8. разред основне школе	66
Стопа завршавања основне школе (у %)	92.9
Стопа одустајања од школовања у основном образовању	1
Број деце обухваћене основним образовањем за децу са сметњама у развоју	0
Број одраслих обухваћених основним образовањем	0
СРЕДЊЕ ОБРАЗОВАЊЕ 2011.г.	
Број средњих школа	1
Број ученика/ца уписаних у средње школе	127
Обухват деце средњим образовањем (у %)	-
Број ученика/ца који завршавају средњу школу	28
Стопа завршавања средње школе	-
Стопа одустајања од школовања у средњем образовању	2
Број деце обухваћене средњим образовањем за децу са сметњама у развоју	0
Расходи за образовање корисника/ца буџетских средстава (у хиљадама динара) 2010	5505
Расходи за образовање корисника/ца буџетских средстава, по становнику (у динарима) 2010	1035

Извор: РЗС - Статистика образовања

График № 6.: Број ученика/ца уписаних у средње школе, 2011.

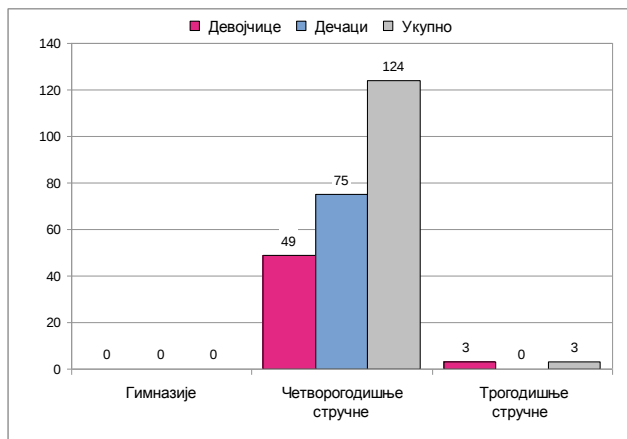
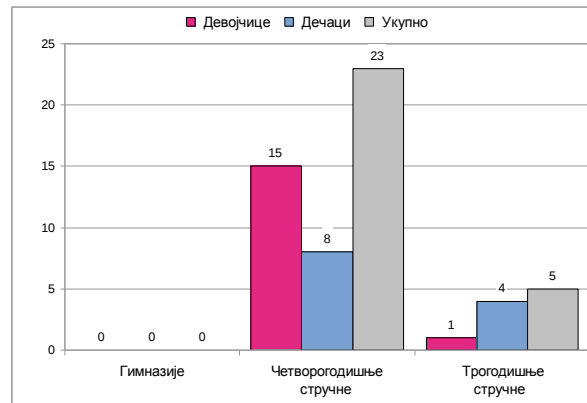

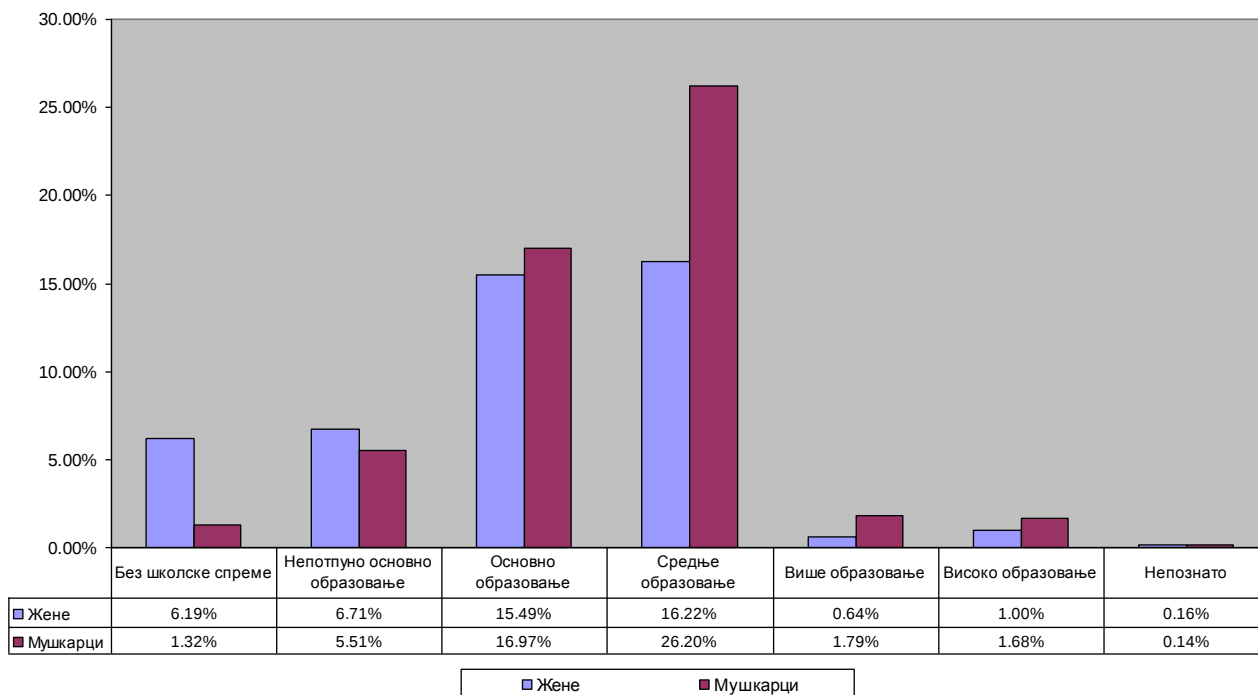
График № 7.: Број ученика/ца који завршавају средњу школу, 2011.

Извор: РЗС — Статистика образовања

Неповољна старосна структура је утицала и на неповољну образовну структуру, у којој око 20% становништва старијег од 15 година у општини нема формално образовање, а мали је проценат становништва са вишим и високим образовањем (5.1%). Када се посматра образовна структура становништва може се уочити да 42.41% становника, има средњу школску спрему. Удео неписменог становништва на територији општине у пописној 2011. години износи 6%. Преко 88% неписмених је међу популацијом старијом од 65 година, највише међу женама на селу (4/5). Од укупног броја становника без школске спреме 83 % чине жене. Овакав однос у структури становништва без школске спреме је алармантан и има своје рефлексије на запосленост у општини.

График № 8. : Образовна структура становништва

Извор: РЗС — Статистика образовања

Здравствена заштита: Здравствена заштита становништва општине Трговиште заступљена је преко Дома Здравља Трговиште и мреже од 6 амбуланти и 2 здравствене станице у насељима Ново Село, Црновце, Широка Планина, Сурлица, Лесница, Нови Глог, Радовница и Доњи Стајевац. Дом Здравља у Трговишту послује у саставу Медицинског центра Врање. Број становника на једног лекара, у општини у 2011. години износио је 566. Стање здравља становништва је у просечним параметрима. Дом Здравља и сеоске амбуланте карактерише дотрајалост, неодговарајућа опремљеност, дефицит стручних кадрова.

Табела № 17.: Индикатори здравствене заштите општине Трговиште, 2011

ОПШТИНА ТРГОВИШТЕ ЗДРАВСТВО (2011)	
Број лекара	9
Број лекара на 1 000 становника	1.7
Број лекара на 1 000 становника — здравствена заштита деце	3.5
Број лекара на 1 000 становника — здравствена заштита одраслог становништва	1.5
Број стоматолога на 1 000 становника — стоматолошка заштита деце, школске деце и омладине	1.7
Обухват жена у току првог триместра трудноће савременом здравственом заштитом (у %)	53.1
Обухват трудница патронажним посетама (број)	1.1

Извор: РЗС и Институт за јавно здравље Србије

Социјална заштита: Проценат становника који користе социјалну помоћ на подручју општине је изнад републичког просека. Подаци добијени из националних званичних статистичких извора показују тренд повећања броја корисника социјалне заштите, што највећим делом јесте последица промене начина евидентирања и категоризације лица која остварују право на социјалну помоћ. Разлог такође лежи и у повећању незапослености, паду привредне активности. Код групације одраслих доминирају корисници новчане социјалне помоћи и корисници додатка за помоћ и негу другог лица као и корисници увећаног додатка за помоћ и негу другог лица код којих је утврђено телесно оштећење 100%. Код корисника новчане социјалне помоћи уочава се тренд пораста у броју корисника по годинама. Носилац и реализатор активности из делокруга социјалне заштите, у општини Трговиште, је Центар за социјални рад. У центру је запослено 6 радника, оспособљених за рад на заштити малолетних и пунолетних лица.

Табела № 18.:

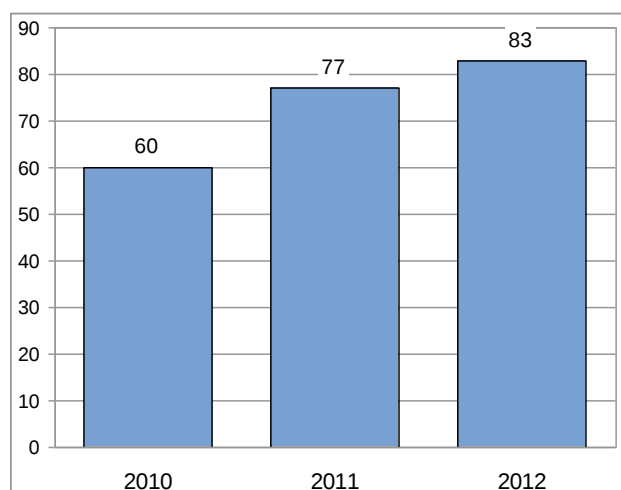
Општина Трговиште социјална заштита (2011)

Укупан број корисника социјалне заштите на евиденцији Центра за социјални рад	447
Удео корисника социјалне заштите у укупној популацији (у %)	8.6
Број стручних радника у Центру за социјални рад	3
Број корисника новчане социјалне помоћи	83
Удео корисника новчане социјалне помоћи у укупној популацији (у %)	1.5
Број корисника дечијег додатка (0—17 година)	358
Удео корисника дечијег додатка у укупној популацији деце, %	35.7
Број корисника увећаног дечијег додатка (0—17 година)	30
Удео корисника увећаног дечијег додатка у укупној популацији деце (у %)	2.6
Број корисника основног додатка за негу и помоћ	18
Број корисника увећаног додатка за негу и помоћ	28
Удео корисника увећаног додатка за негу и помоћ у укупној популацији (у %)	0.5

Извор: Министарство рада, запошљавања и социјалне политике

График № 9:

Број корисника новчане социјалне помоћи, 2010—2012.

Верски објекти: На територији општине постоји велики број верских објеката 15 цркава и један манастир

Установе културе: Културне активности у општини Трговиште креира Дом Културе чије је седиште у општинском центру. Дом Културе изграђен је 1981. године и у њему је запослено 12 радника који опслужују око 2000 корисника. У склопу објекта налази се биоскопска сала са 270 седишта, библиотека са књижном фондом од преко 15.000 књига. У оквиру објекта Дома Културе налазе се и просторије Удружења пензионера. Дом културе је комунално опремљен са водоводом, канализацијом, грејањем, електричним, ТТ инсталацијама . Постојећи културни живот, као и број и разноврсност културних садржаја нису на завидном нивоу и не одговарају потребама становника општине Трговиште.

Спортски објекти: Општина Трговиште не располаже развијеном мрежом спортско- рекреативних објеката и отворених спортских терена. У насељу Трговиште спортске активности се одвијају кроз рад фудбалског клуба « Пчиња» који ангажује 32 фудбалера и Фудбалског Савеза општине Трговиште. Клуб има фудбалско игралиште површине око 8.900 m², са свлачионицама површине 35 m² и трибинама капацитета за око 1.000 гледалаца. Опремљеност и условност фудбалског игралишта није задовољавајућа. За спортске манифестације у затвореном простору користи се спортска хала Основне школе Бранко Радичевић у Трговишту. Остале организоване спортске активности углавном се одвијају у школама у склопу редовног наставног програма.

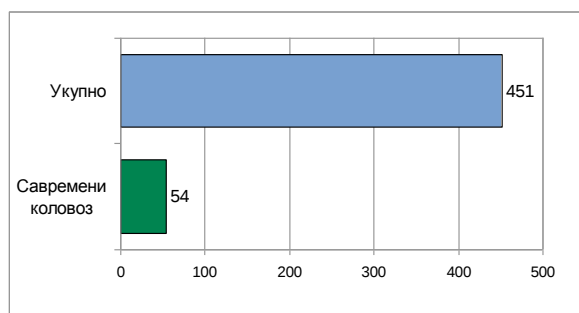
Удружења грађана (невладине организације): У општини евидентирано је постојање 9 организација цивилног друштва:

1. Ловачко удружење "ПЧИЊА"
2. Омладинско удружење Трговиште
3. Организација резервних војних старешина Трговиште
4. Савез удружења бораца народно ослободилачких ратова општине Трговиште
5. Удружење грађана "ПОКРЕТ ЗА ТРГОВИШТЕ"
6. Удружење за заштиту животне средине општине Трговиште
7. Удружење особа са инвалидитетом Трговиште
8. Удружење пензионера Општине Трговиште
9. Црвени крст Србије-Црвени крст Трговиште

5.1.10. Рурална инфраструктура

Саобраћајна инфраструктура: Општина Трговиште је лоцирана ван главних магистралних транзитних железничких и друмских коридора, на 48 km од Врања, административног центра Пчињског округа. Друмски саобраћај представља једини вид саобраћаја заступљен на територији општине. Конфигурација терена условила је развој саобраћајне инфраструктуре углавном дуж речних токова. У саобраћајном смислу подручје општине се ослања на пут: Власинско језеро - Доња Љубата - Доњи Стрижевац - Трговиште - Кленике - Ристовац. Ова саобраћајница пролази средишњим делом Општине, пратећи токове река Пчиње и Трипушнице и повезујући Општину са коридором 10 (аутопут Београд -Атина) на западу и са општином Босилеград на истоку. Овај пут се пружа у дужини од 37,94 km и пролази кроз сам центар насеља, чиме се отежава функционисање саобраћаја и угрожава безбедност свих учесника у саобраћају. Дужина путне мреже износи 451 km, са учешћем путева са савременим коловозом од свега 12%.

График № 10.: Дужина путева, 2011. [km]

Извор: РЗС — Саобраћај и телекомуникације

Табела № 19.: Регистрована моторна и прикључна возила, 2011

Мотоцикли	Путнички аутомобили	Аутобуси	Теретна возила	Друмски тегљачи	Прикључна возила
3	641	4	125	33	51

Извор: Министарство унутрашњих послова Републике Србије

Степен моторизације износи 168 регистрованих возила на 1000 становника, што је мање од просека у Републици Србији. Локална путна мрежа, која има улогу повезивања насеља са центром Општине и са путном мрежом вишег ранга, трасирана је на коридорима саобраћајних захтева, али је у потпуности са земљаним коловозним застором. Највећи број локалних путева је неасфалтиран или је асфалт толико пропао да га на појединим местима више и нема. Ово ствара велике потешкоће, нарочито пољопривредним произвођачима који живе у брдско-планинским селима тако да се дешава да своје пољопривредне производе не могу да транспортују до тржишта. У зимском периоду поједини путеви су непроходни тако да су нека села буквално одсечена од градског језгра. Управо овакво стање доводи до изражене депопулације брдско-планинских села. На територији Општине нису заступљени објекти железничке инфраструктуре. Најближе железничке станице се налазе у Ристовцу (22 km) и Врањској Бањи (30 km). Међуградски јавни саобраћај води се трасом државног пута, на којем не постоје уређена аутобуска стајалишта. Аутобуска станица, лоцирана у насељу Трговиште, одговара својој намени. Мрежа пратећих путних објеката није развијена. Непостојање сервиса и станица за снабдевање горивом повећава губитке и трошкове саобраћајног процеса. Лоше стање вертикалне сигнализације и непостојање хоризонталне сигнализације на општинским путевима у великој мери смањују ниво услуге и безбедност одвијања саобраћаја. Стање улица и мостова у граду задовољавајуће. Периодично, најчешће у пролеће и током екстеремних киша је изражен проблем бујица због поплава и ерозије. Река Пчиња углавном плави пољопривредно земљиште али делимично угрожава путеве за Ново Село, Радовницу и општински пут Трговиште-Лесница.

Комунална инфраструктура:

- **Водоснабдевање:** Снабдевање насеља водом за пиће је ослоњено на локална мања изворишта подземних вода, тако да се за водоснабдевање користе извори, копани бунари, чесме и каптаже који локалним, најчешће гравитационим мини водоводима дистрибуирају воду до потрошача. Највећи систем за водоснабдевање је изграђен у општинском центру Трговишту, који се снабдева са изворишта подземних вода, али је веома непоуздан и са великим губицима. Развијеније локалне водоводе имају насеља Барбаце, Ново Село, Думбија, Ђерекарце, Доњи Стајевац и Радовница. Водоснабдевања општинског центра Трговишта врши се путем бушених бунара поред Козједолске реке. У експлоатацији су два стара бунара, из којих се вода захвата помоћу заједничке хоризонталне центрифугалне пумпе и два нова бунара, у којима су уграђене вертикалне потапајуће бунарске пумпе. Вода се без претходног третмана дистрибуира у водоводну мрежу, уз дезинфекцију хлорним раствором у хлоринаторској станици. И поред дуге експлоатације стари бунари имају већу издашност. Укупна дужина водоводне мреже у општини износи 24 km.

- **Канализација:** На територији општине организовани систем јавне канализације има само делимично општински центар Трговиште. Евакуација отпадних вода у сеоским насељима је посебно проблематична. Употребљене воде се изливају у примитивно изграђене упијајуће септичке јаме, блиске потоке, јаруге и земљиште, чиме се директно загађују копани бунари намењени водоснабдевању. Укупна дужина канализационе мреже у општини износи 17 km.

Табела № 20.: Водоснабдевање и испуштање отпадних вода, 2011.

Укупне захваћене воде [000 m ³]	Испоручене воде за пиће [000 m ³]	Укупне испуштене отпадне воде [000 m ³]	Испуштене отпадне воде из општина са системом одвођења отпадних вода [000 m ³]	Пречишћене отпадне воде [000 m ³]	Број домаћинстава прикључених на водоводну мрежу	Број домаћинстава прикључених на канализациону мрежу
92	92	92	92	-	705	462

Извор: Општине и региони у Републици Србији, 2012. Републички завод за статистику Србије

- **Регулација водотокова:** Кроз подручје Трговишта протичу Козједолска река, Лесничка река, Трипошница и Пчиња, настала спајањем Трипошнице и Козједолске реке и њихове притоке углавном изразитог бујичног карактера. Река Трипошница регулисана је целом дужином до улива у Пчињу. Од ушћа Трипошнице и Козједолске реке, регулисана је десна страна реке Пчиње у дужини од око 600 m, вертикалним кејским зидом за одбрану насеља од поплава. Горњи ток Пчиње са својим притокама, спада у ред бујичних токова а њен слив у подручја са израженим ерозивним процесима. То је један од највећих водoprивредних проблема у сливу Пчиње те се већ низ година интензивно ради на обнови шумског покривача у читавом њеном сливу. Активности на заштити вода подразумевају изградњу комуналне инфраструктуре и постројења за прераду отпадних вода, као и минимизирање и неутралисање штетних утицаја од интензивне пољопривредне производње. Од посебне важности је и заштита свих површинских и подземних вода од загађивања и непланског коришћења, као и одржива експлоатација свих локалних изворишта. Предвиђена је примена активних мера заштите од бујица и ерозивних процеса, које обухватају техничке, биотехничке и биолошке радове, приоритетно на 18% слива Пчиње.

Сакупљање и одвожење смећа: Садашњим системом сакупљања отпада обухваћено је око 40% становништва Општине. Прикупљање отпада врши се сваког другог дана у недељи (у просеку прикупи се 20-30 m³ отпада). Смеће, односно комунални отпад се одлаже на нехигијенска сметлишта. Према подацима Министарства животне средине на подручју Општине регистровано је 11 дивљих депонија (од тога 4 у коритима водених токова). Централна општинска депонија се налази у атару насеља Доња Трница на неусловној локацији у близини потока који се улива у реку Пчињу. Осим општинског центра, организованим прикупљањем отпада највише су обухваћени атари насеља Радовница, Доњи Стајевац, Шајинце и Ново Село. Продукован отпад (комунални, медицински и индустријски) прикупља се у измешаном стању, без претходног поступка сепарације. Трајно решење је предложено Студијом избора локације комунално-санитарне депоније за општине Јужног поморавља. Општина Трговиште је укључена у будуће дугорочно решење за период од 30 година, којим се планира регионална депонија комуналног отпада на територији општине Врање, а трансфер станица у општини Бујановац.

Гробља: Хумана гробља постоје у свим насељима општине и она су сеоска класично-архитектонско-традиционалног типа. У појединим насељима гробља су попуњена, тако да се јавља потреба за ширењем где је то могуће, а у другим случајевима је потребна нова локација. Без обзира што су насеља углавном ратарско-сточарска, није формирано гробље за угинуле животиње.

Постојање већег броја сточних фарми и активно бављење сеоског становништва пољопривредом и сточарством представља приоритет у третману са угинулим животињама.

Зелене пијаце: У граду постоји само једна пијаца без посебног одвајања зелене од млечне пијаце.

Енергетски ресурси: На територији општине Трговиште, осим делом дрвне масе и хидро потенцијала, нису присутни остали енергоресурси. Насеља општине се снабдевају енергентима који се транспортују на локална стоваришта и продајне пунктове. Електричном енергијом се снабдевају из производних и преносних система Републике Србије. За загревање објеката у зимском периоду се као огрев користи дрво и угаљ.

Електроенергетска мрежа: На територији предметне општине налазе се преносне и дистрибутивне мреже и објекти који су саставни део Електромреже Србије. Насеља на подручју општине Трговиште се електричном енергијом снабдевају из ТС "Трговиште" 110/35 kV, преко далеководне мреже напонског нивоа 35 kV и преносно-дистрибутивне напонског нивоа 10 kV. Присутни напонски нивои су 35 kV, 10 kV и 0,4 kV. Са напонског нивоа 35 kV, помоћу две ТС 35/10 kV (ТС „Трговиште“ и ТС „Радовница“), напон се обара на 10 kV мрежу која је развијена до свих насеља. У насељима се помоћу ТС 10/0,4 kV напон доводи на потрошачку мрежу. Снабдевање електричном енергијом обезбеђено је за сва насеља, а реконструкција ниско-напонске електроенергетске мреже је започета у највећем делу општине. Капацитети постојећих ТС 10/0,4 kV условно задовољавају тренутне потребе за електричном енергијом, тако да у наредном планском периоду треба повећати инсталисану снагу. Изградња јавне расвете је започета.

Телекомуникације и поштанска мрежа: Територија Општине је покривена поштанском, телеграфском и телефонском мрежом, као и мрежама мобилне телефоније и телевизијског и радио преноса. Различит је степен просторне и функционалне развијености поменутих мрежа, тако да је неопходна њихова модернизација, комплетирање и ширење према концентрисаним корисницима (насеља, производне зоне и саобраћајни терминали). На територији општине је прикључено 487 телефона на 5091 становника што износи 9 телефона на 100 становника. Према овом критеријуму стање се може оценити као веома незадовољавајуће, јер је број телефона знатно испод просека у Републици Србији (око 37 телефона). Разлози мале густине телефона по броју становника су последица ниске густине насељености (14 становника/km²) и чињенице да 80% насеља има мање од 100 становника. Стога није извршена модернизација телекомуникационих капацитета. Поштанским саобраћајем и услугама су покривена сва насеља општине, а 3 поште се, налазе у: Трговишту, Доњем Стајевцу и Радовници. Број пошта са шалтерима задовољава потребе становништва и нема потребе за објектима овог типа услуге. Функционисање мобилне телефоније омогућено је преко постојеће 4 базне станице. Остале телекомуникације се обављају преко постојећег комутационог система.

Радио и ТВ мрежа: Према Регистру дозвола РРА, општина Трговиште припадајапрвој радиодифузној области (РО 1). Потпуна покривеност радио и ТВ сигналом националних и регионалних емитера није изражена на целој територији општине. Од станица са регионалном покривеношћу на територији општине програм емитује Радио Врање. Локални емитер према Регистру дозвола РРА је радио станица Радио Трговиште (ОД Спекар Плус Трговиште).

Интернет: Део становништва има могућност прикључка на широкопојасни интернет. Брзина преноса за приватне кориснике су још увек ниска. Општина Трговиште има своју званичну Интернет презентацију на адреси: <http://www.trgoviste.rs/>. На њој се могу наћи основни подаци о самој општини и локалној самоуправи. На самој Интернет страници могу се преузети релевантни документи, фотографије, а омогућен је и контакт путем електронске поште са надлежнима у Општини.

5.1.11. Животна средина

Основни проблеми у погледу квалитета животне средине односе се на угроженост простора од неповољног дејства бујичних токова и процеса ексцесивне и јаке ерозије, појаве поплавних таласа (пре свега у долинама Пчињске и Козједолске реке), нерегулисано питање одвођења комуналних отпадних вода, односно локације постојеће депоније комуналног отпада. Главни извори загађивања ваздуха су индивидуална ложишта домаћинства (главни енергент је дрво током јесењих и зимских месеци) и саобраћај дуж пута Врање-Трговиште-Босилеград. Остали загађивачи ваздуха (станице за напајање горивом, сметлишта комуналног и осталог отпада, итд.) дисперзно су размештени у простору и не утичу у већем обиму на здравље становништва. Загађивање површинских и подземних вода је последица следећих фактора:

- испуштања непречишћених комуналних отпадних вода из насеља у природне реципијенте без одговарајућег третмана (река Пчиња);
- неизграђености канализационе инфраструктуре, односно непрописно изграђених септичких јама;
- појава депонија и сметлишта отпада у близини речних токова;
- одлагања амбалажног и другог кабастог отпада у непосредној близини речних корита,
- неконтролисана употребе агрохемијских средстава у пољопривредној производњи;
- спирања запрљаних коловозних површина атмосферским падавинама, итд..

Сви водотоци на подручју Општине убрајају се у незагађене водене токове. Проблем за тачно и аргументовано оцењивање квалитета вода је непостојање мерних станица за анализе хемијског и биолошког загађења, као и непостојање сталних података о квалитету подземних вода. Квалитет воде реке Пчиње до сада није испитиван (сврстава се у I класу квалитета вода). Квалитет земљишта није угрожен у значајнијој мери. С обзиром да се средства за заштиту биља (инсектициди) релативно брзо разграђују, пољопривредне површине под ратарским културама нису угрожене у већој мери од ове врсте загађивања. Значајнији извори загађивања земљишта су неуређене депоније и сметлишта комуналног отпада, односно објекти изграђени ван граница грађевинских рејона насеља, на пољопривредном земљишту високих бонитетних класа. У мањој мери, деградацији земљишта доприносе депозиција седиментних материја из ваздуха и саобраћајна фреквенција дуж регионалних путних праваца (услед таложења честица олова који се продукују путем издувних гасова моторних возила и заслањивања земљишта, као последица посипања соли натријум-хлорида ради одржавања путева током зимске сезоне). У свим сеоским насељима значајан извор загађивања земљишта представљају септичке јаме и упојни бунари. Земљиште у околини бројних мањих водотокова је плављено у периоду поводња, али и угрожено ерозионим процесима. Иако нема систематског праћења нивоа и учесталости буке, као и праћења утицаја на здравље људи, евидентно је одсуство значајнијих извора који кумулативно продукују акустично загађење. Евентуална прекорачења дозвољених нивоа буке краткотрајног су интензитета, и претежно се односе на буку пореклом од друмског саобраћаја дуж пута Врање-Трговиште-Босилеград (најчешће у зони насеља Трговиште). Евакуација чврстог отпада и чишћење мањих депонија, тј. санација сметлишта не одвија се на задовољавајућем нивоу, а третман опасног отпада не врши се у складу са законском регулативом. Организовано прикупљање отпада и управљање депонијама на подручју Општине у надлежности је Јавног комуналног предузећа „Комуналац“ из Трговишта. Прикупља се кућно смеће из стамбених зграда и смеће из радних организација и друштвених установа. Одвоз на депонију се врши специјалним транспортним средствима, камионима-смећарима. Комунални и остали отпад одлаже се на централну општинску депонију у атару насеља Доња Трница, на неусловној локацији у близини потока (током јаких падавина водени поток са брда односи отпад у реку) који се улива у реку Пчињу (600 м од реке Пчиње). Локација депоније није ограђена, нема дренажни систем и бунаре за евакуацију отпадног гаса, а није регистровано ни прекривање тела депоније земљаним материјалом. Сабијање отпада се такође не врши, услед непостојања компактора. Негативан утицај депоније на животну средину огледа се у загађивању ваздуха, контаминацији земљишта, загађивању површинских и подземних вода, а представља и могући извор заразе и ширења непријатних мириса у непосредној околини.

У погледу угрожености простора од дејстава елементарних непогода и удеса (акцидената) основне опасности прете од појаве великих вода реке Пчиње, Трипушнице и Козједолске реке, односно плављења речних токова околних пољопривредних и изграђених површина (најчешће током пролећних месеци). Остали површински токови припадају хидролошком сливу реке Пчиње (најзначајније реке су Лесничка, Кођурска и Мала река), од којих су многи бујичарског карактера и представљају примарне факторе интензивирања ерозионих процеса. Рачуна се да је око 70% Општине нападнуто процесима ерозије, и то експесивне (претеране), јаке и средње јачине (посебно у атарима насеља у долинама Пчиње, Трипушнице и Козједолске реке и на просторима уз државну границу са Републиком Македонијом). Према расположивим подацима, слив реке Пчиње представља најугроженији простор Републике Србије у погледу интензивности ерозионих процеса (20% слива се налази под експесивном ерозијом), што је великим делом и последица неконтролисане сече и крчења шума.

5.2. Партиципативна анализа потреба и потенцијала у општини Трговиште

Проблеми и потенцијали излистани на ПЛА/ПРА радионицама, током интервјуа са заинтересованим странама (представници приватног, јавног и цивилног сектора) и анкетирања груписани су рема заједничким карактеристикама и одређена је њихова нумеричка вредност. Три доминантна проблема у општини Трговиште су: Лоша и неразвијена инфраструктура (37%), Слаба конкурентност и неразвијеност привреде (27%) и Ограничен приступ социјалним и јавним сервисима и тржишту капитала (22%). Поред саобраћајне и комуналне инфраструктуре, изградња бизнис инкубатор центара препозната је као веома важна како би се смањила незапосленост.

Табела № 20.: Приоритетни проблеми општине Трговиште

№	Категорија проблема	Заступљеност	РАНГ
1	Лоша и неразвијена инфраструктура	37%	1
2	Слаба конкурентност и неразвијеност привреде	27%	2
3	Незапосленост и сиромаштво	10%	4
4	Ограничен приступ социјалним и јавним сервисима и тржишту капитала	22%	3
5	Миграција	4%	5

Лоша и неразвијена инфраструктура: Скоро 40% проблема о којима су мештани села говорили на ПЛА/ПРА радионицама и током интервјуа заинтересованих страна односила се на инфраструктуру.

Табела № 21.: Листа инфраструктурних и социокултурних проблема у општини Трговиште

Инфраструктурни проблеми	Социокултурни проблеми
1. Лоше стање локалних путева 2. Неадекватан јавни превоз 3. Неасвалтиране улице 4. Недостатак канализације 5. Недостатак Телефонске мреже и Интернета 6. Нема уличног осветљења 7. Непостојање контејнера за смеће 8. Непрочишћени путеви 9. Нерационална потрошња воде 10. Нерегулисано речно корито 11. Нерегулисано водоснабдевање 12. Отежано снабдевање електричном енергијом 13. Порушени мостови 14. Постојање дивљих депонија	1. Нема културних садржаја 2. Лоша информисаност (мали бриј ТВ канала) 3. Проблеми младих и жена 4. Села у одумирању 5. Руинирани задружни домови 6. Нема игралишта за децу и омладину 7. Слаба заступљеност социјалних сервиса

Приступ социјалним и јавним сервисима и тржишту капитала: У погледу значаја и доступности појединих сервиса и институција за квалитет живота руралне популације општина Трговиште не застаје за сличним општинама у региону . Тако нпр. доступност здравствених и финансијских услуга (амбуланте и апотеке, банке) није адекватна потребама. Финансијски сервиси (банке) такорећи не постоје ако се не рачуна пошта и управа трезора. Постоје одређени рурални сервиси као што су издвојена одељена основних школа, продавнице, месне канцеларије, игралишта... Највеће незадовољство изражено је у вези са доступним здравственим услугама и културним животом у селу. У целој општини је присутан проблем недостатка стручне помоћи у пољопривредној производњи.

Слаба конкурентност и неразвијеност привреде: Досадашњи привредни развој је у првом реду био везан за коришћење потенцијала за пољопривреду и кроз ангажовање мање квалификоване радне снаге. Предузетништво је недовољно развијено. Као разлог слабог предузетништва испитаници из приватног сектора наводе компликовану администрацију и недостатак сопствених средстава за улагања. Недовољна средства повлаче за собом и слаб маркетинг, те је наступ на тржишту за предузетнике из ових крајева веома отежан. Испитаници из приватног сектора виде високе камате, ризик отплате и процедуре пријављивања за кредит као главна ограничења у обезбеђивању средстава за функционисање привредних ентитета. Индикативан је податак да чак 63% предузетника никад нису покушали да добију средства из развојних фондова а само 25% је успело добити неку врсту кредита. Учесници истраживања су сагласни, да је најважнији фактор за економски развој општине, пораст запослености. Локална заједница слабо користи средства различитих фондова који су на располагању јер недостају информације о њима. Фондови који су најчешће присутни на овом подручју су програми самозапошљавања (Национална служба за запошљавање и Фонд за развој), субвенције Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде и Министарства рада и социјалне политике, Канцеларија за одрживи развој недовољно развијених општина и од 2013 ИПА програм прекограничне сарадње Бугарска Србија. Мали посед, застарела механизација и агротехника, недостатак квалитетне стоке у структури свих идентификованих проблема примарне пољопривредне производње заузима 40%. Пољопривредна производња је екстензивна и није тржишно оријентисана, заснована је на застарелој механизацији и технологији. Ниска продуктивност узрокована малим сточним фондом и лошим расним саставом стоке појављује се као проблем у 90% села у општини. Просечно пољопривредно активно домаћинство поседује до 2-3 грла стоке неповољног расног састава и малих производних капацитета. Производња житарица се своди на производњу за сопствене потребе, док је производња са тржишним вишковима, односно степен реализованих производа на тржишту само 34.53%. Разлози за то се налазе, пре свега, у томе што је већи део обрадивих површина недоступан за обраду механизацијом, у уситњености поседа, лошим прилазним путевима за употребу механизације и лошем квалитету земљишта. Објекти за узгој стоке не задовољавају основне зоохигијенске услове. Под тим се, пре свега, мисли на постојање адекватне квадратуре и природне вентилације. У општини је идентификован проблем непостојања објеката за додатне активности на имању, као што је прерада производа. Производња млечних производа се обавља углавном у деловима стамбеног простора и не постоји потребна опрема. У воћарској производњи се уочава недостатак одговарајућих капацитета за прераду. Недостатак основне механизације се појављује као проблем у свим селима где су спроведена истраживања. У свим селима је просечна старост присутне механизације износи од 20 до 30 година. Недостатак организованог и сигурног откупа утиче на смањење сточног фонда и обима пољопривредне производње. Производи из примарне пољопривреде и производи из домаће прераде (90%) продају се локалном становништву углавном у урбаним деловима општине (локална пијаца Трговиште) и закупцима. Од производа из домаће прераде најзаступљенији су: ајвар (17%), џем, компот, слатко (24%), ракија (15%) и млечни производи сир, урда (40%). Ако се узму у обзир проблеми са путном инфраструктуром набавка репроматеријала и пласман пољопривредних производа за већину сеоског становништва представља велики проблем. Трећина територије општине је под шумама које су углавном (84%) у приватној својини. Међутим због недовољно развијене шумске инфраструктуре идентификована су уска грла у шумском репродукционом ланцу. Сакупљање шумских плодова и лековитог биља које врши локално становништво на целој територији општине представља извор додатних прихода. Откупна места углавном су организована од стране откупљивача који се дужи временски период баве прикупљањем и откупом шумских плодова.

Табела № 22.: Проблеми у примарној пољопривредној производњи у општини Трговиште¹⁵

Група Подгрупа	Проблеми у примарној пољопривредној производњи	Удео
I	Сточарство, воћарство и повртарство	
1	Мали сточни фонд	12%
2	Лош расни састав стоке	
3	Грла нису уматичена	
4	Немогућност наводњавања	
II	Производни објекти	
1	Неадекватни објекти за узгој стоке	7%
2	Нема објекта за прераду	
III	Земљиште	
1	Лош квалитет земљишта	10%
2	Мали и уситњени поседи	
3	Појава ерозије и поплава	
IV	Механизација	
1	Застарелост механизације	11%
2	Недостатак основне механизације	
3	Недостатак ситне механизације и прикључних машина	
V	Стручна помоћ и удруживање	
1	Недостатак стручне помоћи	19%
2	Недовољна информисаност	
3	Нема противградне заштите	
4	Недостатак подстицајних средстава	
5	Нема задруге	
VI	Радна снага	
1	Неповољна старосна структура	22%
2	Недостатак младе радне снаге	
3	Недостатак стручних кадрова	
4	Незапосленост	
5	Миграција радне снаге - одлазак из села	
6	Старија Домаћинства без примања	
VII	Тржиште	
1	Неорганизовано тржиште	19%
2	Недостатак повољних кредита	
3	Неорганизован откуп пољопривредних производа	
4	Недостатак репроматеријала	
5	Високе цене репроматеријала	

Незапосленост и сиромаштво: Општина Трговиште нема активну индустрију а предузетништво је веома слабо развијено, што као последицу има високу стопу незапослености. Посебно је наглашен проблем запошљавања домаћица, пољопривредница и младих жена. Основни проблеми у запошљавању жена су неадекватна квалификациона структура, дискриминација по старости је већа него за мушкарце, притисци ради одлагања закључења брака и родитељства и друго. Препреке у samozapošljavanju су недостатак почетног капитала, несигурност економског окружења, кредитна неспособност, недостатак власништва над некретностима, недостатак знања и вештина за предузетништво, недостатак самопоуздања и подршке.

Миграција: Најважнији социјални проблем општине представља депопулација сеоских средина и напуштање општине од стране млађе популације због изузетно лоших услова живота и немогућности запошљавања. Овоме треба додати и неповољну старосну структуру села.

¹⁵ Резултати ПЛА/ПРА истраживања 2011/2013: ситуациона анализа.

Овај проблем је идентификован у 80% села, док у укупној структури свих проблема улази са 4%. Додатни проблем који се јавља јесте присуство великог броја неожењених људи као последица лошег живота на селу. Села у општини су далеко мање атрактивна за живот од урбаних центара превасходно због недостатка културних и забавних садржаја, нарочито оних који би одговарали потребама деце и младих у руралним заједницама. То је истовремено и један од најважнијих разлога који утичу на то да рурална популација свој квалитет живота оцењује као лош. Већина радно способних чланова газдинстава су ангажовани на пословима ван пољопривреде (већином сезонски послови на грађевини и/или шумарству) зато је изражена сезонска миграција радно способног становништва. У сточарској производњи се, због екстензивног начина узгоја и недостатка сезонске радне снаге појављује као важан узрок смањења сточног фонда. Заостатак у развоју у протеклом периоду је резултирао миграцијама људи са села у друге градове и емиграцијом младих људи са села.

Природни и производни потенцијали: Природни услови и природни ресурси према ставовима учесника истраживања заузимају 47% идентификованих потенцијала. Потенцијали који обезбеђују добру основу за развој су очувана животна средина, природни ресурси, близина коридора 10 и радна снага. Ови потенцијали пружају могућност за развој туризма и органске производње, али и покретање одрживог коришћења обновљивих извора енергије. Читаво подручје се одликује разноврсним природним и богатствима (шуме, водни потенцијал за хидро електране и сл.). Нажалост она су недовољно (или никако) економски валоризована.

Табела № 23.: Потенцијали општине Трговиште

№	Категорија потенцијала	Заступљеност	РАНГ
1	Повољни природни услови: географски положај, клима, и очувана животна средина	27%	1
2	Природни ресурси: вода, шуме, земљиште, шумски плодови и лековито биље	22%	3
3	Људски ресурси	7%	5
4	Диверсификација активности на газдинствима: сеоски туризам, прерада и паковање производа, пчеларство, органска пољопривреда, изградња хидроцентрала, грнчарство...	25%	2
5	Пољопривредна производња: повртарство, воћарство, сточарство	19%	4

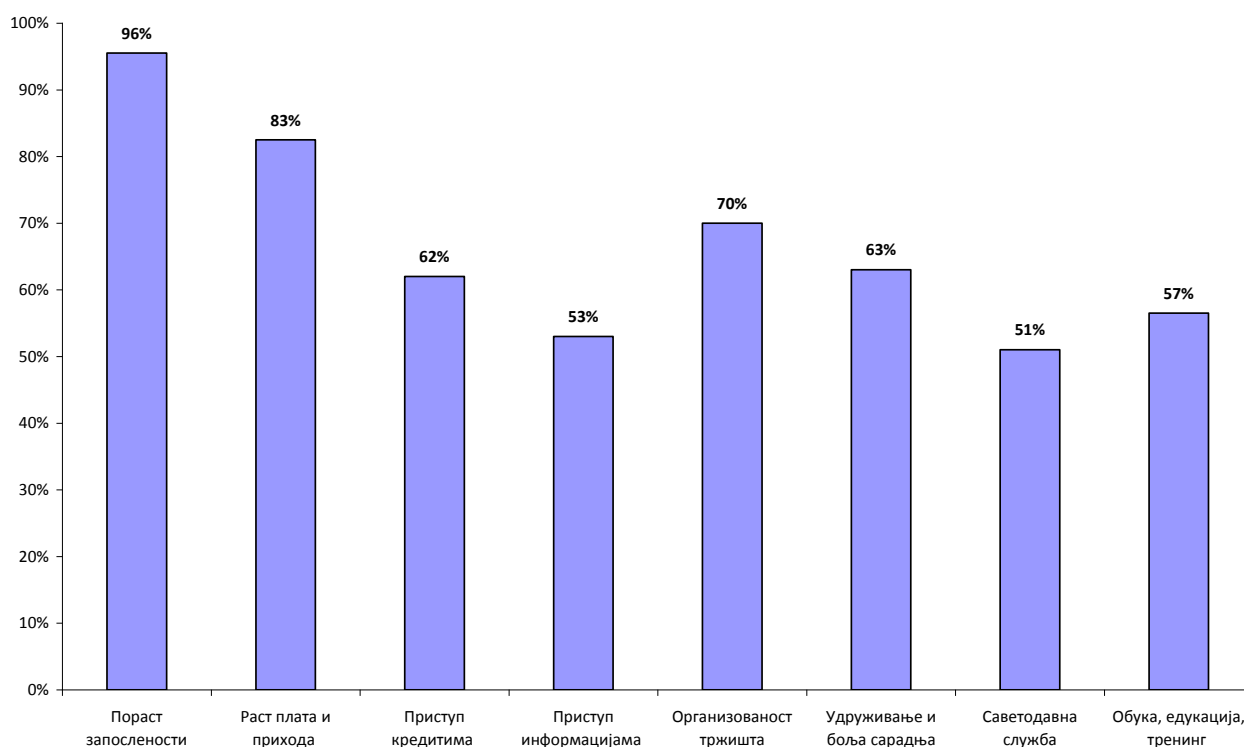
Општина има значајне потенцијале у виду brownfield (запуштених, неискоришћених) локација, које могу понудити инвеститорима под повољним условима, уз обавезу запошљавања локалног становништва. Ово се првенствено односи на покретање Пчиње, предузећа које је некада запошљавало велики број радника. Изградња бизнис инкубатор центара препозната је од стране приватног сектора као веома важна активност која би допринела смањењу незапослености. Учесници истраживања виде повећање информисаности о потенцијалима општине, привлачење инвестиција, маркетинг, развој инфраструктуре, отварање граничног прелаза са БЈРМ, приватизација предузећа "Пчиња" и школовање кадрова у складу са потребама као могућности за повећање атрактивности општине. Пољопривредна производња је заступљена на великом броју газдинства и у основи се производи за сопствену потрошњу док се мање количине пољопривредних производа продају на тржишту. Ово је посебно битно за удаљеније руралне области. Приходе од продаје ових производа газдинство користи за куповину семена, садног материјала, плаћање трошкова у продавницама, плаћање здравствених услуга, образовање и путовања. Општина располаже природним потенцијалима за развој воћарске производње. Међутим, као основни проблем за интензивирање производње истиче се недостатак радне снаге, смањење сточног фонда, недостатак инвестиција и недостатак едукативних програма, који би произвођаче упутили у савремене токове пољопривредне производње. Недостатак ситне механизације и потребних сервиса, који би пружили стручну помоћ произвођачима, додатно отежава позицију пољопривреде у општини. Код 40% села у општини повртарство се појављује као најважнији развојни потенцијал.

При том се мисли на пластеничку производњу повртарских култура и производњу на отвореном. У општини је забележено повећање броја кошница пчела што указује на добар потенцијал за развој пчеларства. Постоји интересовање за производњу органске хране. Највећи део послова на фармама обављају чланови домаћинства 62.07 %. Приметно је мање ангажовање сезонске радне снаге (24.14% случајева). Учесници истраживања виде могућности за унапређење агробизниса кроз оснивање и пружање подршке постојећим малим и средњим предузећима, са нагласком на она чија је основна делатност прерада пољопривредних производа, дорада и пласман шумских плодова и лековитог биља и органска производња. Представници сва три сектора сматрају пољопривреду значајну за развој општине. На другом месту идентификованих потенцијала са 25% долази диверсификација активности на газдинствима која обухвата: сеоски туризам, прерада и паковање производа, производња ракије, пчеларство, органска пољопривреда, изградња хидроцентрала, грнчарство, експлоатација приватних шума, примарна прерада дрвета. . . Природне вредности општине, разноврсни облици геолошко морфолошких и културних добара, поједини облици културног наслеђа представљају потенцијал развоја сеоског туризма. Мештани села у којима је спроведено ПЛА/ПРА истраживање истичу локалне специфичности које се могу ставити у функцији сеоског туризма: културна манифестација Дани Преображења, река Пчиња, и сл. Постоје природни и социјални потенцијали за развој туризма међутим ови потенцијали нису у потпуности искоришћени. Природне лепоте и велики број незапослених поготову жена представљају развојну шансу сеоског туризма. Захваљујући очуваној животној средини и релативно ниском степену загађености, општина има потенцијала за развој органске производње и екотуризма. Стварање функционалне сарадње између домаћинстава која се баве производњом, прерадом и пружањем услуга (у туризму) и њихово заједничко наступање на тржишту је једина могућност за унапређење квалитета живота у селима општине. Стари занати, производња сувенира, пласман шумских плодова и лековитог биља, као и печалбарство су препознати као основни извори диверсификације у овом крају. Сакупљање шумских плодова и лековитог биља представља јак потенцијал, јер становништво поседује потребно знање и вештине потребне за организовану експлоатацију ових природних ресурса. Код 80% села прикупљање и продаја шумских плодова представља сезонски извор прихода за домаћинства. Откупна места углавном су организована од стране откупљивача који се дужи временски период баве прикупљањем и откупом воћа и шумских плодова. Неке од откупних станица имају и своје расхладне капацитете и коморе за чување робе. Прерада повртарских и воћарских производа је заступљена на пољопривредним газдинствима, међутим највећи део прерађевина се користи за сопствене потребе. Производи кућне израде домаћа ракија, ајвар, џемови, компоти, сокови представљају потенцијал који се може успешно комбиновати са сеоским туризмом. Општина има знатне шумске и водне ресурсе. О шумама у брине ЈП Србија Шуме без обзира на власништво. Шуме у приватном власништву у 80% користе се за експлоатацију огревног дрвета. Огревно дрво је код већине газдинства додатни извор прихода. Мања количина техничког дрвета се преради до нивоа полу фабриката (даске, летве, штафне, . .). Водни потенцијал за изградњу рибњака је идентификован код 5 села док је код 5 села потенцијал за коришћење овог ресурса - изградња мини хидроцентрала. Код 5% села постоји интересовање за оснивање задруге, али не постоји знање о разним моделима удруживања нити о механизмима удруживања, тако да се о задругама говори на основу некадашњег искуства. Вредни људи и релативно повољна старосна структура појављује као најважнији развојни потенцијал код 20% села. Присуство радно способног становништва и младих се у овим селима појављује као важан разлог за позитивну оцену развојних перспектива. Већина испитаних домаћинстава у општини су регистрована пољопривредна газдинства, користе земљу у пољопривредне сврхе и обрађују је. Учесници истраживања сматрају да је неопходно извршити усклађивање програма образовања на подручју општине са потребама тржишта рада. Неформално образовање у виду семинара, тренинга и предавања учесници истраживања сматрају битним али га треба додатно унапредити, првенствено када су у питању обуке за припрему развојних пројекта и привлачења инвестиција. Резултати истраживања показују да су приоритети за унапређење услова живота у селима и уопште у општини Трговиште везани за валоризацију природних ресурса и развоју привреде. Ови приоритети произилазе из идентификованих проблема и потенцијала и могу се сврстати у 5 категорија (Табела № 24.).

Табела № 24.: Приоритети за развој општине Трговиште

№	Назив приоритета	Заступљеност	РАНГ
1	Развој привреде	39%	1
2	Запошљавање	23%	2
3	Развој инфраструктуре	16%	3
4	Заустављање миграције и оживљавање села	12%	4
5	Отварање граничног прелаза са БЈРМ	8%	5

График № 11.: Најважнији фактори за економски развој општине

Први приоритет у развоју општине учесници истраживања су идентификовали развој привреде. Заједно са развојем физичке и економске инфраструктуре чине 55% главних приоритета који могу остварити повећање запошљавања који је уједно други приоритет у развоју. развој привреде се посматра кроз отварање малих и средњих предузећа, развој пољопривреде, развој туризма и енергетике - изградња хидроелектрана и диверсификације активности на пољопривредним газдинствима. Оцењујући важност појединих фактора/индикатора развоја учесници истраживања су сагласни да пораст запослености и раст плата и прихода имају највећи значај за њих. Општина Трговиште има веома мало средстава за финансирање руралне економије. Доступност државних фондова је недовољна и немају довољно информација о тим фондовима. Решење виде кроз организовање стручних тимова и ангажовање спољних саветника. Прилику за финансирање инфраструктурних пројеката испитаници виде из фондова Европске уније и других међународних донатора. Потребно је унапредити спремност и способности локалне заједнице за препознавање доступних фондова и припрему конкурсне и пројектне документације. Прекогранична сарадња је шанса која може имати позитиван утицај на развој општине. Општина има веома повољан положај за сарадњу са суседним државама (Бугарска, Македонија), па су му доступни и различити извори финансијске подршке (прекогранична сарадња) у те сврхе. Учесници истраживања виде прекограничну сарадњу, пре свега, кроз размену искустава, знања и примера добре праксе. Око 70% учесника истраживања сматра да ослонац у развоју општине требају да буду држава и локална самоуправа.

Старосна структура села је неповољна у 80% села у општини. Старачким домаћинствима обухваћена су она двочлана или једночлана домаћинства чији су чланови старији од 65 година и смањене радне способности. Присуство самачких и старачких домаћинстава у укупној руралној популацији општине креће се око 37%. Њихова зависност од пензија и социјалних давања је већа од 90%, док је искоришћеност ресурса од 5% до 50%. У оним старачким домаћинствима у којима је још увек присутан скроман обим искоришћености ресурса ради се о производњи за сопствене потребе и потребе чланова домаћинстава која живе у граду. Скоро сва испитана домаћинства у одабраним селима општине (97%) имају више од једног члана, а код већине је најмање један члан између 20 и 40 година старости (85%). Скоро да нема домаћинстава у којима је више од једног члана запослено ван пољопривреде (свега 3%) и скоро сви носиоци домаћинстава и доносиоци одлука су старији мушкарци (88%), преко 50 година старости (просек година износи 51,64). Домаћинства у којима су жене доносиоци одлука има само 11%. ИД карте потврђују да су доносиоци одлука у свим домаћинствима мушки чланови популације, осим у случају самачких домаћинстава. Феминизација села, због миграција мушке радне снаге у градове ради запослења, није потврђена. Степен образовања жена је незадовољавајући и доприноси њиховом неравноправном положају. Оне у домаћинству немају посед и економски су зависне. Иако у 60% домаћинстава доносе самосталне одлуке о организацији послова у домаћинству, организација послова на имању и продаја пољопривредних производа не укључује и одлучивање женских чланова. Жене чешће поседују додатне вештине и знања и то у преради млека, воћа и поврћа и народној радиности. Оне су заинтересоване за додатну едукацију ради унапређења постојећих вештина и могућности њихове економске експлоатације. Анкетно истраживање је показало ниску заступљеност младих у одлучивању (испод 24%). Ово је последица тога што млађи чланови домаћинства (који су најчешће завршили средњу школу) своју перспективу виде у запослењу ван домаћинства, и не преферирају да се укључују у руковођење газдинством уколико није неопходно. Један од разлога незадовољавајуће старосне и полне структуре доносиоца одлука у домаћинствима је социолошке природе и последица је патријархалних породичних односа. Просечно домаћинство у општини има: 3 – 4 члана домаћинства, 4-5 ha земље, воћњак, више од 3 грла крупне стоке, 7- 10 грла ситне стоке (овце, козе, свиње), ванпољопривредне приходе остварују од плате и/или пензије, поседују основну пољопривредну механизацију трактор или мотокултиватор са прикључним машинама (фреза, косачица, приколица и сл.) , остварују приходе од пољопривреде без већих тржишних вишкова и за радове у пољопривреди користе сопствену радну снагу. Присуство имућнијих домаћинстава у општини се креће до 1%. Таква домаћинства су одређена већим степеном пољопривредне производње, са значајнијим тржишним вишковима из сточарске, воћарске и повртарске производње, присуством радне снаге и способности ангажовања сезонске радне снаге и присуством ванпољопривредних извора прихода, који најзначајније одређују економски систем оваквих домаћинстава. На основу категоризације животног стандарда, удео угрожених домаћинстава (домаћинства испод просека) у општини износи 69%. У ову групу улазе сиромашна, старачка и самачка домаћинства. Ово је забрињавајући и алармантан податак о стању руралне економије у општини Трговиште. Образовна структура чланова домаћинства показала је изузетно ниско учешће високообразоване популације у укупном броју чланова домаћинства. Свега 3% чланова домаћинства има завршен факултет, 5% вишу школу, 48% средњу школу, 36% основну школу и са недовршеном основном школом и без школе је 8%. У поређењу са националним нивоом, проценат чланова домаћинства са средњом школом је мањи, али је позитивно да је удео чланова без образовања значајно мањи од националног нивоа (недовршена основна школа у општини – 3%; национални ниво – 7%). Образложење треба тражити у чињеници да је већина испитаних домаћинстава (73%) мешовитог типа, према субјективној процени чланова, док 17% дефинише своје газдинство као пољопривредно. Мешовита домаћинства имају бољу образовну структуру у поређењу са пољопривредним, што је утврђено и за руралну популацију читаве Србије. Више од половине чланова домаћинства нема додатни посао поред пољопривреде, а и они који га обављају то не чине свакодневно, већ повремено када им се укаже прилика. Генерално посматрано степен образовања руралне популације општине је незадовољавајући. ПЛА/ПРА истраживање указује да сваки други одрасли становник има само основно образовање, док је удео средње образованих и високо образованих веома низак (средње образованих до 30% и високо образованих до 3%).

Табела № 25.: Профили сеоских домаћинстава у општини Трговиште¹⁶

Категорија		Карактеристике:	Заступљеност
ДОМАЋИНСТВА ИЗНАД ПРОСЕКА		Више од 4 члана домаћинства До 15 ха земље, 3-5 грла стоке, сточна фарма или сушара/хладњача плата и/или пензија остварују приходе од пољопривреде. поседују комплетну пољопривредну механизацију користе сезонску радну снагу	1%
ПРОСЕЧНО ДОМАЋИНСТВО		3 – 4 члана домаћинства 4-5 ха земље Поседује воћњак, више од 3 грла крупне стоке, 7- 10 грла ситне стоке (овце, козе, свиње) и 30 кокошака. Плата и/или пензија Поседују трактор или мотокултиватор са прикључним машинама (фреза, косачица, приколица и сл.) Остварују приходе од пољопривреде без већих тржишних вишкова Сопствена радна снага	30%
ДОМАЋИНСТВА ИСПОД ПРОСЕКА (69%)	СТАРАЧКА ДОМАЋИНСТВА	1 – 2 члана домаћинства 2 ха земље, мањи део обрађују. 1-2 грла стоке: 1 крава или 1 коза/1 свиња и 10 кокошака Пензија поседују стару механизацију: трактор или мотокултиватор производња за сопствене потребе	21%
	САМАЧКА ДОМАЋИНСТВА	1 члан (претежно старије особе) 1-2 ха земље (обрађује само 0.5 ха) 1 крава и/или 1-2 грла ситне стоке (свиње/козе, кокошке) Пензија или плата или незапослен- сезонски послови скромна пољопривредна механизација- мотокултиватор	16%
	СИРОМАШНА И СОЦИЈАЛНО УГРОЖЕНА ДОМАЋИНСТВА	2-3 члана који нису радно способна До 1. ха земљишта или без земље 1 крава или 1 коза, свиња и 5 кокошака раде сезонске послове Немају пољопривредну механизацију Остварују приходе од социјалних давања приход од шумских плодова Без сталих прихода	32%

Становници испитиваних села су на ПЛА/ПРА радионицама истакли потребу за стицањем додатних квалификација из различитих области пољопривредне производње, али и оспособљавање за различите активности у малој привреди и предузетништву. Највеће интересовање постоји за учешће у различитим едукативним програмима везаним за специјализацију у пољопривредној производњи и квалитету производње хране.

¹⁶ Резултати ПЛА/ПРА истраживања 2011/2013: категоризација према животном стандарду

Прихватљиви модели учења су посете стручњака селима и домаћинствима, као и организовање радионица. У женском делу популације постоји велико интересовање за упознавање са стандардима производње хране, нарочито у области прераде млека и воћа. Посматрано према изворима прихода, највећи део (73%) газдинстава спада у категорију мешовитих газдинства која своје приходе остварују делом из пољопривреде а делом из ван пољопривредних делатности. Мешовита и непољопривредна газдинства виде своју перспективу у запошљавању ван пољопривреде или у започињању сопственог бизниса. Они сматрају да њихови чланови имају специфична знања за тржиште рада. Један од разлога оваквог става је тај што испитаници дају предност формалном образовању у односу на вештине и друге способности. Они виде перспективу својих чланова у запошљавању у делатностима за које су се школовали и мало су упућени у могућности унапређења других вештина и способности. Присуство предузетника у селима се креће око 5% у зависности од села. Међу руралном популацијом млађом од 55 година од 20% до 70% њих, у зависности од села, своје приходе остварује сезонским ангажовањем на запослењима изван пољопривреде на пословима који су везани за грађевину. Мали проценат лица запослен је у државној служби или делатностима терцијарног сектора. Од укупног броја испитиваних домаћинстава само 15% обавља и неки додатни посао. Додатне послове чешће раде лица са нижом и средњом стручном школом у односу на образовању популацију. Чланови мешовитих домаћинстава и домаћинстава којима је пољопривреда додатни приход, чешће раде додатне послове. Најчешће се ради о пословима везаним за пољопривреду или физичким пословима на којима су сезонски ангажовани. Смањене могућности запошљавања и негативне перформансе тржишта рада спадају у основна обележја подручја. Чланова домаћинстава који примају пензије (пољопривредне или из радног односа) је 21%. Ово су уједно најстабилнији и најважнији извори прихода за пољопривредна домаћинства у испитиваном подручју. Пензије и плате су идентификоване у 80% села као најстабилнији извор ванпољопривредних прихода. Они у укупној структури ванпољопривредних прихода заузимају 45%. Највећи број становника села су пољопривредно активна. Узгој малих и великих преживара комбинованим системом ангажује све радно способне чланове домаћинства. У пољопривредно најактивнијим домаћинствима, овакав начин узгоја стоке (стока је на испашу од раног пролећа до касне јесени) захтева сезонску радну снагу. Чак и самачка и старачка домаћинства су пољопривредно активна, иако без производних вишкова. Врло је мали проценат младих који су свој статус везали за пољопривреду. У пољопривредним активностима на имању, жене имају високо учешће у контингенту радне снаге, нарочито у оним домаћинствима у којима су мушки чланови запослени у ван-пољопривредним делатностима (стално или сезонски). Од укупног пољопривредног земљишта само 44% се користи за производњу (оранице, воћњаци), остале површине су природни извори сточне хране (пашњаци). Анкетирана газдинства у 80% случајева имају или користе пољопривредно земљиште. Просечна величина земљишта, која се користи за различите видове пољопривредне производње износи: њиве и баште – 2.32 ha, воћњаци – 1.14 ha и ливаде и пашњаци – 2.40 ha, што указује на значајан проблем уситњености поседа. Од укупног пољопривредног земљишта, само 59% површина се користи за пољопривредну производњу. Просечно домаћинство ораничне површине користи за узгој повртарских и воћарских култура. За рурална домаћинства у општини Трговиште расположиво земљиште је, пре свега, гарант прехранбене сигурности, а само за мали број њих оно има функцију капитала. Продајом пољопривредних производа највише, до искључиво, се баве пољопривредна газдинства, она којима је пољопривреда главни извор прихода и који у пољопривреди и додатном бизнису око пољопривреде виде своју перспективу. Неповољни природни услови, ниска продуктивност и укупна неразвијеност пољопривреде у брдско-планинском подручју општине, узрокује да газдинства имају готово искључиво натуралну производњу са занемарљивим вишковима за тржиште. Социјална примања и надокнаде као главни приход чешће имају домаћинства где су жене главе породице, и домаћинства која немају земљу. Пензије су за чак 45% домаћинстава главни приход. Реч је о домаћинствима чији су доносиоци одлука старији од 55 година, чији су чланови мање запослени, ниже образовани и немају јасну визију своје перспективе. Услуге пољопривредном механизацијом, изнајмљивање опреме и наднице, као извори прихода види 12% испитиваних домаћинстава. Разлог већем проценту домаћинстава (9%) којима је надница приход је дефицит радне снаге у сезонским радним врховима у региону, те због радно интензивне производне структуре постоји потреба за радном снагом (послови у шумарству). Највећи број испитаних домаћинстава бави се производњом поврћа (42%).

Производњу ратарских култура (кукуруз, пшеница) и воћарских култура остварује по 19% домаћинства. Производња осталих биљних култура и огревног дрвета представљају значајне факторе у структури прихода домаћинства. За разлику од производње, газдинства најчешће продају воће и поврће, а у нешто мањем проценту огревно дрво. Укупан степен реализације биљне производње на тржишту, када се додају шумски плодови износи 32.23%. Обим пољопривредне производње у селима обухваћеним ПЛА/ПРА истраживањем значајно је смањен у последњих десет година. Разлози за то су многобројни: неорганизовано тржиште пољопривредних производа, ниске откупне цене, високе цене репроматеријала, лош расни састав стоке и застареле сорте воћа, као и уситњеност поседа и њихова неприступачност за обраду механизацијом. Осим наведених производних разлога, најважнији социо-културни разлог за смањење обима пољопривредне производње јесте лош демографски тренд и неповољна старосна структура села. И у оним селима у којима је старосна структура села одређена као повољна, у којима је још увек присутан довољан контингент радне снаге, нерентабилност пољопривредне производње и велика зависност домаћинства од ванпољопривредних извора прихода узрок је рапидног смањења постојећег обима производње и запуштања постојећих пољопривредних ресурса. Газдинства продају све пољопривредне производе локалним закупцима и прекупцима, на пијаци и комшијама, док задруге скоро да немају откупних активности. Већина испитаника планира да задржи исти интензитет и структуру пољопривредне производње, а само 25% планира повећање обима производње. Скоро сва испитана газдинства у општини поседују сточни фонд (95%). Газдинства продају сточарске производе трговцима, на пијаци у граду и комшијама. Највећи број испитаника планира да сточарску производњу задржи на истом интензитету, а чак 36% има у плану унапређење сточарске производње. Међутим, степен реализације сточарских производа на тржишту износи само 39.44%. Применом сезонског календара на ПЛА/ПРА радионицама одређене су најзначајније гране пољопривреде према економском статусу домаћинства и динамици активности. Ови резултати показују да у структури пољопривредне производње у општини Трговиште доминантно место са 65% заузимају повртарство и сточарство. Због несигурног и неорганозованог тржишта пољопривредних производа 50% домаћинства остварује мање значајне приходе од продаје пољопривредних производа и у њима је онај део производње који се утроши у самом домаћинству већи од оног дела производње који се продаје, а само 20% домаћинства остварује значајније приходе од продаје тржишних вишкова из пољопривредне производње. Структура пољопривредних прихода у овим селима зависи од присутности радно способних чланова у домаћинствима и степена њихове ангажованости у пољопривредним делатностима (због високе заступљености ангажовања на сезонским, ванпољопривредним пословима). Најзначајнији извори прихода из пољопривреде за таква домаћинства су приходи остварени из сточарске производње (жива стока, месо, млеко, јаја) и приходи од продаје поврћа (паприка, парадајз, купус, кромпир, пасуљ). Међутим, само у 30% домаћинства уочава се специјализација производње и усмереност на тржиште, као модел диверзификације прихода (повртарска и воћарска производња). За оваква домаћинства је пољопривреда значајан амортизер који условљава њихову социо- економску стабилност. Мале откупне цене и неорганизованог тржишта сврставају изворе из сточарства у веома несигурне. Код 50% села продаја млечних производа представља додатни извор прихода за домаћинства. У 10% села појављују се значајнији приходи од продаје воћа и прерађевина од воћа, а у 5% од продаје ратарских култура. Пчеларство се појављује као производна грана у успону. Око 10% домаћинства на територији општине остварује додатне приходе продајом меда. Сакупљање и продаја шумских плодова, као један од значајнијих сезонских извора прихода, је у успону. Структура запослености на пољопривредном газдинству и пољопривредних извора прихода указује на то да пољопривредна делатност више није основна делатност домаћинства и да недостатак других, непољопривредних, радних места у сеоској заједници и њеној околини много више угрожава руралну популацију. Нестабилно тржиште пољопривредних производа, неадекватна и недовољно специјализована производна структура (сваштарење), ниска продуктивност (лош расни састав, недостатак механизације...), недостатак радне снаге, узрокују да приходи стечени продајом пољопривредних производа нису идентификовани као најрелевантнији за опстанак и перспективу домаћинства. Највећи број руралних домаћинства у општини остварује приходе од запослења ван пољопривреде и од пензија (41%). Приходи од запослења заступљени су код 15% чланова домаћинства и за већину домаћинства то је главни извор прихода.

Ови приходи карактеристични су за домаћинства у којима је доносиоц одлуке млађе лице (25-50 година). Овај приход потиче из врло различитих извора и укључује поред сталног запослења, рад ван радног односа и друге делатности по основу којих чланови газдинства остварују сталне или повремене приходе. За рурална домаћинства доходак од запослења ван пољопривреде је врло важан јер омогућава сигурност (плате су за таква газдинства једини сигуран и редован извор прихода). Овоме треба додати низак ниво капитала и ограниченост ресурса што све заједно условљава да други потенцијални извори прихода нису довољно активирани или пак да за то не постоје објективни услови. Доходак од запослења ван пољопривреде је далеко најзначајнији за мешовита домаћинства. За мешовита газдинства, пољопривреда је извесно фактор социјалне и прехранбене сигурности, и ресурс који им омогућује почетни капитал за стварање иницијалне компаративне предности у односу на остале. Код 90% села обухваћених ПЛА/ПРА истраживањем истиче се изузетна зависност домаћинства од ванпољопривредних извора прихода. У ресурсно скромнијим домаћинствима зависност од ванпољопривредних прихода се креће и до 80%. Овај приход потиче из врло различитих извора и поред сталног запослења, пензија из радног односа и пољопривредних пензија, укључује и занатске делатности у којима радно способни чланови домаћинства остварују повремене, сезонске приходе. Социјална примања и надокнаде као главни приход се појављују у старачким и самачким домаћинствима. Од ванпољопривредних извора прихода највише се вреднују пензије из радног односа и пензије стечене радом у иностранству, пре свега, због њихове сигурности. На другом су месту плате запослених у приватном и јавном сектору а на трећем приходи од сезонских послова. Структуру извора прихода домаћинства у општини чине и приходи од социјалних давања где улазе дечији додатак, накнада за туђу негу, једнократна новчана помоћ, и сл. Према мишљењу руралне популације, ограничена пољопривредна производња има свој разлог и у непостојању организованог пласмана пољопривредних производа. 70% домаћинства би повећало свој обим производње уколико би се за њихове производе обезбедило тржиште, али своју пољопривредну перспективу виде само она домаћинства која и сада користе своје пољопривредне ресурсе у већем обиму и имају довољно радно способних чланова ангажованих на пословима на имању. Међутим само 1% испитаника сматра удруживање и развој партнерства добром приликом за унапређење производње а самим тим и пласмана. Одавде произилази потреба о изградњи свести о значају удруживања у општини. Највећи број домаћинства своју сигурност виде у побољшању економског окружења ради обезбеђивања запослења у ванпољопривредним делатностима. У удруживању се види могућност за повећање производње али под условом да их неко са стране организује и понуди повољне услове. Удружено појављивање на тржишту, јефтинија набавка репроматеријала, удружена набавка механизације решења су проблема са лошим расним саставом стоке, јер би произвођачи повећањем прихода од постојеће производње сами побољшавали расни састав стоке. Рурална популација није задовољна квалитетом живота. У погледу квалитета живота појављује се већи песимизам него у погледу процена перспектива домаћинства. На такав песимизам највећи утицај има, пре свега, лоша рентабилност пољопривредне производње, незапосленост руралне популације и њихова неконкурентност на тржишту рада. Навише се вреднију проблеми везани за незапосленост, животни стандард, обим пољопривредне производње, откуп пољопривредних производа, запостављање села и недостатак културних садржаја. Више од половине испитаних домаћинства (54%) посматра пољопривреду као могућност будућег развоја. Запослење чланова домаћинства ван пољопривреде представља могућност прогреса за 35% испитаних домаћинства, што је приближно резултатима истраживања на националном нивоу (39%). Покретање сопственог посла (8%) је виђено као додатна могућност развоја домаћинства у селима општине. У том смислу, 32% испитаника дефинише интензивирање коришћења сопственог земљишта, а 24% сточног фонда као свој план за будућност. Највећи број (83%) испитаних домаћинства није предузело никакве активности у циљу покретања новог посла у последњих пет година. Свега 7% домаћинства је започело нови посао и успело (занатство, сакупљање шумских плодова, трговина), док је 10% испитаника покушало, али није успело у започињању новог посла. Нови послови и делатности које су започела газдинства: прерада и паковање хране, превоз робе, сакупљање шумских плодова, производња лековитог биља, кућна радиност, и продавница мешовите робе. Основни проблеми и ограничења са којима су се носиоци газдинства сретали у покушајима започињања новог посла били су недостатак финансијских средстава (53%), неприступачност тржишта (16%), недостатак знања и искустава (14%) и компликована папирологија (17%).

На националном нивоу скоро 83% испитаника навело је проблем са новчаним средствима као основни узрок неуспеха, те испитаници у општини показују напредније ставове сматрајући знање и искуство битним предусловом за развој бизниса. Повољни кредити (30%), субвенције (30%) и саветодавство (20%) представљају најжељенију подршку у области руралног развоја од стране испитаних домаћинстава. Најпотребнија професионална помоћ је око услова и процедура за добијање кредита и зајмова (25%), приступа тржишту и информацијама о тржишту (20%), едукација о ђубрењу, заштити биљака, механизацији и наводњавању (43%) и удруживања (9%). Уколико би подршка и стручна помоћ биле обезбеђене, носиоци газдинстава би одлучили да интензивирају постојећу или започну нову производњу са циљем упошљавања свих чланова домаћинства (34%), валоризације сопствених капацитета (земљиште, механизација) (36%) и искоришћена специфичних потенцијала подручја (6%). Значајан проценат испитаника (19%) комуницира са саветодавном службом само када их њени представници обиђу. Програмом помоћи пољопривреди и селу у Србији обухваћен је протеклих неколико година широк спектар мера подршке, укључујући и програме кредитирања набавке опреме, механизације, стоке, подизања засада и слично. Промоција регистрације газдинстава и система подршке била је интензивна и посвећена јој је велика медијска пажња. На националном нивоу половина испитаних домаћинстава долази до информација на неформалан начин (кроз разговор са комшијама и рођацима) или се не труди уопште да дође до информација. Испитивана домаћинства у општини показују нешто напредније навике: 33% се информисе преко радија и телевизије, 29% се информисе само преко комшија, 14% се консултује у локалној пољопривредној апотеци, а 18% чита специјализоване часописе и магazine и/или консултује локалног агронома, ветеринара и саветодавну службу. Локална заједница сматра да 56% активности/пројекта за побољшање ситуације у општини треба да реализује у сарадњи са националним и другим партнерима. Овде се пре свега мисли на обезбеђивање финансијских средстава уз кофинансирање подносиоца пројекта. Способност да се активније укључе у промени негативне ситуације учесници ПЛА/ПРА истраживања виде у повећању сопствене производње, али под условом да други социјални партнери реше проблем са плсаманом производа и кроз активнију потрагу за информацијама о субвенцијама. Повезивање произвођача и оснивање удружења/задруга препознају како њихову иницијативу.

5.3. SWOT анализа

SWOT анализа је кључни инструмент за идентификацију могућих предности заједнице општине у процесу дефинисања актуелног окружења за рурални развој на локалном нивоу. SWOT анализа представља резиме квантитативних налаза тренутног стања у руралном развоју општине. Идентификовани атрибути резултат су рада учесника радионица, представника релевантних институција и компетентних појединаца, односно Радне групе за рурални развој општине Трговиште.

S СНАГЕ	W СЛАБОСТИ
– Географски положај (Близина Коридора 10 граничних прелаза) – Очувана животна средина (вода, ваздух и земљиште) – Очуван биодиверзитет и објекти гео-наслеђа – Богатство и разноврсност природних ресурса – Природни услови за лов и риболов (ловиште Пчиња) – Шумски ресурси (шуме, шумски плодови и лековито биље – Незапослена обучена радна снага – Неискоришћени привредни објекти – Дефинисана локација индустријске зоне – Традиција бављења пољопривредом – Туристички потенцијали: река Пчиња, Козједоласка река, локалитети Вражји камен. Петрова Гора и извориште Беле Воде – Постојећа транспортна мрежа и инфраструктурни ресурси – Покривеност Општине телекомуникационим мрежама – Постојећа мрежа основних школа и здравствених објеката на територији општине – Међусобна сарадња јавних установа – Постојање објекта културе и библиотеке	– Лоша и неразвијена физичка инфраструктура • Неадекватна опремљеност насеља комуналном инфраструктуром (недостатак организованог водоснабдевања у већини насеља) • Лоше стање локалних и регионалних путева • Недостатак канализације у свим сеоским насељима • Нехигијенска сметлишта у сеоским насељима и на обалама речних токова • Недостатак постројења за пречишћавање отпадних вода • Неквалитетно одржавање постојеће инфраструктуре • Неразвијени јавни превоз између сеоских насеља • Велики број нехигијенских септичких јама у сеоским насељима • Недовољно ефикасна електро и телекомуникациона инфраструктура – Појава бујичних поплава и негативних процеса услед ерозије – Удаљеност од регионалних центара – Неповољне демографске тенденције и изражена миграција становништва – Висока незапосленост и сиромаштво – Недовољна развијеност предузетништва и малих и средњих предузећа – Недостатак радних места – Неорганизовано тржиште – Слаба конкурентност и неразвијеност привреде – Неискоришћеност постојећих привредних капацитета – Недовољна заинтересованост инвеститора за улагање у привредни сектор – Недовољна опремљеност смештајним и услужним капацитетима – Недовољна промоција привредних и туристичких потенцијала – Недостатак финансијских средстава – Екстензивна пољопривреда, мали и уситњени поседи и мали сточни фонд – Недовољна информисаност о могућностима за коришћење финансијских средстава – кредита, грантова – Велики број неписмених (6%) – Недовољна техничка опремљеност школству и здравству – Неусклађеност образовних профила са потребама тржишта – Недостатак културних садржаја и неизграђеност спортске инфраструктуре

О

МОГУЋНОСТИ (шансе)

- Развој малих и средњих предузећа и предузетништва
- Кредити и подстицај за развој привредних друштава и предузетништва у недовољно развијеним општинама преко фонда за Развој РС.
- Развој сточарства, воћарства и повртарства
- Развој органске пољопривредне производње
- Подизање нивоа знања пољопривредних произвођача у циљу повећања конкурентности
- Изградња мини фарми и мини погона за прераду пољопривредних производа.
- Изградња мини хидроелектрана на речним токовима.
- Развој сеоског, излетничког и зимског туризма.
- Отварање производних погона и пољопривредних задруга.
- Интегрисано управљање отпадом на регионалном нивоу.
- Могућност реализације новог граничног прелаза са Македонијом.
- Прекогранична сарадња.
- Опредељеност локалне самоуправе за подршку економском развоју.
- Јачање капацитета локалне самоуправе
- Промоција етно-културних вредности општине
- IPARD фондови ЕУ
- Развој руралне инфраструктуре уз подршку из буџета РС и ЕУ фондова

Т

ПРЕТЊЕ

- Неравномерни регионални развој
- Наставак негативног демографског тренда
- Незаинтересованост инвеститора
- Одлив стручног кадра
- Повећање броја старачких домаћинстава
- Одлазак младих из села
- Недовољно усвајање средстава подршке руралном развоју МПШВ и ЕУ због слабих финансијских капацитета
- Недостатак инвестиција у пољопривреду и прераду пољопривредних производа
- Недостатак пољопривредне механизације
- Велике осцилације у обиму производње, квалитету и тржишним ценама пољопривредних производа
- Све оштрији прописи у погледу безбедности, заштите животне средине и добробити животиња
- Елементарне непогоде -Поплаве

5.4. Визија, стратешки циљеви и приоритети у руралном развоју општине

Одрживи развој је основна одредница и вредност овог документа, а под тим се подразумева развој који иде у сусрет потребама садашњости тако да се не угрожава будућних генерација да задовоље сопствене потребе. Природни ресурси општине представљају добру основу за укупни материјални и друштвени развој. Предложене интервенције омогућују побољшање услова за рад и живот становништва на овом простору. Визија руралног развоја општине Трговиште представља изјаву опште сагласности о будућности за период од 2014-2018. Стратегија Руралног Развоја општине Трговиште 2014-2018 представља документ којим се на целовит начин дефинишу циљеви и приоритети руралног развоја и утврђују мере и активности које треба предузети у програмираном периоду.

Шема № 1.: Визија циљеви и приоритети руралног развоја општине Трговиште

ВИЗИЈА РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ТРГОВИШТЕ

Општина Трговиште 2018 године: Просперитетна и друштвено одговорна општина динамичног и одрживог привредног раста и развоја, карактеристична по новим инвестицијама, одрживом управљању природним ресурсима, модерном инфраструктуром и унапређеним квалитетом живота руралне заједнице

ПРИОРИТЕТНЕ ОСЕ РУРАЛНОГ РАЗВОЈА

За реализацију Стратегије одређена су три стратешка приоритета и 8 стратешка циља. Стратешки циљеви руралног развоја доприносе остварењу дефинисане визије руралног развоја. Ови циљеви омогућују стављање ресурса општине у функцију одрживог развоја, што се у потпуности уклапа у ЕУ принципе регионалног и руралног развоја.

Стратешки концепт је развијен на основу проактивног приступа економске и друштвене интеграције руралног простора општине и реалистичног приступа при одређивању приоритета руралног развоја. Приликом одређивања циљева и приоритета водило се рачуна о дугорочним ефектима за регион и општину кроз усаглашавање са ЕУ и Националним оквирима за рурални развој¹⁷. Поштовани су принципи једнаких могућности у смислу родне равноправности и различитих друштвених група у општини. Ово су уједно хоризонтални приоритети Стратегије.

6. Мере и инструменти за реализацију Стратегије

Мере руралног развоја су одређене како би се реализовали постављени приоритети и достигли циљеви руралног развоја. Оне су резултат пуне партиципације широког круга заинтересованих страна које су учествовале у изради Стратегије. Развојне мере су систематизоване и одређене према циљевима руралног развоја општине. Додатно мере класификоване су у три групе и то: **ми сами, ми уз помоћ других и други за нас**. Класификација је извршена у зависности од начина реализације и усаглашености са Приоритетним осама будућег IPARD-а. Развојне мере саставни су део Акционог плана руралног развоја општине. Врсте мера и њихова повезаност са циљевим руралног развоја општине Трговиште представљена је у Табели № 26.

Табела № 26.: Матрица циљева и мера руралног развоја општине Трговиште

СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ	ПРИОРИТЕТИ	МЕРЕ
1.1.: Одрживи развој руралне економије	1.1.1.: Успостављање повољног пословног окружења	1.1.1.1.: Промотивне активности у циљу привлачења инвестиција
		1.1.1.2.: Подизање капацитета постојећих и потенцијалних МСП и предузетника
		1.1.1.3.: Подршка кредитирању МПС - локални гарантни фонд
		1.1.1.4.: Развој и инфраструктурно опремање Greenfield и Brownfield lokacija у општини
		1.1.1.5.: Промоција и развој туризма
	1.1.2.: Повећање и запошљавања смањење сиромаштва становништва	1.1.2.1.: Подршка ревитализацији постојећих и оснивању нових привредних субјеката
		1.1.2.2.: Подршка инвестицијама за отварање нових радних места
		1.1.2.3.: Подршка програмима и пројектима само запошљавања
		1.1.2.4.: Подршка социјалном предузетништву
1.2.: Стварање услова за заустављање миграције и оживљавање села	1.2.1.: Развој физичке инфраструктуре	1.2.1.1.: Израда планско-техничке документације за развој руралне инфраструктуре (урбанистички планови, студије изводљивости, Планови, техничка документација, предлози пројекта)
		1.2.1.2.: Изградња, реконструкција и одржавање путева и улица
		1.2.1.3. Побољшање комуналне инфраструктуре - водоснабдевање
		1.2.1.4.Побољшање комуналне инфраструктуре - управљање чврстим и течним отпадом
		1.2.1.5. Унапређење стања животне средине
		1.2.1.4.: Побољшање електро и телекомуникационе инфраструктуре
		1.2.1.7.: Унапређење пољопривредне инфраструктуре

¹⁷ Директива ЕС1698/2005 која регулише начин подршке руралном развоју из Европског фонда за пољопривреду и рурални развој (EAFRD) за земље чланице ЕУ; Директива Европског Савета 1085/2006 и Директива ЕС718/2007 које регулишу Инструмент за претприступну помоћ -ИПА (*Instrument for Pre-Accession Assistance - IPA*) и омогућују земљама кандидатима успостављање IPARD-а.

	1.2.2.: Развој социјалних и јавних сервиса у руралним подручјима	1.2.2.1. Унапређење капацитета и инфраструктуре у области образовања
		1.2.2.2. Унапређење капацитета и инфраструктуре у области здравствене заштите
		1.2.2.3. Унапређење социјалне инфраструктуре, станоградње и услуга социјалне заштите
		1.2.2.4.: Подршка женама, особама са инвалидитетом и другим осетљивим групама
		1.2.2.5.: Очување постојећих и развој нових културних и образовних садржаја
		1.2.2.6.: Инфраструктурно опремање објеката културе и спортских објеката
		1.2.2.7.: Побољшање доступности јавних сервиса
1.3. Развој људских ресурса	1.3.1.: унапређење система трансфера знања и информација	1.3.1.1.: Развој образовања у складу са потребама привреде
		1.3.1.2.: Повећавање капацитета за усвајање средстава из ЕУ и других фондова за рурални развој
		1.3.1.3.: Подизање нивоа знања за унапређење квалитета живота (пословања, превентивне здравствене и социјалне заштите, животне средине, искоришћавања алтернативних извора енергије)
		1.3.1.4.: Јачање капацитета сеоских домаћинстава и предузетника за пружање туристичких услуга
		1.3.1.5.: Побољшање информисаности о доступним видовима подршке руралном и економском развоју
	1.3.2.: Промоција Локалног акционог партнерства и унапређење регионалне и прекограничне сарадње	1.3.2.1.: подизање свести о значају Локалног акционог партнерства
		1.3.2.2.: Повезивање произвођача и оснивање удружења/задруге
		1.3.2.3.: Припрема и реализација регионалних и прекограничних пројекта од интереса за развој општине
2.1.: Унапређење и модернизација пољопривредне производње	2.1.1.: Подизање конкурентности пољопривредних газдинства	2.1.1.1.: Подршка унапређењу ратарске/повртарске производње
	2.1.2.: Модернизација пољопривредних газдинства	2.1.1.2.: Подршка унапређењу воћарске производње
		2.1.1.3.: Подршка унапређењу сточарства и пчеларства
		2.1.2.1.: Подршка улагањима за набавку пољопривредне механизације
		2.1.2.2.: Подршка улагањима у адаптацији пољопривредних објеката
		2.1.2.3.: Јачање капацитета локалне заједнице за коришћење савремених технологија кроз формирање огледних парцела и демонстрационих газдинстава
2.2.: Унапређење пласмана и маркетинга	2.2.1.: Јачање капацитета за наступ на тржишту и унапређење маркетинга	2.2.1.1.: Стварање и афирмација брендова и локалних производа са заштићеним географским пореклом (мед, боровница, шумски плодови)
		2.2.1.2.: Отварање сабирно-дистрибутивног и пак центра
		2.2.1.3.: Подршка инвестицијама за прераду и пласман финалних пољопривредних производа кроз набавку опреме (сушаре, хладњаче, пресе)
		2.2.1.4.: Подршка организовању промотивних наступа на сајмовима у земљи и иностранству
2.3.: Диверсификација активности на газдинствима	2.3.1.: Подршка развоју додатних економских активности	2.3.1.1.: Подршка развоју малих и средњих предузећа у руралним подручјима (пилане, брикетирнице . . .)
		2.3.1.2.: Стимулисање прераде пољопривредних производа на пољопривредним газдинствима
		2.3.1.3.: Развој и промоција сеоског туризма
		2.3.1.4.: Подршка развоју органске производње
		2.3.1.5.: Подршка очувању старих заната

3.1.: Одрживо управљање природним ресурсима	3.1.1.: Стварање услова за инвестирање у одрживо коришћење природних ресурса	3.1.1.1.: Процена потенцијала и израда студија изводљивости за одрживо коришћење природних ресурса општине.
		3.1.1.2.: Успостављање система за мониторинг животне средине (земља, вода и ваздух)
		3.1.1.3.: Промоција инвестиционих могућности за одрживо коришћење природних ресурса и привлачење инвестиција
	3.1.2. Одрживо управљање земљишним, водним и шумским ресурсима	3.1.2.1.: Уређење пољопривредног земљишта
		3.1.2.2.: Заштита и регулација водотокова
		3.1.2.3.: Пошумљавање
		3.1.2.4.: Унапређење одрживог управљања шумама
3.2. инвестирање у одрживо коришћење природних ресурса	3.2.1. Подршка капиталним инвестицијама за одрживо коришћење природних ресурса	3.2.1.1.: Подршка инвестицијама за коришћење обновљивих извора енергије (хидро потенцијали, био маса..)
		3.2.1.2.: Подршка истраживањима природних ресурса (рударско-геолошка и слична истраживања)
		3.2.1.3.: Подршка инвестицијама за експлоатацију природних ресурса(прерада камена, експлоатација металичних и неметаличних сировина)

Политика руралног развоја ЕУ конципирана је тако да земље чланице решавају проблеме у руралним срединама по заједничким принципима и са кофинансирањем из ЕУ фонда за рурални развој (EAFRD). Та је подршка првенствено усмерена према подизању конкурентности производње хране и шумарства, побољшању животне средине и квалитета живота у руралним срединама и диверзификацији руралне економије. Основ за извођење је Стратегија и Програм руралног развоја за одређену регију. Основни инструмент за реализацију политика руралног развоја ЕУ је EAFRD фонд. Овоме треба додати и Иницијативу Европске Заједнице за мобилизацију и спровођење руралног развоја у руралним заједницама кроз локална партнерства јавног и приватног сектора, формирањем Локалне акционе групе (ЛАГ) као значајног механизма руралног развоја. Главни Инструменти имплементације развојних мера Стратегије су национални и међународни инструменти који промовишу одрживи развој. Међународне организације и фондови за сада само симболично доприносе реализацији предложених пројеката, али се њихова појачана активност може очекивати након стицања статуса кандидата Србије за чланство у ЕУ. Стратегија за своје остварење у великој мери рачуна на националне и спољне изворе финансирања. Између осталог, рачуна се на средства из буџетских средстава Србије и стране изворе финансирања какви су ИПА фондови (*Instrument for Pre accession Assistance* - IPA), други програми ЕУ, донатори (USAID...), кредити код међународних финансијских институција (Европска банка за обнову и развој, Европска инвестициона банка, Светска банка) и средства приватних инвеститора.

7. Институционална и организациона инфраструктура за имплементацију Стратегије

Држава има круцијалну улогу у руралном развоју, и у фази припреме стратегије и у фазама имплементације. Држава, њени органи и њене институције су полуге без којих овај развој није могућ. Међутим, осим државе, кључну улогу у руралном развоју требају и морају имати локални актери. Овај приступ који заговара и потенцира рурални развој на начин који прати и уважава иницијативе, планове и приоритете локалне заједнице је приступ који подржава ЕУ. Такав приступ у решавању проблема руралних области је примењен у изради ове Стратегије. Стратегија представља аналитичко-плански документ за припрему и реализацију пројеката који омогућују активно укључивање заједнице у квалитетан и плански економски развој. С обзиром да је стратешко планирање процес који траје, односно непрекидан ток припреме и спровођења пројеката, свака је његова фаза од пресудног значаја за остваривање визије развоја и достизање постављених стратешких циљева. Кораци који следе након усвајања Стратегије у локалном парламенту су:

1. Спровођење Стратегије - имплементација.
2. Контрола/праћење имплементације Стратегије.
3. Ревизија и усклађивање Стратегије.

Фаза имплементације Стратегије је базирана на комбинацији акционог плана, организационе структуре и укључивању заинтересованих актера. Имплементација Стратегије је процес у који могу и морају бити укључени сви заинтересовани актери, почев од неформалних удружења, до политичког руководства и привреде. Имплементација Стратегије захтева знатне ресурсе које треба пажљиво квантификовати приликом израде планских докумената. Нормална годишња ревизија Стратегије представља ажурирање акционог плана уколико промене околности не захтевају и промену циљева. На сваких 3 до 5 година потребно је урадити комплетну ревизију. Ово ће значити подробно испитивање свих фаза и процеса (укључујући и консултовање јавности), мада ће постојање стратегије значити да ће процес (посебно прикупљање и анализа информација) бити једноставнији него што је то било када је стратегија писана по први пут.

Слика № 1.: Пут од Стратегије до евалуације и ревизије

Да би овако захтевна и обимна Стратегија била имплементирана неопходно је креирати механизме које ће то омогућити. Предвиђа се успостављање следећег институционалног оквира:

1. **Координационо тело/тим за праћење имплементације Стратегије** представља радну групу за рурални развој општине. Радна група образована је од представника 24 институција/организација и појединаца из општине Трговиште. Основни задатак овог тела је годишње праћење степена реализације мера из Стратегије. Координационо тело разматра годишње извештаје о реализацији Стратегије и утврђује корективне мере и активности за наставак имплементације стратегије.

2. **Група за имплементацију стратегије** представља оперативно тело за имплементацију Стратегије и чине га носиоци пројеката, односно институције које реализују појединачне пројекте заједно са партнерима. Група за имплементацију стратегије у сарадњи са ЛЕР-ом општине припрема и подноси годишње извештаје о степену реализације стратегије координационом телу. Носиоци пројеката задужени су за: именовање пројектног менаџера; успостављање пројектног тима где су укључени представници именованих партнерских организација; припремне активности које укључују решавање правно-имовинских односа, припрему пројектно-техничке и инвестиционе документације; планирање пројеката у годишњим буџетима; промоцију пројеката код донатора; припрему апликација за привлачење додатних извора финансија; спровођење јавних набавки; праћење имплементације пројеката; извештавање о имплементацији пројекта.
3. **Тим за мониторинг и евалуацију стратегије.** За праћење (мониторинг) задужен је председник општине, Општинско веће и Скупштина општине, а оперативну ову улогу преузима ЛЕР канцеларија Општине Трговиште. Додатно је ЛЕР задужен и за: подршку осталим одељењима општине, праћење позива и финансијских линија за спровођење Стратегије, промоцију пројеката из Акционог плана за привлачење донатора и пружа техничку подршку Координационом телу/тиму. ЛЕР Припрема годишње извештаје о постизању индикатора циљева и реализацији појединачних пројеката и припрема предлоге измена и мера ако се Акциони план не спроводи по плану.

Кључне активности за успешно спровођење и оцене ефеката Стратегије руралног развоја општине Трговиште 2014-2018 су:

- Подизање административних капацитета локалне заједнице за праћење извора финансирања, планирање, оперативну управљање и мониторинг коришћења ЕУ и домаћих фондова.
- Изградња финансијских капацитета апсорпције кроз успостављање регионално и локално кредитно/гарантног фонда.
- Изградња приватно јавних партнерства за реализацију значајних инфраструктурних пројекта.
- Утврђивање детаљне листе индикатора (input, output, индикатори резултата и утицаја) који одговарају хијерархији циљева који су описани у Стратегији руралног развоја.

8. Финансијски механизми за имплементацију Стратегије

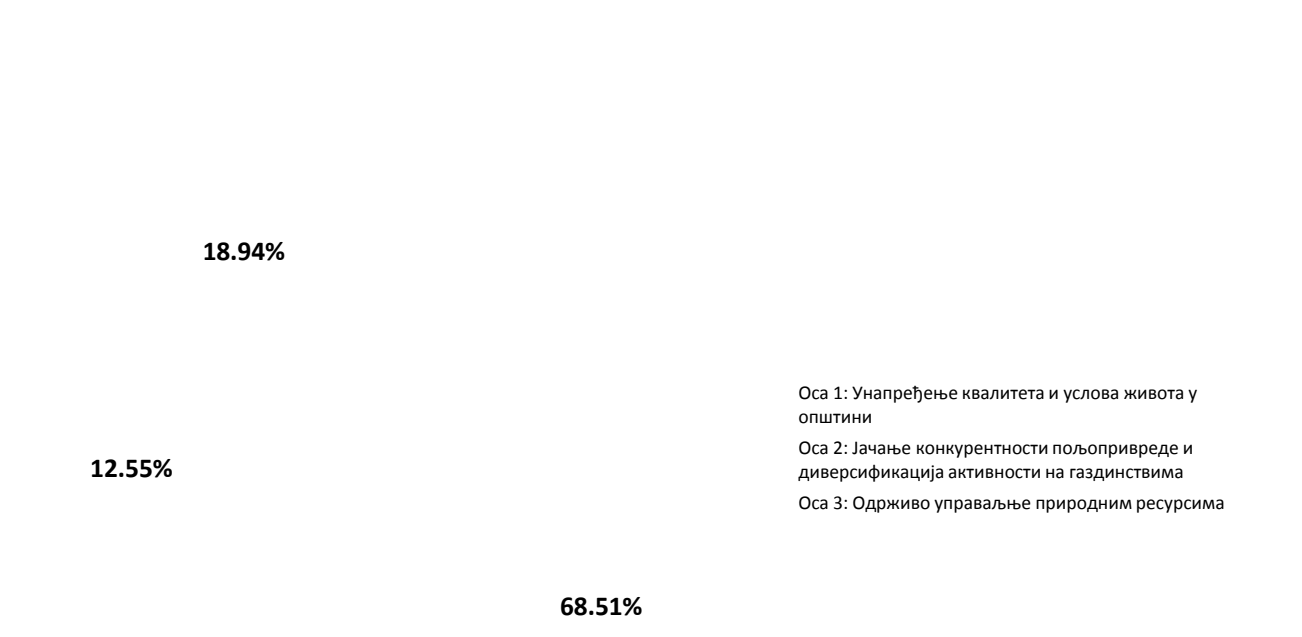
Стратегија руралног развоја општине Трговиште 2014-2018 је програмски документ настао партиципативним дефинисањем приоритета у сврху ефикаснијег и ефективнијег управљања територијалним трансформацијама са циљем унапређења квалитета и услова живота у општини. С тим у вези одређивање реалних финансијских механизма за имплементацију Стратегије је изузетно важно са аспекта достизања зацртаних циљева. Финансијске пројекције урађене су за период од 5 година (2014-2018) на основу прикупљених и систематизованих пројеката, односно пројектних идеја. Укупна финансијска средства потребна за реализацију Стратегије износе 23,285,000.00 ЕУР.

Табела № 27.: Индикативни буџет - преглед улагања по осама развоја

№	СТРУКТУРА ФИНАНСИРАЊА ПО ОСАМА	ЕУР	%
1	Приоритетна оса 1: Унапређење квалитета и услова живота у општини	15,952,000.00	68.51%
2	Приоритетна оса 1: Јачање конкурентности пољопривреде и диверсификација активности на газдинствима	2,923,000.00	12.55%
3	Приоритетна оса 1: Одрживо управљање природним ресурсима	4,410,000.00	18.94%

Из дате структуре трошкова је очито да је тежиште код планирања улагања стављено на развој села где доминантно место заузимају инвестиције у физичку и економску инфраструктуру. Планирана средства за ове намене износе 68.51% од свих улагања.

Графикон № 12.: Алокација финансијских средстава за реализацију Стратегије [%]

Табела № 28.: Индикативни финансијски план Стратегија руралног развоја општине Трговиште 2014-2018 [ЕУР]

	ГОДИНА					Укупно 2014-2018
	2014	2015	2016	2017	2018	
Приоритетна оса 1:	3,568,900.00	3,229,234.00	3,500,733.00	3,135,733.00	2,517,400.00	15,952,000.00
Приоритетна оса 2:	668,934.00	725,600.00	580,600.00	507,266.00	440,600.00	2,923,000.00
Приоритетна оса 3:	776,800.00	1,074,134.00	964,133.00	964,133.00	630,800.00	4,410,000.00
Total	5,014,634.00	5,028,968.00	5,045,466.00	4,607,132.00	3,588,800.00	23,285,000.00
%	21.54%	21.60%	21.67%	19.79%	15.41%	100%

Идентификовано је 20 различитих извора финансирања појединих мера чија реализација је претпоставка целовите имплементације Стратегије. Уколико се они групишу према њиховој сродности, а то је неопходно, онда имамо 7 главних извора финансирања:

1. Влада Републике Србије,
 - a. Министарство регионалног развоја и локалне самоуправе
 - b. Министарство привреде
 - c. Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде
 - d. Министарство енергетике, развоја и заштите животне средине
 - e. Министарство природних ресурса, рударства и просторног планирања
 - f. Министарство рада, запошљавања и социјалне политике
 - g. Министарство спољне и унутрашње трговине и телекомуникација
 - h. Остала министарства и фондови РС,
2. Општина Трговиште,
3. Корисници појединих мера (Регистрована пољопривредна газдинства - РПГ)
4. Удружења пољопривредних произвођача и друге НВО,
5. Јавна предузећа,
6. ИПА и други фондови ЕУ
7. Остали донаторски фондови.

Стратегија за своје остварење у великој мери рачуна на националне и спољне изворе финансирања (>80.00%). Између осталог, рачуна се на средства из националних фондова развоја, стране изворе финансирања какви су ИПА фондови (Instrument for Pre accession Assistance - IPA), други програми ЕУ, донатори (Прогрес, USAID, Светска банка) и средства приватних инвеститора. За кофинансирање 184 пројекта из категорије МИ УЗ ПОМОЋ ДРУГИХ у периоду 2014-2018 локална заједница треба да обезбеди минимално учешће од 15% до 50% од вредности пројекта. Пројекти који су кандидовани и послужили као основ за израду финансијског плана показују високу свест локалне заједнице о активном укључивању својих ресурса у рурални развој. Ово се темељи на чињеници да само 12 пројекта или 5.56% спадају у категорију ДРУГИ ЗА НАС. Важно је истаћи да су финансијске пројекције урађене на бази очекивања доступности 3 и 5 компоненте ИПА фонда након добијања статуса кандидата Србије за чланство у ЕУ.

9. Акциони план за спровођење Стратегије руралног развоја општине трговиште 2014-2018

Приоритетни пројекти су постављени на начин да омогуће реализацију концепције стратешких праваца руралног развоја општине. Окосница акционог плана су 216 пројеката који су распоређени у зависности од доприноса реализацији циљева и мера. За сваки пројекат/акцију утврђени су: носиоц пројекта, извори финансирања, временски оквир, оквирна финансијска средства и категоризација реализације (К/Р скраћено). Категоризација је извршена у три групе:

- М** МИ САМИ: Активности које се реализују из средстава подносиоца пројекта, односно из средстава локалне заједнице.
- МД** МИ УЗ ПОМОЋ ДРУГИХ: Активности које се реализују уз кофинансирање из средстава подносиоца пројекта и других извора (донаторска средства, кредити, субвенције и сл.).
- Д** ДРУГИ ЗА НАС: Активности које се реализују искључиво из других извора (страни донатори), које не захтевају финансијско учешће локалне заједнице

Акциони план дат је у Табели № 29.: који обухвата плански период од 2014. до 2018. године. Уједно Акциони план представља оквире за буџетско планирање, привлачење инвеститора за суфинансирање пројекта и алат помоћу кога грађани могли да прате и оцењују учинак реализације стратегије.

Табела № 29.: Акциони план за спровођење Стратегије руралног развоја општине Трговиште 2014-2018.

№	НАЗИВ ПРОЈЕКТА	НОСИЛАЦ ПРОЈЕКТА	ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА	ИЗНОС [ЕУР]	ВРЕМЕНСК И ОКВИР	К/Р
Стратешки циљ:	1.1. Одрживи развој руралне економије					
Приоритет:	1.1.1. Успостављање повољног пословног окружења					
Мера:	1.1.1.1. Промотивне активности у циљу привлачења инвестиција					
1.1.1.1.1.	Израда дигиталног земљишно-информационог система (ГИС)	Општина Трговиште + КЛЕР	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	50,000.00	2014-2018	МД
1.1.1.1.2.	Израда Маркетинг стратегије за промоцију Општине Трговиште	Општина Трговиште + КЛЕР	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	15,000.00	2014-2015	МД
1.1.1.1.3.	Израда Програма, Пројекта и Бизнис Планова за развој повртарске воћарске и сточарске производње	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	22,000.00	2014-2016	МД
1.1.1.1.4.	Процена економских потенцијала општине, баријера за инвестирање и дефинисање механизма за привлачење инвестиција	Општина Трговиште КЛЕР	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	20,000.00	2014-2018	МД
1.1.1.1.5.	Израда посебних каталога за промоцију привредних потенцијала општине (промоција економских могућности, природних ресурса, пољопривреде, туризма)	ЈП за туризам и заштиту животне средине	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	15,000.00	2014-2015	МД

№	НАЗИВ ПРОЈЕКТА	НОСИЛАЦ ПРОЈЕКТА	ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА	ИЗНОС [ЕУР]	ВРЕМЕНСК И ОКВИР	К/Р
1.1.1.1.6.	Активна промоција развојних потенцијала општине (остваривање контакта са потенцијалним инвеститорима кроз организовање посета страних делегација, учествовањем на пословним форумима у земљи и иностранству, дистрибуција промотивног материјала преко амбасада и дипломатских представника итд)	Општина Трговиште	Општина Трговиште (100%)	3,500.00	2014-2018	М
Мера: 1.1.1.2. Подизање капацитета постојећих и потенцијалних МСП и предузетника						
1.1.1.2.1	Припрема и реализација тренинг модула за едукацију менаџера	Општина Трговиште КЛЕР	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	10,000.00	2014-2015	МД
1.1.1.2.2	Техничка и стручна подршка постојећим и потенцијалним предузетницима	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%).	40,000.00	2014-2018	МД
1.1.1.2.3	Увођење стандарда квалитета у пословању МСП и сертификација производа	Општина Трговиште	Национална донација (Влада РС/ресорна министарства) 50%. ЕУ донација (ИПА)/остали донатори 40%. Општина 10%	30,000.00	2014-2018	МД
1.1.1.2.4	Развој омладинског предузетништва и Волонтерског сервис центара	Општина Трговиште КЛЕР	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	10,000.00	2014-2018	МД
Мера: 1.1.1.3. Подршка кредитирању МПС - локални гарантни фонд						
1.1.1.3.1	Успостављање система подршке за нове привредне субјекте са потенцијалом раста и развоја – субвенционисање комуналних услуга и пружање пословних услуга	Општина Трговиште	Општина Трговиште (100%).	10,000.00	2014-2018	М
1.1.1.3.2	Формирање фонда за развој предузетништва и локалног гаранцијског фонда	Општина Трговиште КЛЕР	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	30,000.00	2014-2015	МД
Мера: 1.1.1.4. Развој и инфраструктурно опремање Greenfield и Brownfield локација у општини						
1.1.1.4.1	Развој и инфраструктурно опремање индустријске зоне за Greenfield и Brownfield инвестиција	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%).	1,350,000.00	2014-2018	МД

№	НАЗИВ ПРОЈЕКТА	НОСИЛАЦ ПРОЈЕКТА	ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА	ИЗНОС [ЕУР]	ВРЕМЕНСК И ОКВИР	К/Р
1.1.1.4.2	Оснивање бизнис инкубатор Центара	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (100%).	50,000.00	2014-2018	Д
Мера: 1.1.1.5. Промоција и развој туризма						
1.1.1.5.1	Израда репрезентативног сувенира оштине и другог промотивног материјала	ЈП за туризам и заштиту животне средине	Национална донација (50%). Општина Трговиште (50%)	10,000.00	2014-2018	МД
1.1.1.5.2	Отварање Туристичког инфо центра са сувенирницом	ЈП за туризам и заштиту животне средине	Национална донација (50%). Општина Трговиште (50%)	100,000.00	2014-2018	МД
1.1.1.5.3	Постављање туристичке сигнализације и развој бициклистичких и пешачких стаза на околним планинама и њихово умрежавање са постојећим регионалним стазама	Општина Трговиште КЛЕР + ЈП за туризам и заштиту животне средине + РРА ЦРЈП	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	60,000.00	2014-2018	МД
1.1.1.5.4	Развој етно села и алтернативних облика туризма	Општина Трговиште	Национална донација (Влада РС/ресорна министарства) 40%. Приватни сектор 50%. Остали извори 10%	350,000.00	2014-2018	МД
1.1.1.5.5	Стављање у функцији туризма споменика културе: црква Св. Богородице на локалитету "Вражји камен"	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%).	20,000.00	2014-2018	МД
1.1.1.5.6	Унапређење манифестација "Дани преображења"	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	10,000.00	2014-2018	МД
1.1.1.5.7	Изградња етно села (Шајинце-Доња Трница)	Општина Трговиште + ЈП за туризам и заштиту животне средине	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	350,000.00	2014-2016	МД
1.1.1.5.8	Изградња ски центра на планини Беле Воде	Општина Трговиште ЈП Дирекција	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (100%).	300,000.00	2014-2018	Д
Приоритет: 1.1.2. Повећање и запошљавања смањење сиромаштва становништва						
Мера: 1.1.2.1. Подршка ревитализацији постојећих и оснивању нових привредних субјеката						
1.1.2.1.1	Покретање предузећа "Пчиња"	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%).	100,000.00	2014-2018	МД

№	НАЗИВ ПРОЕКТА	НОСИЛАЦ ПРОЕКТА	ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА	ИЗНОС [ЕУР]	ВРЕМЕНСК И ОКВИР	К/Р
1.1.2.1.2	Покретање рада земљорадничке задруге“ Пчињски Полет” село Шајинце	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	150,000.00	2014-2015	МД
Мера: 1.1.2.2. Подршка инвестицијама за отварање нових радних места						
1.1.2.2.1	Отварање граничног прелаза са Македонијом.	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (100%).	300,000.00	2014-2018	Д
1.1.2.2.2	Доношење и усвајање пакета стимулативних мера и олакшица за инвеститоре и запошљавање	Општина Трговиште	Општина Трговиште (100%).	10,000.00	2014-2018	М
Мера: 1.1.2.3. Подршка програмима и пројектима само запошљавања						
1.1.2.3.1	Подршка само-запошљавању - START-up	Општина Трговиште + НСЗ	Национална донација (50%). Општина Трговиште (50%)	30,000.00	2014-2018	МД
Мера: 1.1.2.4. Подршка социјалном предузетништву						
1.1.2.4.1	Едукација и обука особа са инвалидитетом за предузетничке активности у центру за размену информација о прекограничној економској сарадњи (CONNECTION) Владичин Хан	Општина Трговиште + РРА ЦРП	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	30,000.00	2014-2018	МД
1.1.2.4.2	Радно ангажовање социјално угрожених особа кроз реализацију пројеката јавних радова	Општина Трговиште + НСЗ	Национална донација (50%). Општина Трговиште (50%)	30,000.00	2014-2018	МД
1.1.2.4.3	Подршка запошљавању особа са инвалидитетом	Општина Трговиште + НСЗ	Национална донација 80%). Општина Трговиште (20%)	30,000.00	2014-2018	МД
Стратешки циљ: 1.2. Стварање услова за заустављање миграције и оживљавање села						
Приоритет: 1.2.1. Развој физичке инфраструктуре						
Мера: 1.2.1.1. Израда планско-техничке документације за развој руралне инфраструктуре (урбанистички планови, студије изводљивости,Планови, техничка документација, предлози пројекта)						
1.2.1.1.1	Израда техничке документације за Изградњу спортског рекреативног центра у Трговишту (техничка документација)	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (50%). Општина Трговиште (50%).	5,000.00	2014-2015	МД
1.2.1.1.2	Израда Акционог плана за решавање негативних демографских трендова у општини	Општина Трговиште + КЛЕР	Општина Трговиште (100%)	500.00	2014	М
1.2.1.1.3	Израда пројектно техничке документације за изградњу путева и саобраћајница на територији општине Трговиште	Општина Трговиште + КЛЕР	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	35,000.00	2014-2018	МД
1.2.1.1.4	Израда одговарајуће инвестиционе	Општина	Национална	30,000.00	2014-2018	МД

№	НАЗИВ ПРОЈЕКТА	НОСИЛАЦ ПРОЈЕКТА	ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА	ИЗНОС [ЕУР]	ВРЕМЕНСК И ОКВИР	К/Р
	документације за реконструкцију инфраструктурних објеката у општини	Трговиште + КЛЕР	донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)			
1.2.1.1.5	Израда планова генералне и детаљне регулације и техничке документације од значаја за општину	Општина Трговиште + КЛЕР	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	50,000.00	2014-2018	МД
1.2.1.1.6	Израда пројектно техничке документације за регулисање водоснабдевања на територији општине	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	10,000.00	2014-2018	МД
1.2.1.1.7	Израда пројектно техничке документације за станицу за пречишћавање отпадних вода са главним колектором фекалне канализације до станице за пречишћавање	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	10,000.00	2014-2018	МД
1.2.1.1.8	Израда пројектно-техничке документације за развој етно села и алтернативних облика туризма	Општина Трговиште КЛЕР + ЈП за туризам и заштиту животне средине+	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	10,000.00	2015-2018	МД
1.2.1.1.9	Израда студија изводљивости за изградњу система за наводњавање	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	6,500.00	2014-2018	МД
1.2.1.1.10	Израда пројектно техничке документације за реконструкцију и изградњу улица у насељу Трговиште и околним насељима	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	20,000.00	2014	МД
1.2.1.1.11	Израда пројектно-техничке документације и изградња моста на обилазници око Трговишта	Општина Трговиште ЈП Дирекција Влада РС	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	120,000.00	2014-2018	МД
1.2.1.1.12	Израда пројектно-техничке документације и извођење радова на увођењу јавне расвете	Општина Трговиште јавно Надлежно предузеће	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	20,000.00	2014-2018	МД
1.2.1.1.13	Израда плана детаљне регулације и пројектно-техничке документације за изградњу индустријске зоне у Трговишту	Општина Трговиште јавна предузећа	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	30,000.00	2014-2018	МД

№	НАЗИВ ПРОЈЕКТА	НОСИЛАЦ ПРОЈЕКТА	ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА	ИЗНОС [ЕУР]	ВРЕМЕНСК И ОКВИР	К/Р
1.2.1.1.14	Израда пројектне документације за поправку и санацију моста на реци Пчињи село Шајинце	Општина Трговиште М.З. Шајинце	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	60,000.00	2014-2016	МД
Мера: 1.2.1.2. Изградња, реконструкција и одржавање путева и улица						
1.2.1.2.1	Асфалтирање пута према цркви на локалитету Вражји камен	Општина Трговиште	Општина Трговиште (100%).	50,000.00	2014-2015	М
1.2.1.2.2	Изградња пута Заграње (Дукат) - Повезивање општина Босилеграда и Трговишта	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	400,000.00	2014-2018	МД
1.2.1.2.3	Изградња пута Барбаце-Манастир Прохор Пчињски	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (50%). Општина Трговиште (50%).	400,000.00	2014-2018	МД
1.2.1.2.4	Модернизација (реконструкција и изградња) улица у насељу Трговиште и околним насељима	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (50%). Општина Трговиште (50%).	380,000.00	2015-2016	МД
1.2.1.2.5	Набавка стандардне механизације за одржавање локалних путева	Дирекција за изградњу	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	50,000.00	2014-2018	МД
1.2.1.2.6	Набавка специјалне механизације за одржавање локалних путева	Дирекција за изградњу Општина Трговиште	Општина Трговиште Кредитна средства	50,000.00	2014-2018	МД
1.2.1.2.7	Постављање потребне путне сигнализације и обележавање путних праваца на локалним путевима и улицама	Општина Трговиште Дирекција	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	3,000.00	2014-2018	МД
1.2.1.2.8	Изградња моста у Доњем Стајевцу	Општина Трговиште Дирекција	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	300,000.00	2014-2018	МД
1.2.1.2.9	Изградња моста преко реке Пчиње у Доњој Трници	Општина Трговиште Дирекција	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	60,000.00	2014-2018	МД

№	НАЗИВ ПРОЈЕКТА	НОСИЛАЦ ПРОЈЕКТА	ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА	ИЗНОС [ЕУР]	ВРЕМЕНСК И ОКВИР	К/Р
1.2.1.2.10	Изградња моста у Козјем Долу	Општина Трговиште Дирекција	ЈП Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	220,000.00	2014-2018	МД
1.2.1.2.11	Уређење аутобуских стајалишта на подручју општине	Општина Трговиште Дирекција заједнице	ЈП Месне Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	40,000.00	2014-2018	МД
1.2.1.2.12	Реконструкција махалских путних праваца у свим месним заједницама	Општина Трговиште предузећа заједнице	Јавна Месне Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	60,000.00	2014-2018	МД
1.2.1.2.13	Реконструкција и модернизација прилазних путева до школа и амбуланти у сеоским насељима	Општина Трговиште предузећа заједнице	Јавна Месне Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	35,000.00	2014-2018	МД
1.2.1.2.14	Изградња моста преко реке Пчиње у Малој Реци	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	202,000.00	2014-2018	МД
1.2.1.2.15	Реконструкција путних праваца до сеоских гробаља	Општина Трговиште предузећа заједнице	Јавна Месне Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	27,000.00	2014-2018	МД
1.2.1.2.16	Реконструкција моста у Новом Селу	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	20,000.00	2014	МД
1.2.1.2.17	Изградња пута врање –Марганце-Шајинце- Трговиште	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (50%). Општина Трговиште (50%)	500,000.00	2014-2018	МД
1.2.1.2.18	Изградња пута Прохор Пчињски-Барбаце- Трговиште-Радовница-Босилеград	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (70%). Општина Трговиште (30%)	1,000,000.00	2014-2018	МД

№	НАЗИВ ПРОЈЕКТА	НОСИЛАЦ ПРОЈЕКТА	ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА	ИЗНОС [ЕУР]	ВРЕМЕНСК И ОКВИР	К/Р
Мера:	1.2.1.3. Побољшање комуналне инфраструктуре - водоснабдевање					
1.2.1.3.1	Доградња система за водоснабдевање у Доњем Стајевцу	Општина Трговиште	Општина Трговиште (100%).	80,000.00	2014	М
1.2.1.3.2	Изградња новог система за водоснабдевање општине Трговиште (пројектно-техничка документација и извођење радова)	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%).	800,000.00	2014-2018	МД
1.2.1.3.3	Реконструкција и побољшање постојеће водоводне мреже и изворишта у сеоским месним заједницама (програм на годишњем нивоу)	Општина Трговиште	Општина Трговиште (100%).	10,000.00	2014	М
1.2.1.3.4	Доградња система за водоснабдевање Дудинска махала-Владовце	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%).	80,000.00	2014	МД
1.2.1.3.5	Изградња фабрике пијаће воде (Трипушница/Лесничка /Козједолка река)	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	200,000.00	2014-2018	МД
Мера:	1.2.1.4.Побољшање комуналне инфраструктуре - управљање чврстим и течним отпадом					
1.2.1.4.1	Изградња фекалне канализационе мреже у Доњем Стајевцу	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%).	300,000.00	2016-2018	МД
1.2.1.4.2	Изградња фекалне канализационе мреже у Новом Селу и Шајинцу	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%).	200,000.00	2016-2018	МД
1.2.1.4.3	Изградња фекалне Канализационе мреже у Радовници	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%).	350,000.00	2016-2018	МД
1.2.1.4.4	Набавка грађевинске машине (ИЦБ - копач), за ископ јаркова за водоводну и канализациону мрежу	ЈКП Комуналац Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	60,000.00	2014-2016	МД
1.2.1.4.5	Покривање руралних подручја општине системом изношења смећа	ЈКП Комуналац Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	10,000.00	2014-2018	МД

№	НАЗИВ ПРОЈЕКТА	НОСИЛАЦ ПРОЈЕКТА	ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА	ИЗНОС [ЕУР]	ВРЕМЕНСК И ОКВИР	К/Р
1.2.1.4.6	Реконструкција и побољшање постојеће мреже фекалне канализације у насељу Трговиште и околини	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%).	600,000.00	2014-2018	МД
1.2.1.4.7	Уклањање дивљих депонија уз ангажовање радно способних социјално угрожених група	Национална служба за запошљавање	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%).	10,000.00	2014-2018	МД
1.2.1.4.8	Укључивање општине Трговиште у регионални систем управљања отпадом: изградња трансфер станице	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (50%). Општина Трговиште (50%).	100,000.00	2014-2018	МД
1.2.1.4.9	Уређење и проширење градског гробља	Општина Трговиште	Општина Трговиште (100%).	100,000.00	2014-2018	М
1.2.1.4.10	Уређење постојеће депоније у Доњој Трници	Општина Трговиште	Општина Трговиште (100%).	10,000.00	2014-2015	М
1.2.1.4.11	Унапређење одвођења површинских вода путем изградње нове атмосферске канализације у Трговишту (пројектна документација и радови)	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%).	210,000.00	2016-2018	МД
Мера: 1.2.1.5. Унапређење стања животне средине						
1.2.1.5.1	Изградња /реконструкција система грејања јавних објеката за прелазак са фосилних горива на органски отпад из пољопривреде и шумарства (биомаса).	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%).	150,000.00	2015-2018	МД
Мера: 1.2.1.6. Побољшање електро и телекомуникационе инфраструктуре						
1.2.1.6.1	Побољшање телекомуникационе инфраструктуре у општини	Телекомуникационе компаније	Приватни сектор: Телекомуникационе компаније 100%	70,000.00	2014-2018	Д
1.2.1.6.2	Развој мобилних Интернет система за рурално становништво	РДА	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). РДА 14% Општина Трговиште (1%)	300,000.00	2014	МД
1.2.1.6.3	Реконструкција далековода Врање – Радовница	Општина Трговиште јавно Надлежно предузеће	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%).	500,000.00	2014-2018	МД
1.2.1.6.4	Реконструкција, појачање и проширење нисконапонске мреже у МЗ Трговиште	Општина Трговиште јавно Надлежно предузеће	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%).	300,000.00	2014-2018	МД

№	НАЗИВ ПРОЈЕКТА	НОСИЛАЦ ПРОЈЕКТА	ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА	ИЗНОС [ЕУР]	ВРЕМЕНСК И ОКВИР	К/Р
1.2.1.6.5	Реконструкција, појачање и проширење нисконапонске мреже у осталим месним заједницама	Општина Трговиште Надлежно предузеће јавно	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	500,000.00	2014-2018	МД
1.2.1.6.6	Изградња нових и појачање постојећих трафо станица на територији општине	Општина Трговиште Надлежно предузеће јавно	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	800,000.00	2014-2018	МД
1.2.1.6.7	Проширење електро-мреже у Доњој Трници	Општина Трговиште Надлежно предузеће јавно	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	100,000.00	2014-2018	МД
1.2.1.6.8	Појачање електричне мреже у руралним срединама	Општина Трговиште Надлежно предузеће јавно	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	100,000.00	2014-2018	МД
Мера: 1.2.1.7. Унапређење пољопривредне инфраструктуре						
1.2.1.7.1	Изградња Инфраструктуре за наводњавање (бунари, бране, канали)	Општина Трговиште	Национална донација (МПШВ) 50%. Општина 50%	30,000.00	2014-2018	МД
Приоритет: 1.2.2. Развој социјалних и јавних сервиса у општини						
Мера: 1.2.2.1. Унапређење капацитета и инфраструктуре у области образовања						
1.2.2.1.1	Доградња и опремање централне ђачке кухиње	Основна школа	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (90%). Општина Трговиште (10%).	250,000.00	2014-2018	МД
1.2.2.1.2	Енергетски ефикасна школа: Замена дела столарије уградњом ПВЦ на део школе који је изграђен у првој фази и климатизација подручних школа	Школа + Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	40,000.00	2014-2018	МД
1.2.2.1.3	Модернизација и проширење вртића	Вртић Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (100%).	70,000.00	2014-2018	Д
1.2.2.1.4	Реконструкција система за централно грејање ОШ „Бранко Радичевић“ у Трговишту/ Енергетска санација	Основна школа	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (90%). Општина Трговиште (10%).	30,000.00	2014-2015	МД
1.2.2.1.5	Увођење централног грејања у ОШ Дарко Зрењанин-Уча" у	Основна школа	Национална донација и/или ЕУ	50,000.00	2014-2015	МД

№	НАЗИВ ПРОЈЕКТА	НОСИЛАЦ ПРОЈЕКТА	ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА	ИЗНОС [ЕУР]	ВРЕМЕНСК И ОКВИР	К/Р
	Радовници/ Енергетска санација		донација (ИПА)/остали донатори (90%). Општина Трговиште (10%).			
1.2.2.1.6	Стручно усавршавања просветних радника	Школа + Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	10,000.00	2014-2017	МД
1.2.2.1.7	Уређење кабинета за стране језике, физику, биологију и опремање постојећих кабинета дидактичком опремом	Школа + Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	20,000.00	2014-2018	МД
1.2.2.1.8	Уређење и опремање школске библиотеке	Школа + Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	10,000.00	2014-2018	МД
1.2.2.1.9	Увођење централног грејања у основну школу 'Бора Станковић' Ново Село	Школа + Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	50,000.00	2014-2018	МД
1.2.2.1.10	Замена кровне конструкције	Школа + Општина Трговиште	Општина Трговиште (100%)	30,000.00	2014	М
1.2.2.1.11	Енергетски ефикасна сеоска школа: замена комплетне ПВЦ столарије	Школа + Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (70%). Општина Трговиште (30%)	30,000.00	2014-2015	МД
1.2.2.1.12	Уређење школског дворишта	Школа	Општина Трговиште (100%)	2,000.00	2014-2015	Д
1.2.2.1.13	Набавка школске опреме (рачунари и пратећа ИТ опрема)	Школа + Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (100%).	5,000.00	2014-2016	Д
1.2.2.1.14	Набавка и уградња ПВЦ столарије за објект предшколске установе Полетарац	Предшколска установа Полетарац	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (100%).	20,000.00	2014-2015	Д
Мера:	1.2.2.2. Унапређење капацитета и инфраструктуре у области здравствене заштите					
1.2.2.2.1	Здравље жена: Набавка колпоскопа и микроскопа за опремање гинеколошке службе	Дом здравља Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (90%). Општина Трговиште (10%).	20,000.00	2014-2015	МД
1.2.2.2.2	Изградња/обнова сеоских амбуланти	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	25,000.00	2014-2018	МД

№	НАЗИВ ПРОЈЕКТА	НОСИЛАЦ ПРОЈЕКТА	ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА	ИЗНОС [ЕУР]	ВРЕМЕНСК И ОКВИР	К/Р
1.2.2.2.3	Набавка новог рендген апарата за Дом здравља Трговиште	Дом здравља Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (60%). Општина Трговиште (40%).	50,000.00	2014-2015	МД
1.2.2.2.4	Пружање здравствене заштите старим особама које живе у удаљеним селима	Центар за социјални рад	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	10,000.00	2014-2016	МД
1.2.2.2.5	Унапређење рада Хитне службе - набавке дефибрилатора и реаниматора и друге неопходне опреме	Дом здравља Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (90%). Општина Трговиште (10%).	30,000.00	2014-2015	МД
1.2.2.2.6	Набавка ЕКГ апарата (троканални)	Дом здравља Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (60%). Општина Трговиште (40%)	3,000.00	2014	МД
1.2.2.2.7	Набавк теренског и санитетског возила	Дом здравља Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (60%). Општина Трговиште (40%)	10,000.00	2014	МД
1.2.2.2.8	Едукација лекара и санитетских сестара	Дом здравља Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (60%). Општина Трговиште (40%)	2,500.00	2014	МД
1.2.2.2.9	Специјализација лекара-гинеколога, рендгенолога и биохемичара	Дом здравља Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (60%). Општина Трговиште (40%)	6,000.00	2014	МД
1.2.2.2.10	Набавка инвентара за потребе дома здравља Трговиште	Дом здравља Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (60%). Општина Трговиште (40%)	3,000.00	2014	МД
1.2.2.2.11	Изградња санаторијума за плућне и кардиоваскуларне болести	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (100%).	500,000.00	2014-2018	Д
Мера:	1.2.2.3. Унапређење социјалне инфраструктуре, станоградње и услуга социјалне заштите					
1.2.2.3.1	Формирање општинског социјалног сервиса	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (90%). Општина Трговиште (10%).	20,000.00	2014-2017	МД

№	НАЗИВ ПРОЈЕКТА	НОСИЛАЦ ПРОЈЕКТА	ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА	ИЗНОС [ЕУР]	ВРЕМЕНСК И ОКВИР	К/Р
1.2.2.3.2	Подршка оснивању Дома за старе	Општина Трговиште Центар за социјални рад	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (90%). Општина Трговиште (10%).	100,000.00	2014-2017	МД
Мера:	1.2.2.4.: Подршка женама, особама са инвалидитетом и другим осетљивим групама					
1.2.2.4.1	Подршка школовању социјално угрожене деце	Центар за социјални рад	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	10,000.00	2014-2018	МД
1.2.2.4.2	Израда Студије за подстицање социјалног предузетништва у општини Трговиште	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (83%). Општина Трговиште (17%).	3,000.00	2014	МД
1.2.2.4.3	Јачање капацитета Центра за социјални рад (обука и набавка ИТ опреме и транспортних средстава)	Центар за социјални рад	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	30,000.00	2014-2018	МД
1.2.2.4.4	Организовање обука за преквалификацију и доквалификацију жена	Национална служба за запошљавање	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	20,000.00	2014-2018	МД
1.2.2.4.5	Подизање капацитета и унапређење рада организација које се баве особама са инвалидитетом, националним мањинама и родним питањима	Центар за социјални рад	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	10,000.00	2014	МД
1.2.2.4.6	Подизање нивоа свести јавности о правима, партиципацији, дискриминацији и насиљу над женама, децом и другим припадницима рањивих група	Центар за социјални рад	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	10,000.00	2014-2018	МД
1.2.2.4.7	Реализација активности на превенцији наркоманије и алкохолизма код деце и омладине	Центар за социјални рад	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	10,000.00	2014-2018	МД
Мера:	1.2.2.5.: Очување постојећих и развој нових културних и образовних садржаја					
1.2.2.5.1	Оснивање омладинског клуба	Народна библиотека „Антоније Поповић“ Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (90%). Општина Трговиште (10%).	9,000.00	2014-2016	МД

№	НАЗИВ ПРОЈЕКТА	НОСИЛАЦ ПРОЈЕКТА	ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА	ИЗНОС [ЕУР]	ВРЕМЕНСК И ОКВИР	К/Р
Мера:	1.2.2.6.: Инфраструктурно опремање објеката културе и спортских објеката					
1.2.2.6.1	Изградња игралишта на селу за децу и омладину	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	15,000.00	2014-2018	МД
1.2.2.6.2	Изградња спортског рекреативног центра у Трговишту	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (50%). Општина Трговиште (50%).	35,000.00	2014-2018	МД
1.2.2.6.3	Санација и модернизација постојећих спортских објеката и терена у сеоским месним заједницама	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	35,000.00	2014-2018	МД
1.2.2.6.4	Одржавање споменика културе	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	15,000.00	2014-2018	МД
Мера:	1.2.2.7.: Побољшање доступности јавних сервиса					
1.2.2.7.1	Субвенционисање дела трошкова одржавања једног броја аутобуских/такси линија између села и града	Општина Трговиште	Општина Сопствени извори 100%	5,000.00	2014-2018	М
1.2.2.7.2	Набавка компјутерске опреме и увођење Интернета у библиотеци, умрежавање са Народном библиотеком	Народна библиотека „Антоније Поповић“ Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (90%). Општина Трговиште (10%).	5,000.00	2014	МД
1.2.2.7.3	Реконструкција сеоских домова културе	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	50,000.00	2014-2018	МД
1.2.2.7.4	Побољшање квалитета живота старих особа и инвалида у руралним срединама кроз реализацију пројекта «Помоћ на прагу»	Општина Трговиште Центар за социјални рад	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	10,000.00	2014-2018	МД
1.2.2.7.5	Једноставна и ефикасна општина: Имплементација Система 48: Побољшање комуникације између грађана и општине	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (50%). Општина Трговиште (50%).	10,000.00	2014	МД
1.2.2.7.6	Модернизација рада локалне администрације за пружање информација о развојним	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација	10,000.00	2014-2018	МД

№	НАЗИВ ПРОЈЕКТА	НОСИЛАЦ ПРОЈЕКТА	ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА	ИЗНОС [ЕУР]	ВРЕМЕНСК И ОКВИР	К/Р
	програмима и иницијативама		(ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)			
Стратешки циљ: 1.3. Развој људских ресурса						
Приоритет: 1.3.1. Унапређење система трансфера знања и информација						
Мера: 1.3.1.1. Развој образовања у складу са потребама привреде						
1.3.1.1.1	Уређење кабинета за стране језике и опремање постојећих кабинета новом опремом и дидактичким средствима	Школа + Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	10,000.00	2014-2018	МД
1.3.1.1.2	Успостављање континуиране сарадње између образовања, привреде и локалне самоуправе	Школа + Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	10,000.00	2014-2018	МД
1.3.1.1.3	Подршка преквалификацији радника кроз организовање тренинга и обука у складу са потребама тржишта рада	Општина Трговиште Надлежне институције	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	10,000.00	2014-2018	МД
1.3.1.1.4	Организовање обука за стручно усавршавање радника у складу са потребама тржишта	Општина Трговиште Надлежне институције НВО сектор	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	10,000.00	2014-2018	МД
1.3.1.1.5	Организовање презентација и обука на тему самозапошљавања	Општина Трговиште Национална служба запошљавања НВО сектор	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	10,000.00	2014-2018	МД
Мера: 1.3.1.2. Повећавање капацитета за усвајање средстава из ЕУ и других фондова за рурални развој						
1.3.1.2.1	Повећавање капацитета на локалном нивоу за успешно усвајање средстава из ЕУ и других фондова за рурални развој	РДА + Општина Трговиште	Национална донација (Влада РС/ресорна министарства) 50%. ЕУ донација (ИПА)/остали донатори 40%. Општина 10%	25,000.00	2014-2018	МД
Мера: 1.3.1.3. Подизање нивоа знања за унапређење квалитета живота (пословања, превентивне здравствене и социјалне заштите, животне средине, искоришћавања алтернативних извора енергије)						
1.3.1.3.1	Едукација и упознавање пољопривредних произвођача са технологијом органске производње и интегралне заштите биља и субвенцијама	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	10,000.00	2014-2018	МД
1.3.1.3.2	Едукација и подизање свести	Дом здравља	Национална	5,000.00	2014-2018	МД

№	НАЗИВ ПРОЈЕКТА	НОСИЛАЦ ПРОЈЕКТА	ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА	ИЗНОС [ЕУР]	ВРЕМЕНСК И ОКВИР	К/Р
	грађана о значају препознавања ризика по здравље, о значају здравих стилова живота, као и потреби очувања и редовне контроле здравља		донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)			
1.3.1.3.3	Едукација пољопривредних произвођача из области менаџмента и предузетништва	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	5,000.00	2014-2018	МД
1.3.1.3.4	Едукација: Могућности за диверзификацију пољопривредне делатности – занати, рурални туризам ...	Општина Трговиште	Општина Трговиште Сопствени извори 100%	2,000.00	2014-2016	М
1.3.1.3.5	Едукација: могућности за интензивирање пољопривреде кроз, удруживање	Општина Трговиште	Општина Трговиште Сопствени извори 100%	2,000.00	2014-2016	М
1.3.1.3.6	Едукације о енергетској ефикасности и могућностима искоришћавања алтернативних извора енергије	Удружења, пољопривредна газдинства НВО	Национална донација (Влада РС/ресорна министарства) 50%. ЕУ донација (ИПА)/остали донатори 50%	5,000.00	2014-2018	Д
Мера: 1.3.1.4. Јачање капацитета сеоских домаћинстава и предузетника за пружање туристичких услуга						
1.3.1.4.1	Категоризација објеката за пружање туристичких услуга	ЈП за туризам и заштиту животне средине	РПГ Сопствена средства 100%	5,000.00	2014-2016	М
1.3.1.4.2	Обука предузетника за пружање туристичко-угоститељских услуга	ЈП за туризам и заштиту животне средине	Национална донација (ресорна министарства) 50%. ЕУ донација (ИПА)/остали донатори 40%. Општина 10%	10,000.00	2014-2018	МД
Мера: 1.3.1.5. Побољшање информисаности о доступним видовима подршке руралном и економском развоју						
1.3.1.5.1	Побољшање информисаности о доступним видовима подршке руралном развоју	ПСС, РДА. Општина Трговиште	Национална донација (Влада РС/ресорна министарства) 50%. ЕУ донација (ИПА)/остали донатори 40%. Општина 10%	5,000.00	2014-2018	МД
1.3.1.5.2	Формирање и оснаживање службе руралног развоја при локалној самоуправи	Општина Трговиште	Локална самоуправа Сопствени извори 100%	5,000.00	2014-2018	М
Приоритет: 1.3.2. Промоција Локалног акционог партнерства и унапређење регионалне и прекограничне сарадње						
Мера: 1.3.2.1. Подизање свести о значају Локалног акционог партнерства						
1.3.2.1.1	Формирање ЛАГ-а у општини Трговиште	Општина Трговиште	Национална донација (МПТШВ) 50%. Општина 40%. приватни сектор 10%	10,000.00	2014	МД
Мера: 1.3.2.2. Повезивање произвођача и оснивање удружења/задруге						

№	НАЗИВ ПРОЈЕКТА	НОСИЛАЦ ПРОЈЕКТА	ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА	ИЗНОС [ЕУР]	ВРЕМЕНСК И ОКВИР	К/Р
1.3.2.2.1	Повезивање произвођача и оснивање удружења/задруге	Општина Трговиште	Општина Трговиште (100%).	2,000.00	2014-2018	М
1.3.2.2.2	Подизање свести код жена у руралним срединама и њихово укључивање у агро бизнис – формирање женске задруге	Општина Трговиште	Локална самоуправа Сопствени извори 100%	3,000.00	2014-2018	М
Мера: 1.3.2.3. Припрема и реализација регионалних и прекограничних пројекта од интереса за развој општине						
1.3.2.3.1	Јачање међуопштинске сарадње са циљем решавања регионалних проблема - Кофинасирање регионалних пројекта од значаја за општину Трговиште	Општина Трговиште	Национална донација (Влада РС/ресорна министарства) 50% . Општина 50%	100,000.00	2014-2018	МД
1.3.2.3.2	Регионална и прекогранична сарадња на различитим културним, спортско-рекреативним и другим манифестацијама	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	10,000.00	2014-2017	МД
1.3.2.3.3	Суфинансирање пројекта руралног развоја у оквиру IPA CBC BG SR	Општина Трговиште	Национална донација (Влада РС/ресорна министарства) 50%. Општина 50%	300,000.00	2014-2018	МД
Стратешки циљ: 2.1. Унапређење и модернизација пољопривредне производње						
Приоритет: 2.1.1. Подизање конкурентности пољопривредних газдинства						
Мера: 2.1.1.1. Подршка унапређењу ратарске/повртарске производње						
2.1.1.1.1	Развој повртарске производње у заштићеном простору (набавка и постављање пластеника 20ха)	РПГ + Општина Трговиште Фонд за развој пољопривреде	Национална донација/субвенција (МПШВ) 40. Општина 10%. РПГ 50%	100,000.00	2014-2018	МД
Мера: 2.1.1.2. Подршка унапређењу воћарске производње						
2.1.1.2.1	Подизање нових засада воћа - набавка садног материјала	РПГ + Општина Трговиште Фонд за развој пољопривреде	Национална донација/субвенција (МПШВ) 40. Општина 10%. РПГ 50%	100,000.00	2014-2018	МД
Мера: 2.1.1.3. Подршка унапређењу сточарства и пчеларства						
2.1.1.3.1	Набавка 1000 квалитетних приплодних, оваца / коза	РПГ + Општина Трговиште Фонд за развој пољопривреде	Национална донација/субвенција (МПШВ) 40. Општина 10%. РПГ 50%	300,000.00	2014-2018	МД
2.1.1.3.2	Набавка 300 квалитетних приплодних стеоних јуница	РПГ + Општина Трговиште Фонд за развој пољопривреде	Национална донација/субвенција (МПШВ) 40. Општина 10%. РПГ 50%	300,000.00	2014-2018	МД
2.1.1.3.3	Подршка узгоју слатководних риба кроз проширење постојећих и изградњу нових рибњака и набавку специјализоване опреме.	РПГ	Национална донација/субвенција (МПШВ) 40. Општина 10%. РПГ 50%	50,000.00	2014-2018	МД
2.1.1.3.4	Повећање броја пчелињих друштава и брендирање меда са подручја Општине	Удружење пчелара + Општина Трговиште Фонд	Национална донација/субвенција (МПШВ) 40. Општина 10%. РПГ	15,000.00	2014-2018	М

№	НАЗИВ ПРОЈЕКТА	НОСИЛАЦ ПРОЈЕКТА	ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА	ИЗНОС [ЕУР]	ВРЕМЕНСК И ОКВИР	К/Р
		за развој пољопривреде	50%			
Приоритет:	2.1.2. Модернизација пољопривредних газдинства					
Мера:	2.1.2.1. Подршка улагањима за набавку пољопривредне механизације					
2.1.2.1.1	Набавка опреме за мужу, изјубравање, спремање сточне хране и друге потребе сточарске производње	РПГ + Општина Трговиште Фонд за развој пољопривреде	Национална донација/субвенција (МПШВ) 40. Општина 10%. РПГ 50%	100,000.00	2014-2018	МД
2.1.2.1.2	Набавка трактора са прикључним машинама	РПГ + Општина Трговиште Фонд за развој пољопривреде	Национална донација/субвенција (МПШВ) 40. Општина 10%. РПГ 50%	100,000.00	2014-2018	МД
Мера:	2.1.2.2. Подршка улагањима у адаптацији пољопривредних објеката					
2.1.2.2.1	Адаптација постојећих и изградња нових објеката за смјештај стоке.	РПГ + Општина Трговиште- Фонд за развој пољопривреде	Национална донација/субвенција (МПШВ) 40. Општина 10%. РПГ 50%	300,000.00	2014-2018	МД
Мера:	2.1.2.3. Јачање капацитета локалне заједнице за коришћење савремених технологија кроз формирање огледних парцела и демонстрационих газдинстава					
2.1.2.3.1	Изградња мреже демонстрационих газдинстава различитих руралних производа („мрежа добрих примера“) у циљу унапређења пољопривредне производње и рурално гразвоја	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%).	70,000.00	2014-2018	МД
2.1.2.3.2	Формирање тренинг центра за развој сточарства са демонстрационом фармом	Општина Трговиште + РПГ	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	310,000.00	2014-2018	МД
2.1.2.3.3	Формирање машинске станице	Општина Трговиште + РПГ	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	200,000.00	2014-2015	МД
2.1.2.3.4	Формирање огледних парцела за ратарску и повртарску производњу	Институт за ратарство и повртарство Нови Сад	Национална донација (Влада РС/ МПШВ) 100%	10,000.00	2014-2015	Д
Стратешки циљ:	2.2. Унапређење пласмана и маркетинга					
Приоритет:	2.2.1. Јачање капацитета за наступ на тржишту и унапређење маркетинга					
Мера:	2.2.1.1. Стварање и афирмација брендова и локалних производа са заштићеним географским пореклом (мед, боровница, шумски плодови)					
2.2.1.1.1	Брендирање шумских плодова (боровница , вргањ, лисичара...)	Општина Трговиште + Приватни сектор	Национална донација (ресорна министарства) 50%. ЕУ донација (ИПА)/остали донатори 40%. Општина 10%	10,000.00	2014	МД

№	НАЗИВ ПРОЈЕКТА	НОСИЛАЦ ПРОЈЕКТА	ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА	ИЗНОС [ЕУР]	ВРЕМЕНСК И ОКВИР	К/Р
Мера:	2.2.1.2. Отварање сабирно-дистрибутивног и пак центра					
2.2.1.2.1	Отварање Откупне станица и пак центар за пољопривредне производе, живу стоку, лековито биље и шумско плодове	Општина Трговиште	Национална донација (Влада РС/ МПШВ) 50%. ЕУ донација (ИПА)/остали донатори 40%. Општина 10%	50,000.00	2014-2018	МД
Мера:	2.2.1.3. Подршка инвестицијама за прераду и пласман финалних пољопривредних производа кроз набавку опреме (сушаре, хладњаче, пресе . . .)					
2.2.1.3.1	Изградња сушара	Приватни сектор	Национална донација (МПВШ) 50%. Приватни сектор 50%	20,000.00	2014-2015	МД
2.2.1.3.2	Изградња УЛО хладњача	Приватни сектор	Национална донација (МПВШ) 50%. Приватни сектор 50%	35,000.00	2014-2015	МД
2.2.1.3.3	Инвестирање у прераду и пласман финалних пољопривредних производа кроз набавку опреме (сушаре, хладњаче, пресе) у општини	Приватни сектор	Национална донација (МПВШ) 50%. Приватни сектор 50%	100,000.00	2014-2018	МД
2.2.1.3.4	Инвестирање у реконструкцију и изградњу продајних објеката у општини	Приватни сектор	Национална донација (МПВШ) 50%. Остали извори 50%	25,000.00	2014-2018	МД
2.2.1.3.5	Подршка сакупљању шумских плодова и лековитог биља- сакупљање и прерада на територији Општина Трговиште	Општина Трговиште	Национална донација (Влада РС/ МПШВ) ЕУ донација (ИПА)/остали донатори Општина	50,000.00	2014-2016	МД
2.2.1.3.6	Прерада и паковање меда	Удружење пчелара	Национална донација/субвенција (МПШВ) 40. Општина 10%. РПГ 50%	20,000.00	2014-2018	МД
2.2.1.3.7	Производња етеричних уља	РПГ и предузетници	Национална донација (Влада РС/ресорна министарства) 40%. Приватни сектор 50%. Остали извори 10%	80,000.00	2014-2018	МД
2.2.1.3.8	Реконструкција и изградња продајних објеката -пијаце	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	100,000.00	2014-2016	МД
2.2.1.3.9	Поправка и санација мини пекаре у МЗ Шајинце	Општина Трговиште Шајинце	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (50%). Општина Трговиште (50%)	20,000.00	2014-2015	МД
2.2.1.3.10	Отварање мини млекаре у општини	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (80%). Општина Трговиште (20%)	70,000.00	2014-2016	МД

№	НАЗИВ ПРОЈЕКТА	НОСИЛАЦ ПРОЈЕКТА	ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА	ИЗНОС [ЕУР]	ВРЕМЕНСК И ОКВИР	К/Р
Мера:	2.2.1.4. Подршка организовању промотивних наступа на сајмовима у земљи и иностранству					
2.2.1.4.1	Организовање локалних сајмова и изложби пољопривредних производа и производа кућне радиности	ЈП за туризам и заштиту животне средине	Национална донација (ресорна министарства) 50%. ЕУ донација (ИПА)/остали донатори 40%. Општина 10%	10,000.00	2014-2018	МД
2.2.1.4.2	Подршка организовању манифестација: кромпиријада, ракијада ...	РПГ + Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). РПГ (15%)	80,000.00	2014-2018	МД
Стратешки циљ:	2.3. Диверсификација активности на газдинствима					
Приоритет:	2.3.1. Подршка развоју додатних економских активности					
Мера:	2.3.1.1. Подршка развоју малих и средњих предузећа у руралним подручјима (пилане, брикетирнице . . .)					
2.3.1.1.1	Изградња мини-погона за прераду дрвета и производњу брикета/пелета из дрвног отпада.	Приватни сектор	Сопствена средства 30%. Кредит 50 %. Национална субвенција 20%	150,000.00	2015-2018	МД
Мера:	2.3.1.2. Стимулисање прераде пољопривредних производа на пољопривредним газдинствима					
2.3.1.2.1	Адаптација и опремање просторија за прераду пољопривредних производа (сир, суво месо, слатко, компоти) на фармама	Приватни сектор + РПГ	Сопствена средства 20%. Кредит 50 %. Национална субвенција 30%	50,000.00	2015-2018	МД
Мера:	2.3.1.3. Развој и промоција сеоског туризма					
2.3.1.3.1	Категоризација сеоских домаћинстава за туризам	ЈП за туризам и заштиту животне средине	РПГ Сопствена средства 100%	5,000.00	2014-2016	М
2.3.1.3.2	Обука чланова сеоских домаћинстава за пружање туристичко-угоститељских услуга	ЈП за туризам и заштиту животне средине	Национална донација (ресорна министарства) 50%. ЕУ донација (ИПА)/остали донатори 40%. Општина 10%	10,000.00	2014-2018	МД
Мера:	2.3.1.4. Подршка развоју органске производње					
2.3.1.4.1	Набавка приплодних грла домаћих аутохтоних раса животиња (Буша, каракачанска овца, мангулица . .)	РПГ	Национална донација (МПВШ) 40%. донатори 30%. РПГ 20%	35,000.00	2014-2018	МД
2.3.1.4.2	Подршка развоју органске производње	РПГ	Национална донација (МПВШ) 40%. донатори 30%. РПГ 20%	35,000.00	2014-2018	МД
Мера:	2.3.1.5. Подршка очувању старих заната					
2.3.1.5.1	Развој и продаја производа кућне радиности и рукотворина	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	13,000.00	2014-2018	МД
Стратешки циљ:	3.1. Одрживо управљање природним ресурсима					
Приоритет:	3.1.1. Стварање услова за инвестирање у одрживо коришћење природних ресурса					
Мера:	3.1.1.1. Процена потенцијала и израда студија изводљивости за одрживо коришћење природних ресурса општине.					
3.1.1.1.1	Израда студије изводљивости за коришћење енергије ветра	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	15,000.00	2014-2018	МД

№	НАЗИВ ПРОЈЕКТА	НОСИЛАЦ ПРОЈЕКТА	ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА	ИЗНОС [ЕУР]	ВРЕМЕНСК И ОКВИР	К/Р
3.1.1.1.2	Израда студије изводљивости за изградњу микро и мини хидроелектрана	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	15,000.00	2014-2018	МД
3.1.1.1.3	Израда студије изводљивости о могућностима еко брикетирања	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	5,000.00	2014-2018	МД
3.1.1.1.4	Израда студије изводљивости о могућностима коришћења соларне енергије	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	15,000.00	2014-2018	МД
3.1.1.1.5	Израда Студије о потенцијалним изворима обновљиве енергије на територији општине Трговиште и промоција потенцијала обновљивих извора енергије	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (67%). Општина Трговиште (33%).	15,000.00	2014	МД
3.1.1.1.6	Израда Студије о природним и привредним потенцијалима на територији општине Трговиште	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (90%). Општина Трговиште (10%).	10,000.00	2014-2015	МД
Мера: 3.1.1.2. Успостављање система за мониторинг животне средине (земља, вода и ваздух)						
3.1.1.2.1	Мониторинг квалитета животне средине: Развој система за мониторинг ваздуха, воде и земљишта у општини Трговиште	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	200,000.00	2015-2018	МД
Мера: 3.1.1.3. Промоција инвестиционих могућности за одрживо коришћење природних ресурса и привлачење инвестиција						
3.1.1.3.1	Процена инвестиционих могућности за одрживо коришћење природних ресурса и привлачење инвестиција	Општина Трговиште КЛЕР	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	20,000.00	2014-2018	МД
Приоритет: 3.1.2. Одрживо управљање земљишним, водним и шумским ресурсима						
Мера: 3.1.2.1. Уређење пољопривредног земљишта						
3.1.2.1.1	Испитивање квалитета пољопривредног земљишта	ПСС	РПГ: Сопствени извори 100%	5,000.00	2014-2018	МД
3.1.2.1.2	Контрола квалитета земљишта, мере мелиорације	ПСС + Општина Трговиште	Национална донација (Влада РС/ МПШВ) 50%. РПГ 50%	5,000.00	2014-2018	МД

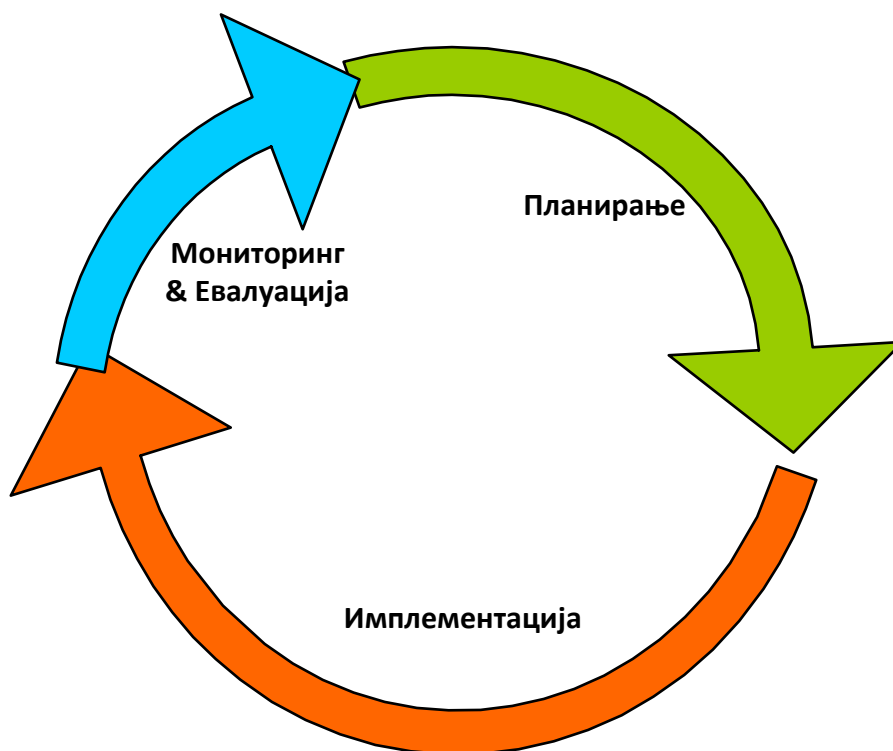
№	НАЗИВ ПРОЈЕКТА	НОСИЛАЦ ПРОЈЕКТА	ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА	ИЗНОС [ЕУР]	ВРЕМЕНСК И ОКВИР	К/Р
3.1.2.1.3	Уређење пољских путева	Дирекција за изградњу Општина Трговиште	Општина Трговиште	10,000.00	2014-2018	М
Мера: 3.1.2.2. Заштита и регулација водотокова						
3.1.2.2.1	Регулација реке Пчиње, фаза I, у делу моста у Новом Селу и фаза II (израда пројектно-техничке документације и извођење радова)	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (96%). Општина Трговиште (4%).	800,000.00	2014-2018	МД
3.1.2.2.2	Регулација реке Трипушњице у Радовници (израда пројектно-техничке документације и извођење радова)	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (90%). Општина Трговиште (10%).	200,000.00	2014-2018	МД
3.1.2.2.3	Управљање водама, заштита земљишта од ерозије и уређење атарских путева	Општина Трговиште	Национална донација и/или ЕУ донација (ИПА)/остали донатори (85%). Општина Трговиште (15%)	90,000.00	2014-2018	МД
3.1.2.2.4	Уређење речних корита и чишћење река кроз јавне радове	Општина Трговиште	НСЗ 80%. Сопствени извори 20%	6,000.00	2014	МД
Мера: 3.1.2.3. Пошумљавање						
3.1.2.3.1	Пошумљавање земљишта нижих категорија или површина захваћених пожаром	Шумско газдинство	Национална донација (Влада РС/ МПШВ) 50%. Шумско газдинство 40%. Општина 10%	15,000.00	2014	МД
Мера: 3.1.2.4. Унапређење одрживог управљања шумама						
3.1.2.4.1	Ангажовање радника из сеоских подручја путем Јавних радова на пословима чишћења шумских површина од болесних и осушених стабала	Шумско газдинство + Општина Трговиште	Национална донација (НСЗ) 100%	10,000.00	2014-2015	Д
3.1.2.4.2	Изградња и/или реконструкција противпожарних пруга са елементима шумских путева	Шумско газдинство	Национална донација (Влада РС/ МПШВ) 80%. Шумско газдинство 20%.	100,000.00	2014-2015	МД
3.1.2.4.3	Развој Система заштите од пожара	Шумско газдинство + Општина Трговиште	Национална донација (Влада РС/ МПШВ) 80%. Општина 20%	100,000.00	2014-2015	МД
3.1.2.4.4	Процена угрожености шумског фонда дивљом и непланском сечом и израда и примена мера за спречавање и заштиту	Општина Трговиште ЈП Србија Шуме	Национална донација (Влада РС/ МПШВ) 80%. Општина 20%	12,000.00	2014-2018	МД
3.1.2.4.5	Спровођење Акција редовног засада шумског дрвећа и биљака	Општина Трговиште ЈП Србија Шуме Јавна предузећа НВО сектор	Национална донација (Влада РС/ МПШВ) 80%. Општина 20%	10,000.00	2014-2018	МД

№	НАЗИВ ПРОЈЕКТА	НОСИЛАЦ ПРОЈЕКТА	ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА	ИЗНОС [ЕУР]	ВРЕМЕНСК И ОКВИР	К/Р
3.1.2.4.6	Континуирана едукација и информисање становништва о значају и активностима на унапређењу и заштити шумскг фонда	Општина Трговиште ЈП Србија шуме НВО сектор	Национална донација (Влада РС/ МПШВ) 80%. Општина 20%	2,000.00	2014-2018	МД
Стратешки циљ: 3.2. Инвестирање у одрживо коришћење природних ресурса						
Приоритет: 3.2.1. Подршка капиталним инвестицијама за одрживо коришћење природних ресурса						
Мера: 3.2.1.1. Подршка инвестицијама за коришћење обновљивих извора енергије (хидро потенцијали, био маса..)						
3.2.1.1.1	Изградња погона за производњу брикета/пелета из био масе	Приватни сектор	Сопствена средства 30%. Кредит 50 %. Национална субвенција 20%	800,000.00	2015-2018	МД
3.2.1.1.2	Подршка реализацији инвестиција у области коришћења обновљивих извора енергије	Приватни сектор	Сопствена средства 30%. Кредит 50 %. Национална субвенција 20%	150,000.00	2014-2018	МД
3.2.1.1.3	Изградња система микро и мини хидроелектрана на територији општине	Инвеститор (Јавно-приватно партнерство)	Сопствена средства 30%. Кредит 50 %. Национална субвенција 20%	1,500,000.00	2014-2018	МД
Мера: 3.2.1.2. Подршка истраживањима природних ресурса (рударско-геолошка и слична истраживања)						
3.2.1.2.1	Подршка реализацији рударско-геолошких истраживања	Приватни сектор	Сопствена средства 30%. Кредит 50 %. Национална субвенција 20%	150,000.00	2014-2018	МД
Мера: 3.2.1.3. Подршка инвестицијама за експлоатацију природних ресурса(прерада камена, експлоатација металичних и неметаличних сировина)						
3.2.1.3.1	Подршка реализацији инвестиција у области прераде камена и експлоатације металичних и неметаличних сировина	Приватни сектор	Сопствена средства 30%. Кредит 50 %. Национална субвенција 20%	150,000.00	2014-2018	МД
Total				23,285,000.00	ЕУРА	
УКУПАН БРОЈ ПРОЈЕКТА				216		

10. Начини праћења и имплементације Стратегије

Праћење (мониторинг) Стратегије представља континуирано прикупљање података о реализацији појединих пројеката у оквиру Стратегије, на основу унапред познатог плана активности, који укључује његову временску и просторну димензију, inpute (улаза), outpute (излаза) и резултате. Он обезбеђује доносиоцима одлука у спровођењу политике развоја, да континуирано примају повратне информације о имплементацији програма и пројеката, односно резултатима њихове имплементације. Омогућава да се идентификују стварни или потенцијални успеси, односно проблеми и то довољно рано како би се спровеле неопходне измене и прилагођавања у оквиру самих програма и пројеката, односно њихове реализације. Оцена (евалуација) Стратегије представља периодично оцењивање њене релевантности, учинка, утицаја и ефикасности у погледу унапред дефинисаних стратешких и специфичних циљева и појединих мера. Њиме се преиспитује садржај појединих пројеката и активности путем којих се реализује целокупни план и доносе закључци о успешности њихове реализације.

Слика № 2.: Процеси у стратешком планирању

Индикатори мониторинга обезбеђују информације о начину коришћења ресурса, износима подршке, броју корисника и сл. Индикатори за евалуацију се односе првенствено на индикаторе резултата и утицаја, самим тим што се евалуација одвија после мониторинга, извјештавања и ревизије. Евалуација обезбеђује слику о ефектима мера подршке и концентрисана је на анализу ефективности самог система подршке у смислу достизања стратешких циљева, односно циљева сваке поједине мере. Други потенцијални аспект евалуације је оцена релевантности, користи (компатибилности ефеката са стварним потребама) и одрживости (очекивања везана за дугорочне ефекте или утицај појединих мера). Мониторинг је континуиран процес преиспитивања контекста програма и остваривања излазних параметара (output) за кориснике, који се одвија током спровођења програма са намером да се истовремено исправе било каква потенцијална одступања од дефинисаних оперативних циљева¹⁸. На локалном нивоу, мониторинг подразумева систематско и редовно праћење напретка у спровођењу стратегије и акционог плана и мерење напретка који је остварен током посматраног периода (Табела № 30)

¹⁸ Izvor: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluacija/evalsed/glossary/glossary_m_en.htm#Monitoring

Табела № 30.: Индикатори

ЦИЉЕВИ	ИНДИКАТОРИ РЕЗУЛТАТА	ИНДИКАТОРИ УТИЦАЈА
1. Унапређење квалитета и услова живота у општини	– Број km изграђених/реконструисаних путева у општини – Број km изграђене/реконструисане водоводне и канализационе мреже. – Број прикључених домаћинстава на водоводну и канализациону мрежу. – Број km уређених речних корита. – Број реконструисаних система за наводњавање – Број санираних депонија. – Број урађених урбанистичких/просторних планова и пројектно техничке документације – Број учесника који су успешно завршили обуку из области пољопривреде и шумарства. – Број додељених сертификата,	– Повећан број телефонских прикључака и корисника Интернета – Повећан квалитет комуналних услуга – Број система за пречишћавање и уклањање отпадних вода. – Број села у којима је регулисана јавна расвета. – Повећан број корисника услуга објекта социјалне инфраструктуре – Количина чврстог отпада, прикупљеног за рециклирање (тоне/годишње) – Повећана социјална и економска укљученост угрожених група – Број реализованих обука – Број прекограничних партнерства. – Смањење незапослености циљне популације (%) – Годишњи пораст броја посетилаца (%) и ноћења; – Повећање запослености у туризму – Приход пољопривредних газдинстава, – Додата вредност створена улагањем у прераду и маркетинг пољопривредних производа, – Конкурентност пољопривредних производа, – Повећање физичког обима производње – Повећање оствареног профита у процентима – Смањење миграције становништва – Повећање запослености у пољопривреди и шумарству. – Број промотивних наступа и земљи и иностранству. – Број ha пошумљених површина. – Број km изграђених против пожарних пруга.Повећање додате вредности из не-пољопривредних активности. – Приход руралне популације, – Пораст инвестиција – Број ново-основаних радних места у МСП сектору – Број ново уведених процеса/производа
2. Јачање конкурентности пољопривреде и диверсификација активности на газдинствима	– Број пољопривредних газдинстава и привредних субјеката који примјењују нове технике/технологије, – Број пољопривредних газдинстава која производе за тржиште, – Укупан број нових радних места, – Број корисника који су успешно завршили обуку у стицању знања и вештина (предузетништва, локалне акционе групе, рурални туризам и др.).	
3. Одрживо управљање природним ресурсима	– Број произвођача био-енергената, – Додатно отворена радна места, – Промене у доданој вредности по запосленом раднику, – Повећање производње из обновљивих извора енергије. – Број урађених и реализованих студија изводљивости.	

Уопштено, мониторинг посматра ниво припреме приоритетних пројеката и њиховог спровођења и реализације у односу на план. У оквиру тог процеса се прикупљају подаци о достигнућима, количинама и искоришћеним ресурсима. На основу тога се мери у ком обиму су постигнути дефинисани циљеви. Процес мониторинга обавезан је део имплементације Стратегије руралног развоја, као и израда редовних годишњих извјештаја структура који спроводе мониторинг. Годишњи извјештаји треба да укључују све квалитативне и квантитативне информације везане за имплементацију Стратегије, укључујући финансијске расходе за сваку меру и мониторинг табеле са индикаторима излаза и резултата, такође за сваку меру. Процес евалуације одвијаће се током целокупног трајања Стратегије (2014–2018). Процесом континуираног оцењивања (евалуације) Стратегије руралног развоја оцењиваће се напредак у његовој имплементацији, испитивати могућности за његово унапређење и анализирати препоруке за њену ревизију. У том смислу потребно је предузети низ активности које ће омогућити спровођење активности праћења и оцено, односно мониторинга и евалуације реализације Стратегије. Основне Активности на спровођењу праћења и оцено ефеката Стратегије руралног развоја су: Утврђивање детаљне листе индикатора (индикатори резултата и утицаја) који одговарају хијерархији циљева који су описани у Стратегији руралног развоја и Израда годишњих и средњерочних М&Е извјештаја.

Прилог № 1: Чланови Радне групе за рурални развој општине Трговиште

№	Назив организације/ Институције	Име и презиме	Функција/ радно место	Задужење у радној групи
1	Општина Трговиште	Крстић Ненад	Председник Општине	Председник радне групе
2	Општина Трговиште	Стаменовић Сениша	Координатор	Координатор радне групе
3	Општина Трговиште	Миљана Златковић	Помоћник пред.општине	Члан радне групе
4	Општина Трговиште	Михајловић Влада	Сарадник	Члан радне групе
5	Општина Трговиште	Јовановић Наташа	Сарадник	Члан радне групе
6	Општина Трговиште	Драгољуб Станојковић	Сарадник	Члан радне групе
7	Општина Трговиште - Општинска Управа	Станисављевић Јелена	Сарадник	Члан радне групе
8	Општина Трговиште - Општинска Управа	Тасић Драгана	Службеник-KLER	Члан радне групе
9	Општина Трговиште - Општинска Управа	Донка Смиљковић	Стручни сарадник	Члан радне групе
10	Општина Трговиште - Општинска Управа	Драгослав Петровић	Службеник	Члан радне групе
11	Општина Трговиште - Општинска Управа	Милорад Николић	Службеник-KLER	Члан радне групе
12	Ј.П.“Комуналац”. Трговиште	Жарко Недељковић	Радник	Члан радне групе
13	Ј.П.“Комуналац”. Трговиште	Петар Станојевић	Радник	Члан радне групе
14	Ј.П.“Комуналац”. Трговиште	Драгољуб Богдановић	Радник	Члан радне групе
15	Ј.П.“Дирекција за изградњу” Трговиште	Николић Никола	Службеник	Члан радне групе
16	О. Ш. „Бранко Радичевић”Трговиште	Живковић Слободанка	Службеник	Члан радне групе
17	О. Ш. „Бранко Радичевић”Трговиште	Снежана Великинац	Психолог	Члан радне групе
18	Дом здравља“Вељко Влаховић”Трговиште	С. Богдановић	Медицинска Сестра	Члан радне групе
19	Дом здравља“Вељко Влаховић”Трговиште	Влада Јовановић	Службеник	Члан радне групе
20	Народна библиотека“Антоније Поповић” Трговиште	Станојев Слађан	Директор	Члан радне групе
21	Ј.П.“За туризам и заштиту животне средине” Трговиште	Цветковић Милена	Директор	Члан радне групе
22	М.З.“Шаинце” Шаинце	Трајановић Слободан	Пензионер	Члан радне групе
23	М.З.“Ново Село” Ново Село	Митровић Анкица	Пољопривредник	Члан радне групе
24	М.З.“Трговиште” Трговиште	Златковић Олгица	Службеник	Члан радне групе
25	Пореска Управа Трговиште	Томић Драган	Директор	Члан радне групе
26	Национална служба за запошљавање Ул.Краља Петра бр.4 Трговиште	Стефановић Живко	Службеник	Члан радне групе
27	Р.З.Здравственог Осигурања Ул.Краља Петра Бр.80 Трговиште	Николић Милан	Службеник	Члан радне групе
28	О.Ш.“Жарко Зрењанин” Радовница	Велиновић Мирослав	Директор	Члан радне групе
29	О.Ш.“ Вук Караџић Доњи Стајевац	Стаменовић Стојанче	Директор	Члан радне групе
30	Д.О.О.“Раин Фунгус” Ул.Иво Лола Рибар	Петровић Војин	Директор	Члан радне групе
31	Ветеринарска Станица Ул.Светозара МарковићаБр.12Трговиште	Величковић Сандра	Управник	Члан радне групе

№	Назив организације/ Институције	Име и презиме	Функција/ радно место	Задужење у радној групи
32	Рибарско Пољопривредно Газдинство“Срба Тасић“Доњи Стајевац	Срба Тасић	Радник	Члан радне групе
33	Пољопривредно Газдинство“Стошић Славољуб“Доња Трница бб	Стошић Славољуб	Пољопривредник	Члан радне групе
34	Пољ. Газдинство“Стоименовић Марица“Шапранце бб	Стоименовић Марица	Пољопривредник	Члан радне групе
35	Пољопривредно Газдинство“Јовановић Велко“ Ул.Краља Петра Бр. Трговиште	Јовановић Велко	Пољопривредник	Члан радне групе
36	Пољопривредно ГаздинствоЈовановић Слађан Горња Трница бб	Јовановић Слађан	Пољопривредник	Члан радне групе
37	Пољ.Газдинство“Стоименовић Јагода“Насеље Жабљак бб	Стоименовић Јагода	Пољопривредник	Члан радне групе
38	Пољопривредно Газдинство Јовица Трајковић	Јовица Трајковић	Пољопривредник	Члан радне групе
39	Пољопривредно газдинство	Драган Станковић	Пољопривредник	Члан радне групе
40	Удружење Пчелара Пчиња Трговиште	Станојев Слађан Јовановић Велко	Председник	Члан радне групе
41	Удружење Боровница Трговиште	Небојша Арсић	Председник	Члан радне групе

Партнер и фасилитатор процеса израде Стратегије руралног развоја општине Трговиште: Центар за развој Јабланичког и Пчињског округа.

№	Организација	Име и презиме	Функција/радно место	Задужење
1	Центар за развој Јабланичког и Пчињског округа	Горан Миленковић	Менаџер пројекта за рурални развој и пољопривреду	Тим лидер и Фасилитатор № 1
2		Добрила Судимац Мратинковић	Експерт за регионални развој и стратешко планирање	Фасилитатор № 2
3		Бојан Петковић	Експерт за органску пољопривреду	Фасилитатор № 3
4		Јелена Павловић	Менаџер пројекта за развој туризма	Координатор
5		Зоран Стојиљковић	Технички асистент	Технички асистент

I Подносилац пројекта

Назив институције	Општина Трговиште		
Правни статус:	Јединица Локалне самоуправе		
Адреса:	Краља Петра I 4. Трговиште 17525		
Особа за контакт, функција:	Ненад Крстић, Председник општине		
Број телефона:	+381 (0) 452 207	Број факса:	+381 (0) 452 207
E-mail:	kabinetpredsednika@trgoviste.rs		
Релевантни ресурси:	Пословна зграда, 465 м ² , 20 канцеларија, 40 компјутера, 5 возила. Укупан број запослених 46.		
Искуство на пројектима:	Општина Трговиште је погранична општина и налази се на тремеђи Републике Србије, Републике Македоније и Републике Бугарске. Основна карактеристика општине је вишедеценијска неразвијеност, појава новог транзиционог сиромаштва, интензивно демографско пражњење, кумулирани економски социјални и проблеми. општина не достиже ни 1/3 просека НД по становнику Србије и припада припада IV групи изразито недовољно развијених јединица локалних самоуправа чији је степен развијености испод 60 % републичког просека. Већина индустријских предузећа више није у функцији, а велики број запослених радника у овој грани је остало без посла. Суочена са нагомиланим проблемима локална самоуправа започела је процес њиховог решавања применом модела одрживог развоја. Израдом низа стратешко планских докумената локална самоуправа је поставила темеље одрживог развоја. Локална самоуправа реализује пројекте и подржава иницијативе које доприносе унапређење квалитета и услова живота у општини. Локална самоуправа општине Трговиште је међу првим у јужној Србији остварила сарадњу са Европском Унијом преко Европска агенција за реконструкцију када је 2001 / 2002 реализовала пројекте у оквиру програма "Градови и школе за демократију". Ови пројекти обухватали су реконструкцију образовних установа на територији општине и развој капацитета локалних власти за управљање пројектима. У последње три године реализовала је више десетина пројекта подржаних од националних или интернационалних фондова. Најзначајнија сарадња са страним донаторима остварена је преко програма ПБИЛД (Одржање мира и инклузивни локални развој), ЕУ Прогрес и ИПА програм прекограничне сарадње Бугарска Србија (IPA CBC BG SR). У оквиру ПБИЛД програма 2010/2011 реализовани су пројекти Развој институционалне подршке локалном економском развоју (75.909,50 ЕУР) и Путеви културног наслеђа Пчињског округа. Захваљујући подршци Европске уније и Владе Швајцарске преко ЕУ ПРОГРЕС-а, реализовани су пројекти изградње постројења за пречишћавање отпадних вода у Трговишту, унапређење система водоснабдевања и комуналних услуга у општини урађен је детаљни план регулације индустријске зоне. Укупна вредност реализованих пројекта износи преко 400000 ЕУР. општина трговиште у сарадњи са општином Трн из Бугарске крајем 2013 започела је реализацију пројекта Изградња ефективног система обуке (BEST) у оквиру IPA CBC BG SR. Циљ овог пројекта је изградња капацитета запослених у општинској администрацији у Пчињском округу (Србија) и области Перник (Бугарска), кроз успостављање партнерства и тренинге за ефикасну припрему и реализацију заједничких пројекта у оквиру IPA CBC BG-SR.		
Партнер на пројекту:	Центар за развој Јабланичког и Пчињског округа. Улога партнера је пружање стручне помоћи у управљању пројектима.		

II Концепти пројекта

ОТВАРАЊЕ ГРАНИЧНОГ ПРЕЛАЗА СА МАКЕДОНИЈОМ

1.

Назив концепта пројекта

№

1. Значај пројекта

Позадина Пројекта: (Презентација општег стања и проблема, које се путем пројекта може променити)	Општина Трговиште је погранична општина и налази се на крајњем југоистоку Србије на трOMEЋИ Републике Србије, Републике Македоније и Републике Бугарске. Општина се граничи са Македонијом у дужини од око 40 км (Прилог № 1.). Основна карактеристика општине је вишедеценијска неразвијеност, појава новог транзиционог сиромаштва, интензивно демографско пражњење, кумулирани економски и социјални проблеми. Општина Трговиште због непостојања транзитних путева има неповољан и периферни положај у Републици и Пчињском Округу. Помак у избегавању периферног положаја направљен је у Скопљу је 29. марта 2003, када је потписан Протокол о отварању граничних прелаза за погранични саобраћај између СЦГ и РМ. На основу овог Протокола предвиђено је да се отворе више граничних прелаза на подручју централне Србије од којих и гранични прелаз Трговиште (РС) - Огут (РМ). Одлуком Владе Републике Србије број 28-7133/2005-1 од 10.11.2005.године ("Сл. гласник број 97/05 од 11.10.2005.год.) правно је регулисано отварање граничног прелаза за погранични саобраћај на путу Трговиште (РС) -Лесница (РС)- гранични прелаз - Огут (РМ) - Крива Паланка (РМ). Одлука је ступила на снагу 19.11.2005.године, међутим тек предстоји изградња граничног прелаза под називом "Калово" и успостављање пратећих служби. Важност овог граничног прелаза препознат је и у Просторном плану Републике Србије од 2010-2020. ("Сл. гласник РС", бр. 88/10) и Регионалном Просторном плану општина Јужног Поморавља ("Службени гласник Републике Србије", број 83/10) где су предвиђена планска решења у области путног саобраћаја на путном правцу Бујановац - Трговиште - Лесница- Македонија. Општина има периферан саобраћајно-географски положај, отварањем граничног прелаза Калово, би се знатно поправио саобраћајно-економски статус.
Циљне групе/ Корисници пројекта:	– Становништво пограничних општина Србије и Македоније (34895): Општина Крива Паланка БРЈМ, Општина Ранковце БРЈМ, Општина Старо Нагоричане БРЈМ и Општина Трговиште Србија.

2. Опис пројекта и активности

Опис и циљеви пројекта:	Циљ пројекта: Унапређење саобраћајно-економског статуса општине Трговиште и суседних пограничних општина из БРЈМ преко отварања заједничког граничног прелаза за погранични саобраћај на путу Трговиште (РС) -Лесница (РС)- гранични прелаз "Калово"- Огут (РМ) - Крива Паланка (РМ). Пројект се заснива на реализацији међудржавног Протокола з 2003 и Одлуке Владе Републике Србије из 2005 о отварању граничног прелаза за погранични саобраћај на путу Трговиште (РС) - Огут (РМ) - Крива Паланка (РМ). На почетку пројекта планира се отклањање евентуалних препрека за разраду и имплементацију наведених документа, лобирањем код надлежних националних институција у Србији и Македонији. Ово ће се постићи формирањем заједничког прекограничног одбора општина Трговиште - Крива Паланка Ранковце и Старо Нагоричане за отварање граничног прелаза.
-------------------------	---

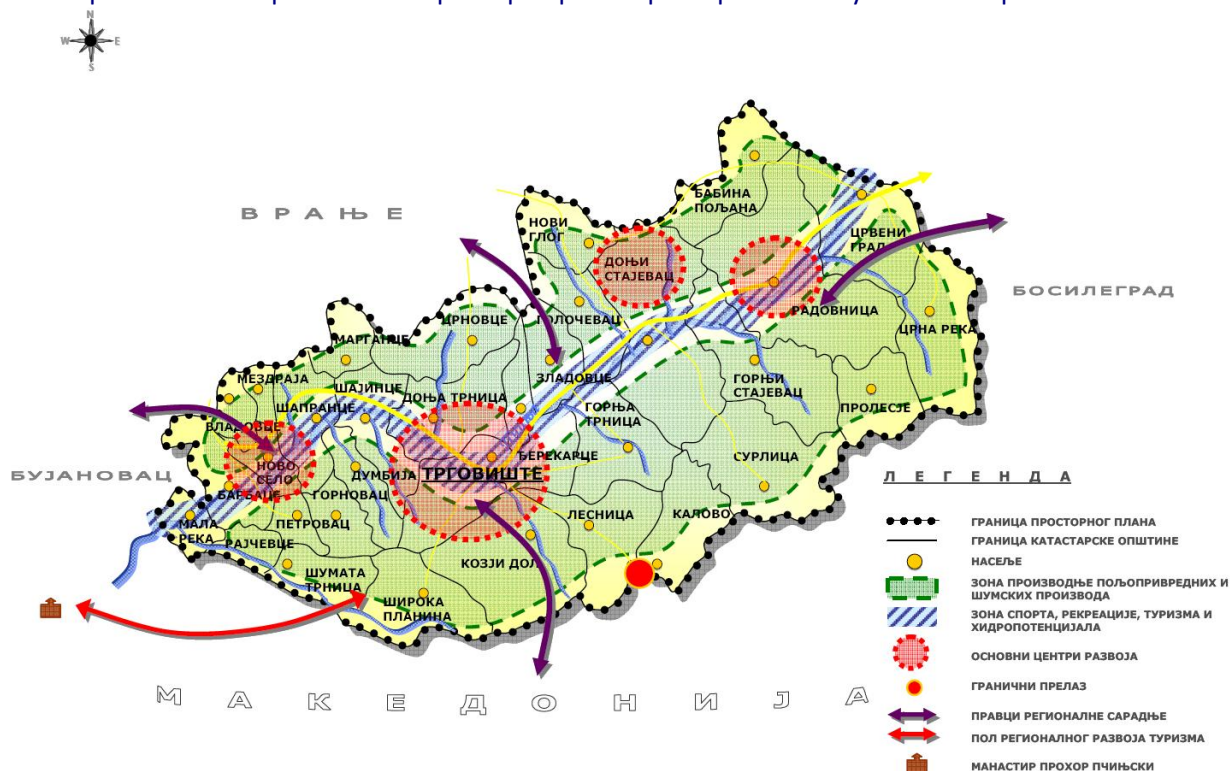
	Истовремено са лобирањем одбор започиње тражење шире подршке код донаторских организација и програма који су активни у региону (ЕУ, УСАИД, ЕУ ПРОГРЕС) како би подржали иницијативу. Изградњом граничног прелаза премостиће се досадашња слаба саобраћајна повезаност што ће имати за резултат ефикаснију размену људи, добара и услуга, односно нове привредне активности, размену искустава и знања. На овај начин стварају се предуслови за лакши и бољи приступ пословима, тржиштима, образовању и др. Реализацијом овог пројекта грађани пограничних општина неће морати више да путују 104 км на релацији Трговиште-Крива Паланка већ само 42 км. Израда одговарајуће урбанистичко - техничке документације и законом прописаних одобрења, наредни је корак ка реализацији пројекта. Ова етапа обухвата израду регулационо урбанистичког плана граничног прелаза, решавање имовинских спорова, израду пројектно техничке документације за изградњу и опремање граничног прелаза, израду процене утицаја на животну средину, добијања грађевинске дозволе и обезбеђивање средстава за изградњу граничног прелаза у складу са ЕУ стандардима. Пројекта у завршној фази садржи изградњу и опремање граничног прелаза "Калово" у складу са ЕУ стандардима. Прекогранични партнери на пројекту: Општине Крива Паланка, Ранковце и Старо Нагоричане БРЈМ.
Планирани резултати пројекта:	– Створени организациони и технички предуслови за отварање заједничког граничног прелаза "Калово" – Гранични прелаз "Калово" стављен у оперативну функцију у складу са ЕУ стандардима
Потребне активности:	1. Отклањање евентуалних препрека за отварање граничног прелаза лобирањем код надлежних националних институција у Србији и Македонији 2. Израда Плана детаљне регулације граничног прелаза "Калово" 3. Израда техничке документације за изградњу и опремање граничног прелаза "Калово" и приступних саобраћајница [Израда главног пројекта. Израда процене утицаја на животну средину. Издавање грађевинске дозволе] 4. Израда предлога пројекта и техничких спецификација за изградњу граничног прелаза у складу са ЕУ стандардима (обезбеђивање финансијских средстава из националних извора и/или фондова ЕУ) 5. Изградња и опремање граничног прелаза "Калово"
Трајање пројекта:	24 месеца
Претпоставке/ризици за реализацију пројекта:	Разумевање и подршка надлежних националних институција из Србије и Македоније

3. Буџет Пројекта

Назив активности	Буџет у ЕУР
1. Отклањање евентуалних препрека за отварање граничног прелаза лобирањем код надлежних националних институција у Србији и Македонији	5,000.00
2. Израда Плана детаљне регулације граничног прелаза "Калово"	10,000.00
3. Израда техничке документације за изградњу и опремање граничног прелаза "Калово" и приступних саобраћајница	30,000.00
4. Израда предлога пројекта и техничких спецификација за изградњу граничног прелаза у складу са ЕУ стандардима	5,000.00
5. Изградња и опремање граничног прелаза "Калово"	250,000.00
Укупно	300,000.00

Извори финансирања	ЕУР	%
1. Национална донација и/или остали донатори	300,000.00	100%
Укупно	300,000.00	100%

Прилог № 1.: Карта Намена простора према Просторном плану општине Трговиште

Извор: Просторни план општине Трговиште. А.Д. Југословенски институт за урбанизам и становање. Београд - Трговиште. април 2010. године.

1. Значај пројекта

Позадина Пројекта: <i>(Презентација општег стања и проблема, које се путем пројекта може променити)</i>	Производно - прометно предузеће (ППП) "Пчиња" основано је 1989. године. Оно се налази се у самој варошици Трговиште на површини од 6.624 m². У свом саставу ППП "Пчиња" имало је четири радне јединице различитог профила (паковање и дорада кафе, зрнастих и прашкастих производа, производња хлеба, производња пастрмке и производња пластичних чаша за млекарску индустрију). Предузеће је запошљавало 227 радника од којих је око 2% са високом стручном спремом, 3,5% са вишом школом, 40,5% са средњом школом, 6,2% су КВ радници и осталих 47,6% су радници са основним образовањем. Након покушаја више неуспешних приватизација ово предузеће је од 15 априла 2011 је у стечају. Према подацима Агенције за лиценцирање стечајних управника ликвидациона вредност имовине (возила, зграде, земљиште, опрема залихе готових производа и полу-производа) ППП "Пчиња" процењена је у износу од 144.272.480,00 РСД, односно 1,260,000.00 ЕУР. У току стечајног поступка део имовине је продат за намирење неизмирених обавеза. Последња продаја реализована је 16 октобра 2013 када је део покретне имовине (возила, опрема, готови производи и отпадни папир) продат методом непосредне погодбе. Продајом имовине решава се само део проблема ППП "Пчиња", зато је покренут поступак израде Студије за одређивање вредности капитала ППП "Пчиња" како би се пронашло трајно решење за нагомилане обавезе предузећа кроз продају. Руководство општине Трговиште је заинтересовано за стављање овог предузећа у функцију јер би се његовим активирањем омогућило отварање 150 нових радних места. У току су интензивни преговори руководства општине на релацијама Агенција за приватизацију - Центар за стечај Београд - потенцијални инвеститори око изналажења трајног и одрживог решења за ППП Пчиња.
Циљне групе/ Корисници пројекта:	– Агенција за приватизацију - Центар за стечај Београд – Потенцијални приватни инвеститори (приватне компаније и/или МПС). – Незапослени радници (150)

2. Опис пројекта и активности

Опис и циљеви пројекта:	Циљ пројекта: Покретање и оживљавање предузећа ППП Пчиња кроз развој јавно-приватног партнерства. Сарадња по моделу јавно-приватног партнерства заснива се на међусобно усаглашеним циљевима јавног и приватног сектора током реализације одређеног јавног пројекта. За успех јавно-приватног партнерства од суштинског значаја је да се партнерство успостави и развија на снажним и здравим основама преко адекватног легалног оквира.
--------------------------------	---

	Основна идеја јавно-приватног партнерства јесте да, где је то могуће, повеже идеју расподеле ризика између јавног и приватног сектор са повећаном ефикасношћу реализације пројекта коју треба да обезбеди приватни сектор. Основна идеја пројекта је да се преко новог правног ентитета заснованог на јавно приватном партнерству (Општина Трговиште и приватни инвеститор) заврши стечајни поступак ППП Пчиња и покрене процес производње. Завршетак стечајног поступка подразумева продају капитала ППП Пчиња у стечају потенцијалном инвеститору. Инвеститор заједно са општином Трговиште оснива нови прави ентитет заснован на принципима јавно приватног партнерства чије пословање се темељи на реалном и одрживом програму пословања. Изналажењем кредитних средстава од домаћих и иностраних извора финансирања покреће се процес производње и омогућава запошљавање радника. Национални партнер на пројекту: Агенција за приватизацију - Центар за стечај Београд.
Планирани резултати пројекта:	– Створено приватно јавно партнерство омогућило покретање процеса производње у ППП Пчиња и запошљавање 150 радника.
Потребне активности:	1. Израда Бизнис Плана и Програма пословања новог правног ентитета заснованог на јавно приватном партнерству. 2. Оснивање новог правног ентитета (Општина Трговиште и приватни инвеститор) 3. Обезбеђивање кредитних средстава за покретања процеса производње.
Трајање пројекта:	12 месеци
Претпоставке/ризичи за реализацију пројекта:	– Успешан Завршетак стечајног поступка ППП Пчиња

3. Буџет Пројекта

Назив активности	Буџет у ЕУР
1. Израда Бизнис Плана и Програма пословања новог правног ентитета заснованог на јавно приватном партнерству	10,000.00
2. Оснивање новог правног ентитета (Општина Трговиште - приватни инвеститор)	5,000.00
3. Обезбеђивање кредитних средстава за покретања процеса производње (средства за обезбеђивање сопственог учешћа у кредиту)	85,000.00
Укупно	100,000.00

Извори финансирања	ЕУР	%
1. Донатор: Национална донација	85,000.00	85%
2. Подносилац пројекта: Општина Трговиште	15,000.00	15%
Укупно	100,000.00	100%

ЗДРАВЉЕ ЖЕНА
НАБАВКА КОЛПОСКОПА И МИКРОСКОПА ЗА ОПРЕМАЊЕ ГИНЕКОЛОШКЕ СЛУЖБЕ

3.

Назив концепта пројекта

№

1. Значај пројекта

Позадина Пројекта: <i>(Презентација општег стања и проблема, које се путем пројекта може променити)</i>	Карцином грлића материце (цервикални карцином), представља глобални проблем нарочито у земљама у развоју. Према подацима Светске здравствене организације Србија има највећу инциденцију¹⁹ рака грлића материце у Европи. Ово је други по учесталости малигни тумор код жена, после рака дојке. Годишње се у Србији открије 1400 нових случајева рака грлића материце. Стандардизована стопа инциденције рака грлића у централној Србији износи 27,2 на 100.000 жена, што представља највишу стопу инциденције у Европи. Висока стопа инциденције (26,7 на 100.000) забележена је и у Пчињском округу. Већина нових случајева карцинома грлића материце (око 80%) открива се у мање развијеним регионима света, у каснијим фазама болести када је прогноза болести лоша. То је изузетно подмукла болест која своје право лице показује у поодмаклој фази. Низак обухват жена средњих и старијих година редовним превентивним прегледима, слаб приступ сеоским подручјима и недовољна информисаност жена утичу на овакво стање. Парадоксално је да је карцином грлића материце један од облика карцинома који има високу стопу обољевања и смртности иако га је веома једноставно спречити и лечити. Наиме, овај карцином споро напредује, доступан је прегледу, има могућност релативно једноставне ране дијагностике у почетном стадијуму. Редовним гинеколошким и колпоскопским прегледом, ПАПА брисом и одговарајућим терапеутским техникама, може се спречити настанак инвазивних форми овог карцинома. Редовни прегледи (скрининг) сваких три до пет година може да спречи и четири од пет случајева рака грлића материце. Самим тим значај примарне здравствене заштите у домовима здравља има велики утицај у превенцији овог малигног обољења код жена. Здравствена заштита становништва општине Трговиште заступљена је преко Дома Здравља Трговиште и сеоских амбуланти. Њихова основа карактеристика је неодговарајућа опремљеност и дефицит стручних кадрова. Илустративан је податак Републичког фонда за здравствено осигурање Србије из септембра 2013 да о 4936 осигураника здравствене заштите у општини брине 5 лекара.
Циљне групе/ Корисници пројекта: <i>(Које су то групе на које пројекат има утицај)</i>	Циљна популација су становнице Општине Трговиште старости 25 – 69 година. Према подацима Републичког завода за статистику Србије (попис из 2011. године) у овој групи се налази 1331 жена у општини Трговиште.

¹⁹ Инциденца или учесталост је статистички појам којим се у епидемиологији изражава број новозаражених или новооболелих особа на одређен број становника, у току неког временског периода. Изражава се у виду броја или процената.

2. Опис пројекта и активности

Опис и циљеви пројекта:	Циљ пројекта је Јачање капацитета здравствене установе у општини Трговиште за спровођење редовних прегледа (скрининга) и раног откривања промена грлића материце. Дом здравља Трговиште у координацији са представницима локалне самоуправе, удружењима грађана, средствима јавног информисања, спроводи акције едукације и мотивације жена да се одазову позиву за скрининг у што већем броју. У процесу едукације, мотивације и повећању одазива становништва посебно су важне активности штампања пропагандног материјала (брошуре, постери) и трибине-посете лекара у сеоским заједницама општине. Паралелно са кампањом подизања свести жена о значају редовних прегледа и раног откривања промена грлића материце спроводи се набавка опреме (колпоскопа и микроскопа) за гинеколошку службу. Дом здравља, у складу са својим кадровским и просторним могућностима, припрема план позивања, организује позивање и тестирање жена, с тим да омогуће женама тестирање и ван њиховог радног времена. Планира се да се позивима обувати најмање трећина циљне популације током једне године. Скринингом је идентификована циљна група жена, од 25-69 година живота, односно око 400 жена годишње. Локални партнер на пројекту: Дом здравља општине Трговиште.
Планирани резултати пројекта:	400 жена старости од 25-69 година је годишње обухваћено превентивним прегледима за рано откривање карцинома грлића материца
Потребне активности:	1. Едукација и информисање припадника циљне популације о значају редовних гинеколошких прегледа и раног откривања промена грлића материце (штампање брошура и постера, организовање трибина и предавања у селима општине). 2. Набавка колпоскопа и микроскопа за опремање гинеколошке службе (опрема за рано откривање промена грлића материце) 3. Скрининг: Организовање гинеколошких прегледа жена применом опреме за рано откривање промена грлића материце.
Трајање пројекта:	12 месеци
Претпоставке/ризици за реализацију пројекта:	– Циљна популација заинтересована за учешће у пројекту. – Висок проценат жена које су се одазвале позиву и јавиле у дом здравља на скрининг /преглед

3. Буџет Пројекта

Назив активности	Буџет у ЕУР
1. Едукација и информисање припадника циљне популације	2,500.00
2. Набавка колпоскопа и микроскопа за опремање гинеколошке службе	15,000.00
3. Скрининг	2,500.00
Укупно	20,000.00

Извори финансирања	ЕУР	%
1. Донатор:	18,000.00	90%
2. Подносилац пројекта:	2,000.00	10%
Укупно	20,000.00	100%

1. Значај пројекта

Позадина Пројекта: <i>(Презентација општег стања и проблема, које се путем пројекта може променити)</i>	Општина Трговиште припада групи изразито недовољно развијених јединица локалних самоуправа чији је степен развијености испод 60 % републичког просека. Остварени национални доходак и висина инвестиција по глави становника у општини је далеко испод републичког просека и не достиже ни 1/3 просека НД по становнику Србије. Општина Трговиште свој развој базира на повољним природним ресурсима (вода, шуме, земљиште, шумски плодови и лековито биље) валоризованим у пољопривреди. Данас је у општини 90% домаћинства пољопривредно активно, међутим углавном се производи за сопствене потребе али има и тржишних вишкова. Укупан степен реализације пољопривредних производа на тржишту, када се додају шумски плодови, износи само 32.23%. Неорганизовано тржиште пољопривредних производа, ниске откупне цене и одсуство прераде су кључни разлози ниског степена реализације пољопривредних производа на тржишту. Прерада повртарских и воћарских производа је заступљена само на пољопривредним газдинствима, при чему се највећи део прерађевина користи за сопствене потребе. Сакупљање шумских плодова и лековитог биља које врши локално становништво на целој територији општине представља извор додатних прихода. Откупна места углавном су организована од стране откупљивача који се дужи временски период баве прикупљањем и откупом шумских плодова. Откупљују се вргањ, лисичара, шумска боровница и шипурак. Највећи део производа пласира у ринфузним паковањима, фирмама ван општине које даље прерађују пакују и дистрибуирају. Мања количина производа се преради али само до облика полупроизвода (суви вргањ, саламурене гљиве и сл.). Предузетници који се баве откупом главне препреке за развој финалних производа од шумских плодова и лековитог биља виде пре свега у недостатку инвестиција, адекватних канала дистрибуције и одсуства техничке помоћи.
Циљне групе/ Корисници пројекта: <i>(Које су то групе на које пројекат има утицај)</i>	– Пољопривредни произвођачи у општини – Сакупљачи шумских плодова и лековитог биља – Откупљивачи шумских плодова и лековитог биља – Грађани општине Трговиште 5091

2. Опис пројекта и активности

Опис и циљеви пројекта:	Циљ пројекта: Повећање конкурентности општине и стварање могућности запошљавања сеоског становништва кроз организовано прикупљање, прераду и дистрибуцију пољопривредних производа и производа са додатом вредношћу на домаћем и иностраном тржишту. Од пројекта се очекује да јачањем капацитета пољопривредних произвођача и сакупљача шумских плодова и лековитог биља утиче на повећање обима и побољшање квалитета пољопривредних производа, шумских плодова и лековитог биља.
--------------------------------	--

	Локална самоуправа планира да успостави Центар за сакупљање, откуп и прераду пољопривредних производа, шумских плодова и лековитог биља. Центар има за циљ да упосли локалну радну снагу и унапреди производњу и тржишни пласман пољопривредних производа и шумских плодова којима општина располаже. Стварањем нових производа са додатом вредношћу кроз прераду и паковање повећава се њихова конкурентност на тржишту. Производи попут сирупа од боровнице, саламурене гљиве, јабуково сирће, џемови, компоти и сл. имају могућност сталног пласмана у продајним објектима здраве хране у региону и шире. Пројектом је предвиђена изградња складишта, сушаре, хладњаче, постројења за паковање и прераду производа, формирање постројења за сортирање. Општина обезбеђује земљиште са локацијском дозволом за успостављање центра. Локални партнер на пројекту: Удружење Пчињска Боровница.
Планирани резултати пројекта:	– Успостављен Центар за сакупљање, откуп и прераду пољопривредних производа, шумских плодова и лековитог биља са 4 откупне станице у општини Трговиште. – Повећан приход од продаје пољопривредних производа и шумских плодова за 15%.
Потребне активности:	1. Израда техничке документације за изградњу Центра за сакупљање, откуп и прераду пољопривредних производа, шумских плодова и лековитог биља у општини Трговиште. 2. Техничко и институционално успостављање откупног центра [Израда тендерске документације за изградњу и набавку опреме; Изградња објекта и опремање капацитета за примарну прераду и складиштење пољопривредних производа и шумских плодова (сушара, машине за прање и сечење воћа и повраћа, инспекцијска трака; хладњача; опрема за прихват сировине и отпрему готових производа) ; Обука запослених]. 3. Едукација и повезивање пољопривредника и сакупљача шумских плодова са циљем унапређења њихове конкурентности. 4. Израда маркетинг Студије: Организовано истраживање тржишта и успостављање пословних веза за поједине врсте лековитог биља и шумских плодова. 5. Пласман производа и сертификација одабраних производа за циљана тржишта.
Трајање пројекта:	12 месеци
Претпоставке/ризици за реализацију пројекта:	– Постоји сировинска база – Заинтересованост пољопривредника и сакупљача

3. Буџет Пројекта

Назив активности	Буџет у ЕУР
1. Израда техничке документације за изградњу Центра за сакупљање, откуп и прераду пољопривредних производа, шумских плодова и лековитог биља у општини Трговиште.	3,000.00
2. Техничко и институционално успостављање Центра	40,000.00
3. Едукација и повезивање пољопривредника и сакупљача шумских плодова са циљем унапређења њихове конкурентности.	1,000.00
4. Израда маркетинг Студије	2,000.00
5. Пласман производа и сертификација одабраних производа за циљана тржишта.	4,000.00
Укупно	50,000.00

Извори финансирања	ЕУР	%
1. Национална донација (Влада РС/ МПШВ)	25,000.00	50%
2. Остали донатори	20,000.00	40%
3. Подносилац пројекта:	5,000.00	10%
Укупно	50,000.00	100%

ПРЕРАДА И ПАКОВАЊЕ МЕДА

»Мед са Пчиње «

Назив концепта пројекта

5.

№

1. Значај пројекта

Позадина Пројекта: (Презентација општег стања и проблема, које се путем пројекта може променити)	Подручје општине Трговиште захваљујући повољним климатским и еколошким условима има квалитетне изворе нектара и полена за пчеле. Богатство медоносним биљем и традиционално пчеларење у долини Пчиње има за последицу производњу квалитетног меда препознатљивог и ван граница општине. У општини Трговиште пчеларство се појављује као производна грана у успону. У општини има 150 пчелара са 2500 кошница. Око 10% домаћинстава на територији општине остварује додатне приходе продајом меда и пчелињих производа. Просечно годишње се произведе 20-30 тона меда. Пчелари у општини имају искуство у производњи меда и производе квалитетан мед, међутим недостају специфична знања и информације из домена прераде, паковања и пласмана меда. Мед са територије општине Трговиште није брендиран, паковање је једноставно и једнообразно. Прерада и паковање меда се обично врши у просторијама које не задовољавају у потпуности услове сигурности хране, као и без одговарајуће опреме за прераду и паковање. Наступ на тржишту није организован. Развој пчеларства је значајан за општину Трговиште јер омогућује запошљавање и повећање стандарда становништва. Пчеларство је рентабилна и профитабилна производња и уложена средства се брзо враћају. Повећањем коришћења меда повећава се и здравствена и психичка стабилност те су нужне промене у навици исхране јер по потрошњи меда по глави становника Србија се налази на дну европске лествице. Развој пчеларства прати и развој опреме и производњу и промет лековитих и козметичких препарата што још више даје шансу за развој овог подручја.
Циљне групе/ Корисници пројекта: (Које су то групе на које пројекат има утицај)	– Удружење пчелара и пчелари на територији општине Трговиште. – Потрошачи меда: угоститељски објекти, предшколске и школске установе, домови пензионера и сл – Продајни објекти здраве хране у региону

2. Опис пројекта и активности

Опис и циљеви пројекта:	Циљ пројекта је да се на ограниченој територији долина Пчиње успостави технологија производње и паковање меда, која омогућава регистровање производа са географском ознаком. Пројекат предвиђа израду елабората, којим ће мед са подручја Долине Пчиње бити пријављен код Завода за заштиту интелектуалне својине, за регистровање географске ознаке. Овим ће практично сви пчелари са означеног подручја, који буду учествовали у пројекту и у производњи меда и буду поштовали утврђена правила и процедуре, добити прилику да под именом "Мед са Пчиње" производе и продају мед са географском ознаком. Пројекат садржи компоненту јачања капацитета пчелара у домену производње, квалитета и пласмана меда и пчелињих производа. Превасходно кроз едукативне и маркетинг активности у вези правила и процедура за производњу производа са географском ознаком. Преко адаптације објеката за прикупљање и прераду меда и набавку специјализоване опреме за прераду и паковање меда стварају се инфраструктурни услови за брендирање производа "Мед са Пчиње". Локални партнер на пројекту: Удружење пчелара.
--------------------------------	---

Планирани резултати пројекта:	– Заштићен и промовисан производа са географском ознаком порекла "Мед са Пчиње" – Пчелари повећали приход од продаје меда за 25%
Потребне активности:	1. Израда елабората о заштити географског порекла "Мед са Пчиње" [Испитивање квалитета меда, тендерска процедура за израду елабората и израда елабората] 2. Заштита и промовисање географске ознаке "Мед са Пчиње" код Завода за заштиту интелектуалне својине. 3. Адаптације објеката за прикупљање и прераду меда и набавка специјализоване опреме за прераду и паковање меда 4. Едукативне и маркетинг активности [усвајање правила и процедура за производњу производа са географском ознаком, израда логоа бренда "Мед са Пчиње", израда етикета и амбалаже за производ] 5. Промоција и пласман производа на тржиште (промотивна кампања у региону: угоститељски објекти, предшколске и школске установе, домови пензионера, продајни објекти здраве хране, локални сајмови и изложбе...)
Трајање пројекта:	12 месеци
Претпоставке/ризици за реализацију пројекта:	– Непостоје законске сметње за заштиту географске ознаке "Мед са Пчиње" – Пчелари поштују правила и процедуре за производњу меда са географском ознаком "Мед са Пчиње" – Постоје довољне количине квалитетног меда за прераду и пласман

3. Буџет Пројекта

Назив активности	Буџет у ЕУР
1. Израда елабората о заштити географског порекла "Мед са Пчиње"	4,000.00
2. Заштита и промовисање географске ознаке "Мед са Пчиње" код Завода за заштиту интелектуалне својине.	1,000.00
3. Адаптације објеката за прикупљање и прераду меда и набавка специјализоване опреме за прераду и паковање меда	20,000.00
4. Едукативне и маркетинг активности	3,000.00
5. Промоција и пласман производа на тржиште	2,000.00
Укупно	30,000.00

Извори финансирања	ЕУР	%
1. Донатор: Национална донација/субвенција и остали донатори	25,500.00	85%
2. Подносилац пројекта: Општина Трговиште и Удружење пчелара	4,500.00	15%
Укупно	30,000.00	100%

На основу члана 41. Статута општине Трговиште («Службени гласник Пчињског округа», бр.28/08), Скупштина општине Трговиште, на седници одржаној дана 10.04.2014.године, донела је

О Д Л У К У
о усвајању Стратегије руралног развоја
општине Трговиште за период 2014.-2018.година

Члан 1.

Усваја се Стратегија руралног развоја општине Трговиште за период 2014.-2018. година.

Члан 2.

Саставни део Одлуке је Стратегија руралног развоја општине Трговиште за период 2014.-2018. година.

Члан 3.

Одлука ступа на снагу даном доношења.

Одлуку објавити у „Службеном гласнику Града Враћа“.

СКУПШТИНА ОПШТИНЕ ТРГОВИШТЕ

ДАНА: 14.04. 2014.ГОДИНЕ; БРОЈ: 06-73/2014

Председник Скупштине,

ВЛАСТА ПЕТРОВИЋ